В. МАЯКОВСЬКИЙ

ВИБРАНЕ

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ

В. МАЯКОВСЬКИЙ

ВИБРАНЕ

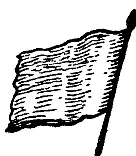

За редакцією М. БАЖАНА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ — 1949

1914—1916

ВІЙНУ ОГОЛОШЕНО

«Вечірньої! Вечірньої! Вечірньої!
Австрія! Італія! Німеччина!»
І площа, де хмурились юрби покірні,
багровою кров'ю була опечена!

Кав'ярня, скривавивши морду, свище
і звіром реве за дверима:
«Отруїмо кров'ю Рейнське грище!
Громами ядер на мармур Рима!»

З неба, подертого об багнетні жала,
сіялись зорі, як зерно у решеті.
І стоптана чоботом жалість скавчала:
«Ах, пустіте, пустіте! Брешете!»

Бронзові генерали на гранчастому цоколі
благали: «Звільніть нас — ми зразу рушим!»
Прощальним цілунком кіннотчики цмокали,
верзлась перемога піхотним душам.

Нагромадженому городу потворився вві сні
розгурканий регіт гарматного баса,
а з заходу пада червоний сніг
соковитими клаптями людського м'яса.

На площах здимається за ротою рота,
на лобі від злості дме жили огидні:
«Чекайте, ось шаблю об шовк кокоток
витремо ми на бульварах Відня!»

Кричали газетники· «Кому треба вечірньої?
Австрія! Італія! Німеччина!»
А з ночі, де хмурились юрби покірні,
кров проступала спечена.

1914

ГІМН СУДДІ

В Червоному морі пливуть каторжани,
важку вигрібають галеру;
зойком укривши кандальне іржання,
горлають про рідне Перу.

Про райське Перу кричать перуанці,
де птиці, танці, баби,
і де над квітами померанців
були до небес баобаби.

Банан, ананаси! Радощів квітки!
Вином поналивані глеки...
Та судді, — не знати, чого і звідки, —
наперли у Перу далеке!

І птиць, і танці, і тих перуанок
кругом обіклали статтями.
Очиці в судді — пара бляшанок
мигочуть з помийної ями.

Павич потрапив оранжово-синій
на очі суворі, як піст, —
потрапив і вилиняв зразу павиний
пишночудесний хвіст!

А біля Перу літали по прерії
колібрі, комахи ніби;
суддя впіймав, і пух і пера
виголив бідній колібрі.

Вулканів нема там в долинах нині, —
не куряться гір вінці.
Судді написали на кожній долині:
«Долина для некурців».

За вірш мій у Перу будеш битий,
зазнаєш покари страшної.
Суддя сказав: «Ті, що можна купити,
також спиртні напої».

Екватор тремтить від кайданних дзвонів.
А в Перу безптиччя, безлюддя...
Живуть там, сховавшись під склепи законів,
тільки понурі судді.

А знаєте, шкода-таки перуанця!
Даремно дали галеру.
Суддя заважає і птиці, і танцю,
й мені, і вам, і Перу.

1915

ХМАРИНА В ШТАНАХ

ТРИНАДЦЯТИЙ АПОСТОЛ

Вашу мисль,
що на мозку замріялась раптом,
як вигодований лакей на канапці бридкій,
дратуватиму серця скривавленим клаптем,
донесхочу виглумлю, нахабний та їдкий.

У мене в душі — жодного сивого волосу,
немає ніжності старечих літ в ній!
Світ огрòмивши міццю голосу,
іду — вродливий,
двадцятидвохлітній.

Ніжні!
Ви про кохання на скрипку скнієте.
Грубіяни кохання кладуть на літаври та труби.
А себе, от як я, вивернути не зумієте,
щоб увесь був — самі лише губи!

Ідіть-но учитись —
в батисти віталень захована,
поважна чиновнице ангельської ліги!
І котра губи перегортає розмірковано,
немов куховарка сторінки куховарської книги.

Хочете —
дійду від м'яса до сказу,
— і, мов небо, міняючи барви змах, —
хочете —
стану ніжний відразу,
не чоловік, а — хмарина в штанах!

Не вірю, що Ніцци існують прегарні!
Славити знову схотів я
чоловіків, залежаних як лікарня,
жінок, заяложених як прислів'я.

1

Ви гадаєте, це маячня малярії?
Було це,
було в Одесі.
«Прийду о четвертій», сказала Марія.

Вісім.
Дев'ять.
Десять.

Ось і вечір
у моторошність ночі
пішов од вікон,
похмурий,
декабрий.

В захирілу спину іржуть та регочуть
канделябри.

Зараз мене не впізнать, здоровила:
жилаве громадище
стогне,
корчиться.
Що може хотіти отакенна брила?
А брилі багато хочеться!

Адже здоровайлові байдуже
і те, що з бронзи він,
і те, що серце — залізко відточене.
Вночі хочеться свій передзвін
сховати в м'яке,
в жіноче.

І ось,
велетенський,
горблюсь у вікні,
лобом до шибки розтопленої тулюся.
Буде любов чи ні?
Яка —
велика чи малюська?
Звідки велика в такого тіла:
мабуть, маленьке,
сумирне любеня.
Воно шарахає від автомобіля.
За дзвіночками коночок ганя.

Іще й іще,
припавши до дощу,
лицем до лиця обоє,
я жду й тремчу,
оббризканий громом міського прибою.

Північ готує ніж на скін,
наздожене,
заріже —
ото вам його!

Упало дванадцять годин,
як з плахи голова катованого.

На шибках дощовинки сірі
зіскавчались,
плазують низкою,
наче виють химерні звірі
собору богоматері Паризької.

Проклята!
Що ж, і це замале іще горе?
Скоро криком перерветься рот.
Чую:
нишком,
наче з ліжка хворий,
сплигнув нерв.
І от
спершу почвалав
трохи-трохи,
згодом забігав
стурбовано
й чітко.
Один, потім вдвох і втрьох
вибивають розпачливу чечітку.

Звалилось на нижньому поверсі щось.

Нерви
великі,
маленькі,
многі!
стрибають скажені,
і ось
вже нервам вгинаються ноги!

А ніч у кімнаті тванюку простеле, —
із твані не витягтись обважнілому оку.

Двері враз залящали,
неначе готелем
лихоманково трусить неспокій.

Увійшла ти,
різка, мов «нате!»,
мордуючи рукавичок замшу,
промовила:
«Знаєте —
я виходжу заміж».

Що ж, виходьте.
Гаразд.
Покріплюсь.
Бачите — спокійний який!
Наче пульс
покійників.
Пам'ятаєш?
«Гроші,
любов,
Джек Лондон»,
так казала один час ти,
я ж тільки й бачив:
ти — Джіоконда,
яку треба вкрасти!
І вкрали.
Знову іду стрівати закохання вихорі,
брів осяваючи дуги.
Що ж!
І в домі, що геть увесь вигорів,
часом живуть бездомні волоцюги!

Дратуєш?
«Менше, ніж у жебрака є срібла,
у вас ізумрудів безуму сховано».
Пам'ятай же!
Помпея загибла,
коли Везувій було роздратовано!

Гей!
Панове,
яким до вподоби
блюзнірства,
злочини,
бійні, —
чи бачили
найстрашнішу подобу —

лице моє,
коли
я
абсолютно спокійний!

І почуваю —
«я»
для мене замало.
Хтось із мене пнеться до нестями.

Allo!
Хто говорить?
Мама?
Мамо!
Син ваш повен прекрасного болю!
Мамо!
В нього серце палає.
Повідомте ж сестер, Люду та Олю, —
він вже дійшов до краю!
Кожне слово,
і жарт, і мрія,
що виригаю я ротом крізь судому,
викидається, наче гола повія
з горящого публічного дому.
Люди нюхають —
печеня невже ж яка?
Назганяли народу.
Блискучі!
З касками!
Геть чоботища!
Гукніть пожежникам:
на серце горяще лізуть з ласками.
Я сам.
Очі насльозені бочками витягну.
Аби от об ребра зіперся.
Виплигну! Виплигну! Виплигну! Виплигну!
Звалилися.
Не виплигнути з серця!

На лиці спопелілому
із губ — із багать
вироста поцілуйко — обвуглене й невеличке.

Мамо!
Не можу співать.
Зайнялася серця капличка.

Обгорілі постаті чисел і слів
з черепа,
мов діти із горящого горища.
Так жах,
щоб за небо вхопитися,
звів
«Лузітанії» руки зловіщі.

Наляканим людям
в квартирки лети,
стоока заграво, рвися з пристані!
Крик мій останній, —
хоч ти
про те, що палаю, в століття вистогни!

2

Славте мене!
Я не пара великому і багатому.
Над усім, що зроблено,
ставлю «nihil».

Ніколи
нічого не читатиму.
Книги?
Що книги!

Я колись думав —
книги роблять отак:
не припускаючи навіть поразки,
приходить поет,
розтуляє уста,
і співає відразу натхненний простак, —
будь ласка!
А насправді воно —
доки взятися мають до пісні,
довго ходять, щоб мисль, мовляв, не схибла,
і в мулі серця вовтузиться та кисне
уяви йолопувата вібла.
Доки поет собі римами триндика,
викип'ячує варево з яложених клаптів,
вулиця корчиться без'язика —
їй нічим кричати й балакати.

Городів вавілонські вежі,
запишавшись, зводимо знову,
а бог

міста на поля та межі
кида,
змішуючи слово.

Вулиця мýкою мовчки запихáлася.
Крик сторчма вперся в пролиг.
Стовбурчились, в горлі застрягши з галасом,
тулуби таксі та візників кволих.

Груди спішоходили,
гірш за сухоти.
Місто дорогу тьмою замкнуло.

І коли —
нарешті! —
в майданів прольоти
тисняву вихрякла й з горла зіпхнула,
гадалося:
в хорах архангелового хоралу
бог іде й прирікає до смерті!
А вулиця присіла і загорлала:
«Ходімо жерти!»

Гримірують місту Круппи і Круппики
брови, наставлені сторч,
а в устах
померлих слів розкладаються трупики,
тільки два живуть і гладшають:
«наволоч»
та ще якесь,
здається — «борщ».

Поети,
розм'якнувши в тисняві,
кинулись од вулиці з розпатланим чубом:
«Як двома такими виспівать
і панну,
й кохання,
і квітку під дубом?»
А за поетами —
цілі зливи:
студенти,
повії,
підрядчики.
Панове!
Спиніться!
Не жебраки ви!
Ви не смієте жебрачити!

Нам, здоровезним,
з кроком буремним,
їх чавити треба, не слухати нишком, —
їх,
що присмоктались додатком даремним
до кожного подвійного ліжка!

Чи їх нам уклінно благати:
«Сили дайте моїй руці!»
Благати про гімни,
про ораторії!
В гімнах горящих самі ми творці —
в шумі фабрики та лабораторії.

Чого шукатиму в Фаусті,
в феєричній ракетці,
що шугає з Мефістофелем небесним паркетом?
Я знаю —
цвях у моїй підметці
жахливіший за фантазію Гете!

Я,
найзлотовустіший,
що з слова одного
голод тамую неситому,
кажу вам:
найменша крихтинка живого
коштовніш за те, що зробив і робитиму!

Слухайте!
Мовить,
стогнучи й кричачи,
сьогоднішнього дня зойкогубий Заратустра!
Ми
з лицем-простирадлом, заспаним уночі,
з губами, обвислими, як люстра,
ми,
каторжники міста-лепрозорія,
де золото й бруд роз'ятрили проказу, —
ми — як блакиття Венецій прозоре,
вмите морями й сонцями відразу!

Плювать, що в Гомера
й Овідія інші
люди за нас,
і що ми — не ті.
Я знаю —

сонце померкло б, уздрівши
наших душ поклади золоті!

Жили й м'язи — певніш за молебні.
Нам не личить благати час!
Ми —
кожен —
стискаєм в руці велебно
світів рушальний пас!
Оце повело на Голгофи естради
Петрограда, Одеси, Києва, Москви,
і кожен кричав
аж до надсади:
«Розіпніть його!
Ви!»
Але мені —
люди
й ті, що завдали муки, —
ви мені над усе дорожчі й ближчі.

Бачили,
як собака лиже руку,
руку, що його періщить?!

Я,
заглумлений від сьогоднішніх людей,
наче довгий,
скабрезний анекдот,
бачу того, хто крізь гори часу гряде,
якого не бачить ніхто.

Де око людське вривається куце,
ордою голодних владик,
в терновім вінку революцій
гряде шістнадцятий рік.

А я вам — його предтеча,
я — скрізь, де болі оті;
на кожній краплині слізної течі
себе розіп'яв на хресті.
Вже годі прощати юрбу образ.
Я випалив душі, де ніжність зростили.
Це важче, аніж подолати враз
тисячу тисяч Бастілій!

І коли,
прихід його

розголошуючи криком,
вийдете до визволителя.
я вам
душу витягну,
розчавлю,
шоб велика! —
і скривавлену, як прапора, дам.

3

Ах, навіщо це,
звідки це
на свята весільні
заміривсь брудний кулай!

Думка надбігла
про божевільні,
і чоло заслонив одчай.

І —
наче тоді, як дредноут загибає,
з останніх сил
шугають в роззявлений люк —
крізь своє
око, роздерте навпіл,
збожеволівши, ліз Бурлюк.
Мало не затопивши кров'ю повіки,
виліз,
пішов
ураз,
і з ніжністю, дивною для гладкого чоловіка,
взяв та й промовив:
«Гаразд!»
Гаразд, як у жовту кофту
душу від оглядин закутано!
Гаразд,
як упавши до зубів ешафоту,
крикнув:
«Пийте какао Ван-Гутена!»

Миті цієї
бенгальської,
химерної
я ні на що не зміняв би,
я ні на...

А з сигарного диму
чаркою лікерною
вистромлялось пропите лице Северяніна.
Як ви смієте зватись поетом
і, сіренький, цвірінькати, мов перепел!
Сьогодні
треба
кастетом
краятись світу в черепі!

Ви,
що тільки й маєте мрій —
почути
«які в нього жарти»,
дивіться, як розважаюсь
я —
міський
сутенер та махляр на карти!
Од вас,
що в закоханості змокли,
що з вас кожен
сльозину в століття ллє,
геть піду я,
сонце моноклем
встромивши в розчепірене око своє.
Неймовірно вдягнувшись весь,
я землею піду,
захоплено зустрінутий юрбою,
і, наче пес,
Наполеон потягнеться на шворці за мною.
Ляже жінкою земля від дотику —
буде хтива човганина м'ясця ця;
речі оживуть —
їхні ротики
засюсюкають:
«цяця, цяця, цяця!»

Раптом
і хмари,
й таке інше хмаряче
порозгойдувалось на небі украй,
мов натовпи білих робочих згарячу
рушили, небу оголосивши страйк.
Грім із-за хмар, скаженіючи, виліз
і ніздрі здорові задирливо висякав.
Гримасою хмурою Бісмарка вкрилось
небесне обличчя на мить одну високо.

І хтось-то,
вчепившись за хмарну штибу,
руки простяг до кафе —
і жінка неначе,
і ніжний ніби,
і мовби гармати лафет.

Ви гадаєте —
це сонце уранці
пестить щічки кафе?
Це знову розстрілювати повстанців
гряде генерал Галіфе!

Виймайте, гулящі, руки із брюк,
хапайте каміння, ножі чи бомби,
коли ж в якогось немає рук —
прийшов щоб і бився чолом би!
Ідіть, голодненькі,
спітніленькі
потворки,
закислі в баюрках блохатих!
Ідіть!
Понеділки і вівторки
перефарбуємо кров'ю на свята!
Хай земля пригадає наостанку,
кого хотіла зганьбити!
Земля
розгладшала, мов коханка,
яку Ротшільд обрав любити!
Щоб стяги метлялись в гарматному хорі,
як на кожному порядному святі, —
стовпи ліхтарень, підносьте д'горі
туші гендлярів розтяті!

Вилаювавсь,
вимолювавсь,
вигострював леза,
перся за кимось,
боки розтинав.

На небі, червоний, немов Марсельєза.
стенаючись, захід конав.

Вже божевілля.

Нічого не буде.
Ніч прийде

і з'їсть
шматок.
Бачите —
небо ось знову юдить
жменею оббризканих зрадою зірок.

Прийшла.
Бенкетує Мамаями,
задом по місту повзе.
Цю ніч очима не проламаємо,
чорну, немов Азеф!

Щулюсь, зажбурнувшись в корчму бридку,
вино на скатерку й на душу ллю негожу,
і бачу:
очі круглі у кутку,
очима в'їлась в серце матір божа.
Чого розгочувати з шаблону намальованого
те сяєво п'яницям на забаву!
Бачиш — знов
голгофника запльованого
шанують менш за Варавву?
Може, оце навмисне я
в людському кишлі
лиця свого не схоронив.
Я,
може,
найгарніший
з-поміж усіх твоїх синів.
Дай їм,
загрузлим у плісняву радості,
смерті час непохитний,
щоб стали діти, що мають підрости,
хлопчики — батьки,
дівчатка — вагітні
І новим народженим дай обрости
сивизною волхвів метких
і прийдуть вони —
і будуть дітей хрестить
іменами віршів моїх.
Я, що співаю про машину і Англію,
може, просто,
в найзвичайнісінькому євангелії
тринадцятий апостол.
І коли мій голос
брутально бухає —
раз у раз,

цілу добу,
може, Ісус Христос нюхає
душі моєї квітку голубу.

4

Маріє! Маріє! Маріє!
Пусти, Маріє!
Я не можу на вулицях!
Не хочеш?
Ждеш,
доки щоки проваляться ямкою,
випробуваний всіма,
всіма взятий,
я прийду
й беззубо проплямкаю,
що сьогодні я
«чесний і завзятий».

Маріє,
бачиш —
плечі мої уже щуляться.

На вулицях
люди сало простромлять в чотириповерховому волі,
вистромлять очиці,
заялożені в сорокалітній блудні, —
перехіхікуватись,
що шкуринку вчорашньої ласки
— доволі! —
впхали в зуби мені.
Обплакав дощар тротуари,
погнав по калюжах булькіт
і над трупом улиць вив'язує зашморги линв,
а на посивілих віях —
так!
на віях морозної бурульки
сльози з очей —
так!
з похилих очей перехняблених ринв.
Всіх перехожих морда дощу обсмоктала,
а на екіпажах вилискував за ситим атлетом атлет:
лопались люди,
проївшись наскрізь,
і точилось крізь шпарини сало,
каламутною річкою з екіпажів спливала
вкупі з висмоктаною булкою
жваканина старих котлет.

Маріє!
Як в зажиріле вухо впихнути їм тихе слово?
Птиця
має пісні чудесні,
співає,
голодна й дзвінка,
а я ж людина, Маріє,
звичайна,
що ніч сухотна її вихрякла в руку закаляну Пресні.
Маріє, хочеш такого?
Пусти, Маріє!
Корчами пальців затисну я горло залізне дзвінка!

Маріє!

Скаженіють вулиці судомлені.
На шиї пошмугляній пальців дряпки.

Відчини!

Боляче!

Бачиш — застромлені
у вічі з дамських шляпок шпильки!

Пустила.

Дитинко!
Не лякайсь,
що в мене на карку волов'ячім
пітночереві жінки мокрим горбом сидять, —
це крізь життя я тягну
мільйони чистих любовей, славословлячи,
та мільйон мільйонів маленьких брудних любенят.
Не лякайсь,
що знову
зневірений в щасті я
припаду до тисяч гарненьких лиць, —
«закохані в Маяковського!»
та це ж династія
у серці божевільного запанувалих цариць.
Маріє, ближче!
В роздягнутім безстидстві,
в тремтінні невгавнім,
дай мені губи твої нерозквітлі:
ніколи я з серцем не жив ще у травні, —
в минулім житті
є лиш сотні квітнів.

Маріє!
Поет сонети співа до Тіани,
а я —
весь із м'яса,
чоловік увесь —
тіла твого просто благаю,
як благають християни
«хліба повсякденного
дай нам днесь».

Маріє — дай!

Маріє!
Я боюсь забути твоє ім'я,
як боїться забути поет
якесь-то
в муках ночей народжене слово,
не менш величне за бога.
Тіло твоє
берегтиму й любитиму я,
як солдат,
обрубаний війною,
нікчемний,
нічий,
береже свою єдину ногу.
Маріє —
не хочеш?
Не хочеш!

Ха!

Значить — ізнов
темно й похмуро
серце візьму,
щоб сльозами обкапать,
щоб нести,
мов пес,
який несе в конуру
розчавлену поїздом лапу.
Кров серця буде дорозі за розраду,
квітами липне на поросі кітеля.
Тисячу разів обтанцює Іродіадою
сонце землю —
голову Хрестителя.
І коли мою кількість літ
витанцює до кінця —
мільйоном кровинок простелеться слід
до дому мого отця.

Вилізу
брудний (по канавах ночував),
на людину несхожий,
схилюсь
і скажу йому тихі слова:

— Послухайте, пане боже!
Хіба вам не обридло
очі дебелі
щоденно вимочувать в хмаринних драглях?
Нумо — знаєте —
влаштуймо релі
на дереві вивчення добра та зла!
Всюдисущий, ми страв вивалимо копу
і вина виставимо такі чудові,
що захочеться вдарити кі-ка-пу
похмурому апостолу Петрові.
А в раю знову оселимо Євеняток:
накажи —
сьогодні, цієї ночі ж
зі всіх бульварів найліпших дівчаток
я притягну тобі.
Хочеш?
Не хочеш?
Киваєш головою, патлатий?
Брови нахмурюєш знов?
Ти думаєш,
цей,
за тобою, крилатий,
знає, що таке любов?
Я теж ангел; я був ним не раз —
визирав ув око баранчиком несмілим,
та зліплених з севрської муки ваз
більш не хочу дарувать кобилам.
Всемогутній, ти вигадав пару рук,
зробив,
що в кожного є голова, —
чом ти не вигадав,
щоб було без мук
цілувать, цілувать, цілувать?!
Я думав — ти бог всемогутньої слави,
а ти — боженятко маленьке з раю.
Бачиш, я нахиляюсь,
з-за халяви
захалявного ножика добуваю.
Шахраї крилаті,
туліться в юрбу смутну!

В переляканій трясці трусіться!
Я тебе, пропахченого ладаном, розітну
аж до Аляски звідси.

Пустіть!

Мене не зупините.
Чи брешу,
чи маю право,
але не може бути спокійнішим серце.
Дивіться —
знов зорі мордують криваво,
скривавлюють небо на герці!
Гей, ви!
Небо!
Скиньте шляпу
Я йду!

Глухо.

Всесвіт спить,
поклавши на лапу
з кліщами зір величезне вухо.

1915

ВІЙНА І МИР

ЧАСТИНА П'ЯТА

А може бути,
більше
в часу-хамелеона
і фарб не лишилося ніяких?
Кинеться ще раз,
охляне
і, бездиханний, зляже.

Може,
охмелена димом боїв, охолоне
й ніколи не підніме голови земля вже?

Може бути...
Ні,
не може!

Колись та висклиться мислів обміть,
колись та вгледить, як плине кров із тіла.
Над здибленим волоссям руки заломить,
вистогне:
«Господи,
що я зробила!»
Ні,
не може бути!
З грудей
струси відчаю облуду.
Прийдешнє щастя навпомацки шукай.
От,
хочете,
з правого ока
добуду
цілий квітучий гай?!
Птиць химерних мислі оселимо.
Голово,
гордовитою в захваті стань!
Мозку мій,
будівничий меткий і веселий,
будуй міста!

До всіх,
хто зуби ще
злобою вищемлив,
іду
в очей осяйній зорі.
Земле,
встань
тищами
в шати заграв зодягнутих Лазарів!

І радість,
радість,
крізь дими
бачу —
ясніє далечина.
Ось,
ледь відкривши мертвенне око,
першою
підводиться Галичина.
Вгорнута в трави обдертим боком.

Випростались згорблені,
кинувши долу гармати,
сивизна їх окровлена в небі кане —

Альпи,
Балкани,
Кавказ,
Карпати.

А над ними,
ще вище,
два титани.
Звівсь золототілий,
молить:
«Ближче!
до тебе з поритого вибухами дна я».
Це Рейн
розмоклими губами лиже
зсічену міноносцями голову Дуная.

До колоній, що тікали за мури Китая,
до пісків, що в них загубилась Персія,
кожне місто,
що в люті
смерть розкидає, —
тепер сіяй!

Шепіт.
Вся земля
чорні вуста розтулила.
Дужче.
Ураганів ревом
скипає.
«Присягніть,
більше нікого не скосите!»
Це повстають з могильних курганів,
м'ясом обростають поховані кості.

Чи було,
щоб зрізані ноги
йшли
хазяїв шукати,
величали на ймення голови познімані?
От
скочив на череп
скальп кошлатий,
ноги надбігли,
живі під ним вони.

З днищ океанів і морів
омріяних
верстви потопельників спливли, ожилі.

Сонце!
в долонях твоїх зогрій їх,
язиками променів очі лижи їм!
В старече лице часу
сміємося
яро ми!
Здорові й цілі повернемо в сім'ї.
Тоді
над руськими,
над німцями,
над євреями,
над болгарами,
над всіми,
сім заграв устало,
мов на обраду,
сім тисяч кольорів заграло
з тисячі різних райдуг.

По обривках народів,
по бандах численних
луною розкотилось
розгублене
«А-ах!..»
День розкрився такий,
що казки Андерсена
цуциками лазили в нього в ногах.

Тепер не віриться,
що міг іти
в сутінках вуличок, темний, скулений.
Сьогодні
в капельної дівчинки
на нігті мізинця
сонця більше,
ніж раніш на всій земній кулі.

Очима великими землю обводить
людина.
Вперше їй
вільно вгору рости.
Хлопчик
в новенькім костюмі
— в свободі своїй —
важний
і кумедний від гордості.

Як священики,
щоб пам'ятали спокути драму,

виходять із причастям, —
кожна з країн — як одна! —
прийшла до людини з своїми дарами:

«На».

«Безмежної Америки силу несу тобі,
міць машин!»

«Неаполя теплі ночі дарую,
Італія,
опалений
віялами пальм колиши».

«В холоді півночі застуджений,
Африки сонце бери!»

«Африки сонцем зморений,
бери,
тобі з своїми снігами
спустився Тібет з гори!»

«Франція,
перша жінка світу
губ віддала первоцвіт».

«Юнаків — Греція,
кращі тілом нагим вони».

«Чиїх голосів міць
в пісні облинула світ?!
Росія
серце своє
розкрила в полум'янім гімні!»

«Люди,
віками виплекану,
Німеччина
мисль принесла».

«Вся
до надр напоєна золотом,
Індія
дари принесла вам!»

«Слався, людино,
навік у віках живи і слався!

Всякому,
рожденному на землі,
слава,
слава,
слава!»

Захлинешся!
Аж ось і я іще вийшов.
Проходжу обережно,
величезний
— не руш!
О, який незрівнянний я
в найосяйнішій
з моїх незліченних душ!
Повз тих, що вітають,
святкових мимо я
— ач кляте,
та не колотися ти! —
от вона
назустріч.

«Добридень, любима моя!»

Кожну волосинку виголублюю,
кучерявлену,
золотисту.

О, які ж то вітри,
якої країни,
з похованим серцем сотворили диво?
Зацвітають очі твої,
дві полонини!
Я стрибаю по них,
дитина вродлива.

А кругом:
Сміятись.
Прапори.
Вгору.
Мимо.
Здибились.
Тисячі.
Наскрізь.
Бігом.
В кожнім юнакові Марінетті порох,
в кожнім дідкові мудрість Гюго.

Губ невистачить посмішці столицій.
Геть
з квартир
на площі
всіх!
Срібними м'ячами
од столиці до столиці
розкидаєм веселощі,
дзвін,
сміх!

Не втямиш —
це повітря,
чи квітка,
чи птиця!
І пахтить,
і співає,
й строкате кругом, —
та від цього
дужче пломеніють лиця,
п'янієш зразу найсолодшим вином.
І не тільки люди
радість обличну
заквітчали, —
звірі франтувато закрутили руна,
біля ніг замурчали,
облігшись звично,
морів
буруни.

Не повіриш,
що вони щойно пінились,
в люті неугавні.
В трюмах,
навіки забувши про порох,
броненосці
завозять у тихі гавані
всякої всячини квітчастої ворох.

Кого злякаєш гарматним громом —
ці от,
тихі,
рвуть?
Вони ж
на лужкові
перед самим домом
мирно скубуть траву.

Погляньте,
не жарти,
не сміх сатири —
серед білого дня,
тихо,
попарно,
царі-бузувіри
гуляють під доглядом нянь.

Земле,
звідки любов така — і нам?
Уяви —
бачив хтось,
як он там під деревом
з Каїном
грає в шашки Христос.

Не бачиш,
мружишся, хочеш ближче?
Замало оченят для зору.
Ширше!
Диви,
мої очища —
всім розчинені двері собору.

Люди,
любимі,
нелюбимі,
— всіляких много! —
наблизьтесь, —
хай ллється стовпище вшир те,
і він,
цей вільний,
кричу я про кого,
чоловік —
прийде він,
вірте мені,
вірте!

1916

1918—1924

НАШ МАРШ

Бийте площами бунтів тупіт!
Вище, гордих голів ряди!
Ми розливом нового потопу
Перемиєм світів городи.

Йде бик — рік.
Суне віків гарба.
Наш бог біг.
Серце наш барабан.

В небі наше золото блисне!
Нам не вмерти з кулі-оси!
Нашою зброєю — наша пісня.
Нашим золотом — дзвінкі голоси

Зелом щоб ліг луг,
Вистелив дно дням.
Райдуго, дай дуг,
Коней бистролітних нам!

Бачите, нудно зіркам в небі!
Наші співи в'ємо без них.
Став вимогу, Возе, од себе,
Щоб за хмари взяли нас живих.

Радощів спів, спій!
В жилах весна струменить.
Серце, бий бій!
Груди — літаврів мідь.

1918

ЛІВИЙ МАРШ

Матросам

Розвертайся у марші!
Словесній не місце кляузі.
Тихше, оратори!
Ваше
слово,
товаришу маузер.
Годі жить законом,
даним добою зотлілою.
Шкапу історії загоним.
Лівою!
Лівою!
Лівою!

Гей, синьоблузі!
Линьте!
За океани,
смілі!
Чи в панцирників на линві
ступлено гострі кілі?!
Хай,
вискаливши корону,
лев Британії трусить гривою.
Комуні не знати полону.
Лівою!
Лівою!
Лівою!

Там
за горами гбря
сонячний край непочатий.
За голод,
за мору море
кроки мільйонні впечатуй!
Хай нас оточують бандою,
ллються сталевою зливою. —
Росії не буть під Антантою.
Лівою!
Лівою!
Лівою!

Чи очі померкнуть орлі?
Чи роки старі нам жаль ці?
Кріпи

у світу на горлі
пролетаріату пальці.
Груддю вперед бравою!
Стяги хай в небі плавають!
Хто там ступає правою?
Лівою!
Лівою!
Лівою!

1918

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ

Я знаю —
не герої
викидають революцій лаву.
Казка про героїв —
інтелігентська нуда!
Та хто ж
стримається,
щоб славу
нашому Іллічу не віддать?

Зайві без мозку ноги.
Без мозку
руки без діла.
Кидалося
на всі боки
світу безголове тіло.
Нас
продавали на виріз,
воєнне здіймалось виття, —
коли
над світом
виріс
Ленін
головою звитяг.

І зе́млі
сіли на осі.
Всюди — простий зміст.
І виявилися
в хаосі
два

світи
на весь зріст.
Один —
ситий пузяра над пузом сонним.
Другий —
непохитно скелястий —
влив тисячі в мільйони.
Звівсь
шпилем мускулястим.

Тепер
не промахнемось мимо.
Ми знаєм, кого мести!
Ноги знають,
чиїми
трупами
їм іти.

Виття і сумніви розгоним.
Слимаче «підождем» — зітрем!
Руки знають,
кого їм
крити смертним дощем.

У димних пожежах земля.
Там, де люд
у путах мерзенних,
вривається
бомбою
ім'я:
Ленін!
Ленін!
Ленін!

І це —
не віялом віршів
махати в затишнім раю. —
Я
в Леніні
світу віру
славлю
і віру мою.
Поетом мені б не бути,
якби
не співав тепер —
про зорі п'ятикутні
в незмірному небі ВКП.

1920

НАДЗВИЧАЙНА ПРИГОДА, ЩО ТРАПИЛАСЯ З ВОЛОДИМИРОМ МАЯКОВСЬКИМ УЛІТКУ НА ДАЧІ

(Пушкіно, Акулова гора, дача Рум'янцева, 27 верстов по Ярославській залізниці)

В сто сорок сонць зоря пала
і літо йде гаряче,
була жара,
жара пливла —
це трапилось на дачі.
Підгірок Пушкіно підвівсь
Акуловим узвишшям,
а низ гори
селом сповивсь,
кривив корою криші.
А поза тим селом —
діра,
і в цю діру, напевно,
спускалось сонце кожен раз,
повагом і певно.
А завтра
знов
залляти все
червоне уставало.
І день по дню
страшенно
це
мене лютити стало.
І от одного дня колись,
розлючений запекло,
я в вічі крикнув сонцю:
«Злізь!
не швендяй більше в пекло!»
Я крикнув сонцю:
«Дармоїд!
між хмарок звик блукати,
а тут — не знай ні зим, ні літ,
сиди, малюй плакати!»
Я крикнув сонцю:
«Почекай!
послухай, злотолобе,
— ніж так заходити,
на чай
до мене
ти зайшло би!»
Що я накоїв!

От урок!
Сюди,
по власній волі,
розкинувши проміння-крок,
прямує сонце в полі.
Стараюсь заховать свій жах
і ретируюсь задом.
Вже очі сонця у садках,
уже проходить садом.
У вікна,
в двері,
в шпари йшла,
валилась сонця маса.
Продерлась,
дух перевела
і проказала басом:
«Жену назад вогні свої
я вперше з днів створіння.
Запрошував?
Давай чаї,
частуй мене гостинно!»
Сльоза з очей у самого
од спеки аж кипіла,
та я йому —
на самовар:
«Ну що ж,
сідай, світило!»
Який це чорт мене призвів
до грубіянства, —
стиха
я на краєчок лави сів,
боюсь — не вийшло б лиха!
Та дивна із світила ясь
струміла, —
й поступово
по-дружньому
розпочалась
із сонцем в нас розмова.
Про те,
про інше я кажу,
мовляв, заїла Роста,
а сонце:
«Добре,
не горюй,
дивись на речі просто.
А як мені завжди світить?
Гадаєш, легко, певно?

А от ідеш —
взялось іти,
ідеш — і світиш ревно!»
Розмова йшла до темноти —
колишньої, звичайно.
Яка тут темрява?
На «ти»
я з сонцем світлодайним.
І ось вже —
в дружнім почутті —
поплескую його я.
А сонце також:
«Я і ти,
нас, друже милий, двоє!
Туди,
де сірим світ стає,
вспівать,
взорлить ходімо!
Я сонце литиму своє,
а ти — своє,
у римах».
Мур сутінків,
ночей тюрма
від сонць двостволки впала.
І рим, і сяєва юрма,
сіяй, куди попало!
Одне втомилось, —
ніч темніть
почне,
тупиця-сонниця.
Тут — я
у цю ж світаю мить —
і день ізнову дзвониться.
Світити скрізь,
світити вік,
до днів останніх денця,
світити —
й жодних заковик!
Це лозунг мій —
і сонця!

1920

ОСТАННЯ СТОРІНКА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Слава, червонозорцю-герою!
Землю ти кров'ю вимив
на славу комуни,
до гори за горою
йшовши твердинями Криму!
Вони проповзали танками рів,
гармат випинали шиї, —
тілами рови заповнили ви,
по трупах пройшли перешийок.
Вони
за окопом зрили окоп,
шмагали свинцем-рікою, —
а ви
відібрали у них Перекоп
своєю міцною рукою.
Тобою не тільки здобутий Крим
і знищена зграя кривава, —
удар твій подвійний:
здобуто ним
трудитись велике право.
Якщо
нам у сонці життя дано
за цими днями похмурими,
ми знаємо:
вами здобуте воно
тоді, в перекопськім штурмі.
В подяку єдину зливаєм слова,
червонозоряна лаво!
На вічні віки, товариші,
вам —
слава, слава, слава!

1921

ПРОЗАСІДАЛИСЯ

Щойно зазоріє на світ,
бачу щорання знову:
хто в ком,
хто в голов,
хто в політ,
хто в освіт,

спішиться всяк в установу.
Попервах справ зрине на вас зливище,
тільки в будинок ввійдеш ти:
одібравши з півсотні —
щонайважливіших! —
йдуть на засідання всі до решти.

Заявишся:
«Чи можуть мені аудієнцію дати?
ходжу, немов бить поклони». —
«Товариш Іван Ванич пішли засідати.
Об'єднання Тео й Гукона».
Обникаєш сто сходів.
Світ немилий.
Знов:
«За годину звеліли прийти вам.
Засідають.
Купівля пляшки чорнила
Губкооперативом».

За годину
ні секретаря,
ні секретарші —
пустка гола!
Всі двадцятидвохрічні, не старші,
на засіданні комсомолу.
Дряпаюся знов я, не дивлячись на ніч,
на останній поверх семиповерхового дому.
«Прийшов Іван Ванич?» —
«На засіданні
А-бе-ве-ге-де-є-же-зе-кому».

Розлючений
на засідання
зринув, як лавина.
Клену-проклинаю: що за наруга?
І бачу:
сидять людей половина.
О, чортовиння!
Де ж половина їх друга?
«Зарізали!
Вбили!» —
кричу я вголос.
Схибнувся розум із страху й відрази.
І чую
секретаря спокійнісінький голос:
«Вони на двох засіданнях зразу.

За день
на засідань з двадцять
встигнути треба нам.
От і доводиться розірваться!
До пояса тут,
а решта —
там»

З хвилювань не заснеш.
Зоріє вікно.
Мрією ранній світанок стрічаю:
«О, якби
засідання
ще одно —
про викорінення засідань усіх до краю».

1922

МОЯ ПРОМОВА НА ГЕНУЕЗЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Не мені звання російського делегата нести.
Я —
самозванець на конференції Генуезькій.
Товаришу Чичерину в дипломатичні делікатності
свої дам —
одверті й неввічливі внески.
Слухай!
Міністерська компанійко!
Нічого очицями блимать із сальця.
Крізь фраки спокійні бачу —
паніка
гарячкою трусить ваші серця.
Невже
без сміху
думать в силі,
що ви
на конференцію
нас запросили?
З багнетами на Перекоп ішли ми,
під червоний стяг схиляючи опір клятий,
трудом гнучись у фабричному димі, —
ми знали —
примусимо з нами розмовляти.
Не з завмерлими язиками прохачі ми,
не жебраки, що несміло на світло видираються, —

ми їхали, оглядаючи хазяйськими очима
майбутню
Світову Радянську Федерацію.
Ляпають язичиська газетних рядків:
«Випробувати спершу...»
Зарвались трошки!
Не ви нам для іспиту даєте роки —
а ми часинку для вас передишки.
Лиш перша фабрика звела дим свій знов —
ворожнеча до вас
в робітничих
спалахнула масах.
Чи пожар ворожнечі слиною промов
на конференції
нині
загасим?!
До мідного п'ятака
борги всі із нас
правлять «Матени»,
правлять «Таймси».
Квитатися хочете?
Що ж!
Гаразд!
Поквитаймося!
Про повішених Врангелем,
про розстріляних,
про заколотих
пам'ять в Криму аж гори дере.
Якими пудами
якого золота
оплатите це ви, пане Пуанкаре?
А вашим Колчаком, на лють неситим,
гори уральські вганялись в дрож.
Яким золотом —
чи вистачить в Сіті?! —
оплатите це ви, пане Ллойд-Джордж?
Встроміть у Волгу вістря зору:
хіба це пекло
голодних хат,
хіба цей жах
мужичого розору —
не хвіст од ваших війн і блокад?
Кладовищами
голодної смерті
проїдьте самі, як хочете, ви.
На якому —
на залізному, може, експерті

волосся не встане на голові?
Не захиститесь пунктами резолюцій-загат.
Всесвітня —
стріляниною ніч звеселить, —
революція буде —
і звелить:
«Сплати-но, гад,
і оці от російські векселі!»
Рожеві теж червоніють помалу.
Тихше!
Мовчок!
Третього Інтернаціоналу!
Зміцнюючи єдність в борні тривалій,
йдемо.
Прислухайтесь —
здригається будова.

Я скінчив.
Можете й далі
провадити засідання, панове.

1922

МИ НЕ ВІРИМО!

Тінню затьмивши весінній день,
виклеєно урядовий бюлетень.

Ні,
Не треба!
Блискавиці
ллються безупинно!
Ні,
громів не можна закувать!
Вічно будуть
тисячосторінно
гуркотіть
залізні
Ленінські слова.
Хіба може грім коли захворіть?!
Хіба бурю спинить хто
раніше чи тепер?!
Ні!
назавше воля Леніна говорить —

в мільйонносилій волі ВКП.
Хіба термометрами
жар такий
несеться?!
Хіба пульс
такий
гудітиме лиш мить?!
Вічно буде Ленінове серце
в революції у грудях
клекотіть.
Ні!
ні!
ні-і...
Не хочемо,
не віримо в цей бюлетень смутний.
В очах весни
нестерпна тінь, не стій!

1923

МАРШ КОМСОМОЛЬЦЯ

Комсомольцю —
нога до ноги!
Плече до плеча!
Марш!
Товаришу,
бери розгін!
Марш грими наш!

Хай скиглять діди де-не-де! —
Наші ряди юні.
Ми,
напевно, ввійдем
в самий південь комуни.

Хто?
Перед чим змалів?
Мислі удар дай!
Вріжся в книжок масив.
Нам
нема тайн.

Зі старим не скінчили бій.
Горять
        очей вогні.
Мускул
        шліфуй свій!
Тіло гартуй до борні.

Морем літер,
                цифр
плавай, як риба в воді.
День — труд.
                Учись!
Безліч реместв,
                діл.

Після діл всіх,
на дозвіллі
                заводь пісню.
Так заливай сміх,
щоб камінь
                в реготі тріснув.

Якщо
        для батька кінець
колись
        приготує днина.
Чи буде готовий боєць?
Готова завжди
                зміна!

Чом глядиш, як сова,
чом
        уникаєш сонця?
Товаришу — ставай
рядом
        в ряди комсомольців!

Комсомольцю —
                нога до ноги!
Плече до плеча!
                Марш!
Товаришу,
                бери розгін!
Марш грими наш!

1923

НІ ЗНАХАР, НІ БОГ,
НІ АНГЕЛИ БОГА —
СЕЛЯНСТВУ НЕ ПІДМОГА

Ми
скинули з себе
поміщицьке ярмо,
ми
білих вибили —
не вернуться ніколи;
перемогли ми
волзький мор
і голод,
ми
не дали
розрусі
нас топтать ногами,
перемогли
не для того,
щоб бути під богами,
щоб
знов,
збиваючи
дрантя пил,
злетіла зграя
вороняча й сороча,
щоб знову
почали попи
релігіями люд морочить.
Щоб який-небудь піп
або равін,
що помагав
буржуазії підійматься,
сьогодні
ручкою, закаляною в крові,
за службу вимагав:
«Попам подайте, братця».
Щоб, славословлячи
покору і пости,
в чернечих келіях
завзято,
за пояс
закрутивши
рясові хвости,
напідпитку
садили
трепака

і пожирали з хріном
поросята.
В свинячі очі
напустивши ласки,
щоб якнайбільше вигадать оман,
про Єву,
про Адама брешуть казку,
замість знання
пускаючи туман.
Товаришу,
вставай!
Що користі з попів отих?
Чого під богом
гнути спину?
Не від попів і знахарів —
із шкіл,
із книг
дізнайсь про світ
і про людину!

1923

ВОРОВСЬКИЙ

Сьогодні,
пролетаріат,
грім
голосів
розкуй,
забудь
слова
про всепрощення
тоскні.
В останній раз
проходить
крізь Москву
застрелений
фашистами
Воровський.
Стількох не стане.
Стількох не стало.
Стількох — на клоччя?
Стількох — в ярмо?
Хто б не здав?
Чия б не здала?
Ми не здали!
Ми не здамо!

Метни,
як бомбу,
нині
гніву клич.
Розблискавичуй
голоси
багнетом,
в очах
в капіталістових
стовбич,
по королівських
викарбуйсь
паркетах.
Сьогодні
кроками
зміцни
могуття нот!
Мільйонні юрби
на майданах
визмій!
Хай
в смерті цій
побачить весь народ
безсмертя
справи комунізму!

1923

КИЇВ

Лапи ялинові,
лапки,
лапенята...
У снігу,
а теплі всі які!
Мов до сивої
бабусі
гостювати,
приїхав я
учора в Київ!
От стою
на гірці
Володимирській.
Широчінь така —
не вимчати й перу!

Сяючи
отак,
колись у приморозки
звідси оглядав
Русь Київську
Перун.
Ну, а далі —
хто,
коли,
не тямлю добре,
тільки знаю,
що оцим ось
широм,
волоком,
порогами,
крізь обрій
йшли
з дарами
до Аскольда й Діра.
Далі
било сонце
баням у літаври:
— На коліна, Русь!
Зігнись і стій! —
До сьогодні
Володимир
нас жене у лаври.
Бич хреста
стискає
кам'яний святий.
Йшли
із найглухіших
в світі
місць
прадіди,
прапрадіди
і пра пра пра!..
Безліч
усіляких
скровлених дрібниць
в бабусі тут
на берегах Дніпра.
Забитий
знову встав Столипін,
пам'ятником встав,
заклавши пальці в кітель.

І знов звалився він,
і знов
тремтіли липи
від канонад
дванадцяти правителів.
А тепер
встають
з Подола дими,
груди Києва
гудуть,
нагріті казанами.
Не святий, —
земний,
вже інший Володимир
своїх декретів
хрестить нас вогнями.
Я навіть
зарусофільствував
цієї миті!
Русофільство,
та іншого вже сорту.
Ось
моя
країна робітнича,
одна
в великім світі.
— Гей!
Пуанкаре!
Візьми нас?!..
Чорта!
Ще нехай
старий
останній батько
струшує
голосінням
лаврині дзвіниці.
Хай
іще
лунає
із Хрещатика
вовчий зойк:
«Даю — беру червінці!»
Наша сила —
правда,
ваша —
лаврські дзвони.

Ваша —
дим кадильний,
наша —
фабрик дим.
Ваша міць — червінець,
наша — стяг червоний.
— Ми візьмемо,
і переможем з ним.
Бувай здорова,
прощавай, бабусю сива!
Ану, хутчій
з дороги нам
зійди!
Вмри, святобожнице
і спекулянтко хтива.
Ось ми ідем —
онуки молоді!

1924

ЮВІЛЕЙНЕ

Олександре Сергійовичу,
дозвольте познайомитись.
Маяковський.

Дайте руку!
Ось мої вам груди.
Слухайте
серця
тужливий тон;
смутить мене воно —
це левеня, що стало цуценятком.
Ніколи я не знав,
що стільки
тисяч тонн
в моїй
голівці, легковажній надто.
Я тягну вас.
Ви дивуєтесь, незвичні?
Стиснув?
Боляче?
Пробачте за цей стиск,
у мене, та й у вас
в запасі вічність.

Що нам змарнувать
годинки дві
якісь?
Давайте мчать,
гомонячи,
начеб та вода,
начеб та весна —
і вільно,
і розковано!
В небі он
зоря,
така вже молода,
що без супутників
ходить їй
ризиковано.
Від плакатів
я звільнився,
та й любов не мила.
Шкурою кігтистою
ліг
ревнощів ведмідь.
Можна
пересвідчитись,
що земля похила, —
сів
на власний зад
і покотився вмить!
Ні,
на меланхолійку
не кинуся зневірену,
щось і розмовляти
не хочеться з людьми.
Тільки
зябри рим
ще пнуться розчепірено
на пісках поезії
у таких, як ми.
Мрія — шкодить,
з мрій нема користі,
службу знай,
хоч і нудьга хапне.
Та буває,
що життя
встає в інакшім змісті,
і велике
розумієш
крізь дрібне.

Нами
лірика
в багнети
часто атакована.
нам потрібен
голос,
як сурмач.
Та поезія —
препаскудна штуковина:
існує,
хоч бери та й плач.
От, наприклад, це —
говориться чи мекає?
Синєморде,
вус рудий звиса.
Навуходоносором
з біблії далекої —
«Коопсах».
Наливайте з горя
аж по вінця чари!
Спосіб це не новий,
та погляньте — із
випливають
Red i White Star'и
з купою
різноманітних віз.
Рад, що ви
за столиком —
не стрічались довго.
Ловко
муза, знаєте,
за язик вас тягне.
Як ото
у вас
було казала Ольга?..
Та не Ольга!
Це з листа
Онєгіна Татьяні.
— Ваш чоловік,
мовляв,
дурний,
старий, як кляча.
Я люблю вас,
неодмінно будьте ви моя.
Зараз, ранком,
все ж надій не трачу,
що з вами вдень побачусь я. —

Всяк було:
й пропасниця трусила,
й листи,
й під вікнами
блукання непутяще.
От
коли
і горювать несила, —
це, Олександре Сергійовичу,
значно важче.
Гайда, Маяковський!
На південь знов!
Серце
римами вимуч —
от
і любові каюк прийшов,
дорогий Владим Владимич.
Ні,
це не старість несе образу!
Немочі
в тілі нема.
Як схочу,
з двома упораюсь відразу,
а розсердити —
і з трьома.
В темі і-н-д-и-в-і-д-у-а-ль-н-и-й! —
про мене шепочуть.
Entre nous...
бо цензор доріка.
Бачили
в саду одної ночі
навіть
двох закоханих
членів ЦВКа.
От —
пустили плітку,
тішаться нівроку.
Олександре Сергійовичу,
не слухайте ж ви їх!
Може,
я
один
печалюся глибоко,
що сьогодні
вас нема в живих.

З вами б
за життя
умовитися впору.
Скоро й я зустрінусь
з смерті днем.
А по смерті
нам
стояти майже поруч:
ви на Пе,
а я
на еМ.
Хто між нами?
хто нам пара з виду?!
Щось поети
на землі моїй
звелись.
Поміж нами
— ох і горе —
Надсон за сусіду.
Ми попросим,
щоб його
на Ща
туди кудись!
А Некрасов
Коля,
син небіжчика Альоші —
він і в карти,
він і в вірш,
і з виду ми свої.
Знаєте його?
от він —
мужик хороший.
Цей нам
за компанію —
нехай стоїть.
А які ж сучасники?!
Півсотні
вас
не варті зроду.
Вилиці
від пóзіху
розвертає аж!
Дорогойченко,
Герасимов,
Кирилов,
Родов —

який
безнаросвітний пейзаж!
Ну, Єсенін,
змужиковілих зграя.
Сміх!
Коровою
ще й в рукавичках лаєчних.
Раз послухаєш...
— та це ж із хору! —
Знаю, —
балалаєчник!
Треба,
щоб поет
був і в житті мастак.
Ми міцні,
як спирт у поставцях з Полтави.
Ну, а що ось Безименський?!
Так...
Так собі...
із моркви кава.
Правда,
є
між нас
Асєєв
Колька.
О, той може.
Жилка, бачите,
моя.
Але скільки
працювати треба толком!
Хоч маленька —
а сім'я.
Ви жили б —
були б
у Лефі співредактор.
Я агітки б
навіть
вам довірить рад.
Раз би підучив:
— ось так, мовляв,
і так-то... —
Ви змогли б —
у вас хороший склад.
Я дав би вам
жиркість
і сукна,

в рекламу б
видав
гумських дам.
(Я навіть
ямбом підсюсюкнув,
щоб лиш
сподобатися вам.)
Вам би
довелося
кинуть ямб гаркавий.
Наші пера —
вила
та багнета грань —
битви революції —
сильніші від «Полтави»
і любов
величніша
онєгінських кохань.
Бійтесь пушкіністів.
Старомозкий Плюшкін
вихопить перце
й полізе
з перержавленим.
— Теж, мовляв,
у лефів
об'явився Пушкін.
От арап!
А ще змагається
з Державіним...
Я люблю вас,
та живого,
а не мумію.
Навели
хрестоматійний глянець.
Ви
в житті
своєму
також
— думаю —
добре бушували.
Африканець!
Сучий син Дантес!
Жінкам була морока.
Ми б його спитали:
— *Хто* батько ваш і мати?
Що ви пороблялн
до 17-го року? —

Більше б вам того Дантеса й не видати.
Тільки
що ж базікання!
Спіритизм неначе.
Теж, мовляв,
невільник честі...
загинув десь один...
Їх чимало й зараз,
молодчиків гарячих,
безміру
охочих
до наших дружин.
Хброше у нас,
в радянськім краї.
Знай — працюй,
і жити вільно й хлібно.
Тільки от
поетів,
як на жаль, немає —
та, можливо,
їх і непотрібно.
Ну, пора:
проміння
лине в хмарі.
Як би
міліціонер
отут нас не застав.
Вже до вас
привикли
на Тверськім бульварі.
Ну, давайте,
підсаджу
на п'єдестал.
За життя ще
пам'ятник
мені б якраз по чину.
Динамітом би
рвонув —
без вороття!
Ненавиджу
усяку мертвечину!
Страх люблю
усяке я життя!

1924

ВЛАДИКАВКАЗ — ТИФЛІС

Ледве
нога
ступила в Кавказ,
згадав я,
що я —
грузин.
Ельбрус,
Казбек,
та іще —
як вас?!
На гору
гори вези!
Уже і сорочку
я з себе стяг.
Волоцюгою
вліз в архалук.
Уже
підо мною
такий карабах,
що «Ройльсу» —
і то б в похвалу.
Було:
з ордою,
носатий, рудий,
старіш
од всього стар'я,
віків дев'ятнадцять тому —
сюди
я вліз
в оцей ось Дар'ял.
Лезгінщик
і гітарист душею,
в багатовіковім поту,
я землю
пройшов
і робив мушею
звідсіль
аж по самий Батум.
Про ці діла
померли й згадки.
Історія —
в брехні сповита,
лише бубонить:
царки та князьки,

Іраклії,
Ніни,
Давиди.
Стіна —
і то
знайома достоту.
Знайома
і вежа оця вся, —
згадав:
ось тут я,
як Руставелі Шота,
до цариці
до Тамари
залицявся.
А потім
котився
по скелях-ножах,
щоб Терека
піною вкриться.
Та це дрібниця!
Любовний жарт!
Ще й краще
пустувала цариця.
А далі
я бачив —
по скелях стрімких,
де стежка
крутиться вузько,
на саклі
ордою
рушали полки
золотопогонників руських.
Ліниво
йдучи
від життя
увись,
гітарою
виструнивсь весь —
«Мхолот шен ертс
рац, ром чемтвіс
Моуція
маглідган гмертс...»
І ранок свободи
відлуння несе,
встає,
ще у віддалі доки.

І от
я жбурляю,
я, месник Арсен,
бомби
5-го року.
Гуляли
в пажах
князівські синки,
а я
щоденно
і заново
пригадую знову
всі синяки
од нагайки
усіх Аліханових.
І далі
історії чорна пора.
Я бачу
правителів кучку.
Якісь людці,
мутніш, ніж Кура,
французів цмокають в ручку.
Двадцять,
а може
більше, віків
жив у путах,
наче в недузі, я,
щоб тільки
під стягом більшовиків
піднеслася
звільнена Грузія.
Так,
я грузин,
та не давньої нації,
забитої
у проваллів ряд.
Я —
рівний товариш
в одній Федерації
майбутнього всесвіту Рад.
Іще
затьмарюють
днів вінок
криваві
старі
примари.

Ми шумуємо,
ми
іще
не вино,
бо ж ми іще
тільки мадчарі.
Я знаю:
дурниці — едеми і рай!
Коли ж
про таке співали,
то, мабуть,
Грузію,
радісний край,
поети собі уявляли.
Я жду,
щоб аеро
в гори знялись.
Як жінку,
голублю я пристрасно
надію,
що в хвіст
зі словом «Тифліс»
фабричне клеймо
ми втиснемо.
Грузин я,
але не в кінто-пустуна,
гуляку,
я вдався наосліп.
Я жду,
щоб гудки
заревли, як зурна,
де йшли
лиш кінто
та ослик.
Шаную
поетів грузинських дар,
та ближчі
пісень всіх,
щирі,
любіші мені
від зурн
і гітар
лебідок
і кранів шаїрі.

Будуй,
в сназі трудовій рости,
для будов
не жаль руйнування!
Якщо
й Казбек заважає, —
знести!
Все одно
не видно
в тумані.

1924

ВІРШІ З ПОДОРОЖІВ

ПАРИЖ

ЇДУ

Квитка —
цок.
Щоку —
цмок.
Свисток, —
і летим туди саме,
куди,
мов рибки,
на моди гачок
пливуть
кругосвітні дами.
Сьогодні приїде —
почвара з почвар,
а завтра —
пізнайте-но метко:
і город,
і рот
повнісінькі чар —
помади,
вогнів косметики.
Веселих
тягне туди, в оту даль.
В Парижі нудить
ви б не стали!
В Парижі —
площа
і та — Етуаль,
а зорі —
усі етуалі.
Засвистуй же,
пнися,
і врізуйся, й ріж
в Брюсселі і Льєжі
щосили.

Та ніж
і Льєж,
і Брюссель,
і Париж
тому,
хто, як я, обрусіли.
Тепер би
в сани
з ногами
щоб сніг,
мов газета, втопив...
Свистіть,
заносьте снігами
мене,
прихерсонські степи...
— Вечір,
вогники,
сніги,
без кінця дорога,
рветься серце од нудьги,
в грудях же
тривога,
Ех, раз,
і ще раз,
спів — бас.
Ех, раз,
і ще раз,
рим брязк.
Ех, раз,
і ще раз,
та й ще сила, сила раз...
Люди
всіх земель і рас,
що риють порядків грядку,
побачивши,
як я
себе протряс,
скажуть:
у припадку.

1924

NOTRE-DAME

Інші будівлі
брудною корою осель
у згадці про **Notre-Dame**
ввижаються мені.
Минулого
величний корабель,
що зачепивсь за час
і вгруз на мілині.
Важкі, як нудьга,
половинки дверей;
желе
із заліза
безглузде.
Пройшли
крізь чернечий
служилий єлей
в соборну розкішну пустку.
Читав
письмена,
що оздоблюють храм,
про богові блага
на небі.
Приділяв увагу
партеру й хорам,
обдивлявся вигоди
і меблі.
Я вийшов — зо мною
перекладачка-дура
щебече
бантиком-ротиком:
— Ну, як вам
подобається архітектура?
Яка небесна готика! —
Я зважив все
і обдумав:
— Дарма!
Він кращий Блаженного
Васьки.
Звичайно,
під клуб не піде —
напівтьма, —
про це не думали —
класики...
Не стиль...
В цій справі не лізу в знавці.

Не давсь
старизні на поталу.
А те вже добре,
що лави й стільці
готові тобі на всю залу.
Його
не треба
пристосовувать заново,
хоч би які
переробки були, —
а в наших —
нема ні стільців, ні органів.
Копнеш —
самі куполи.
І краще б оркестр,
але гра
дорога, —
спочатку
не буде фінансів, —
куди вже ліпше,
коли орган —
вигравай
хоч п'ять сеансів.
Звісно,
репертуар змінимо знов —
фокстроти,
а не сопіння.
Не личать
французькому держкіно
церковні співи й моління!
А для реклами —
не храм,
а краса! —
Де будуть
для вигадок межі? —
Електрорекламі —
найкращий фасад:
з'єднати
тросами вежі
та буквами різними
„Signe de Zoro",
щоб букви мінились
повніш.
Така реклама
роззявить свій рот, —
аж видно
на весь Boulmiche.

А ще як
лампочки
в очі вкрутить
химерам
на розі собора,
тоді —
нікому назад не піти:
весь час —
повнісінькі збори.
Та треба
тут
обережним буть,
ядром
щоб не збить
позолоти.
А надто тоді,
коли підуть
громить
префектуру
навпроти.

1924

ВЕРСАЛЬ

Цим шляхом
в шовках
золочених візків
незліченні Людовіки
спішили
в палац,
трусячи громіздкі
тілес десятипудовики.
І стегон своїх
одмахав шатуни,
коли оцим шляхом,
уже без карет,
позбувшись корони,
згубивши штани,
тікав
із Парижа
Капет.
Тепер
цим шляхом
веселий Париж

ганяє,
автами сія...
Кокотки,
рантьє, зрахувавши бариш,
американці
і я.

Версаль.
Перша фраза:
«Добре жили зарази!»

Палаци
на тисячі зал і кімнат —
і в кожній
і стіл,
і стільців ряди.
Другі
такі побудуєш навряд,
хоч ціле життя
кради!
А за палацом
на різні
боки,
щоб життю
раділа
душа б,
ставки,
фонтани,
і знову ставки,
з фонтаном
із мідних жаб.
І скрізь,
щоб навчати
жантильних манер,
доріжки,
а обабіч —
статуї,
самі Аполлони,
а всяких Венер
безруких —
без ліку в саду їх.
А далі —
житла
для їх Помпадурш —
Великий Тріанон
та Малий.

Отут
Помпадуршу
водили під душ,
тут спочивальні були.
Дивлюсь на пишноту —
яка ж не нова!
аж дух спирається
з вишуканої!
Неначе
влип
в акварель Бенуа,
з якимись
ахматовськими віршиками.
Я дивився на це все
і не був задоволений.
Мені
над усі ці предмети
найбільш
до вподоби
припала розколина
на столику
Антуанетти.
У нього
штика революції
клин
встромився,
коли санкюлоти,
співаючи гучно,
звідціль потягли
королевиху
до ешафота.
Дивлюся,
а все ж —
привабні краєвидики!
Сади привабні —
у розах!
Мерщій би
культуру
такої ж виробки,
та в новий
машинний розмах!
В музеї
вимести
халупи оці б!
Сюди б —
сталевий
і скляний

робітничий палац
на мільйони осіб, —
аж боляче
оку глянуть!

Всім,
у кого є ще
купони
та монети,
всім царям,
хто є ще, —
у науку
з гільйотини неба,
головою Антуанетти,
сонце
покотилось
на будівлі в муках.
Розплилась
і лип
і каштанів товпа,
листячко
вкрила роса.
Прозорий
вечірній
небесний ковпак
закрив
музейний Версаль.

1924

ЖОРЕС

Листопад,
а париться
натовп густий.
Дивлюсь,
стоячи без руху:

на шинах машинних —
кулі
товсті
катаються
у треухах.
Закривавлені руки
помивши
з війн

і зміркувавши
тверезо,
нову
комерцію
крутять вони —
хтять спекульнуть на Жоресі.
Покажуть трудящим —
погляньте
он,
він
поруч
наших героїв.
Жорес —
це справжній француз —
Пантеон
він би
не занепокоїв.

Готові
потоки
плаксивих фраз.
Ескорт,
колісниці —
ефект!
Ні з місця! Скажіть-но,
ким із вас
крізь вікно
забитий
Жорес?
Тепер
прийшли
панахидами вить.
Пильніш,
робітничий клас!
Товаришу Жорес,
не дай забить
себе
у другий раз.
Не дасть.
В новий
повівши рейс
під парусами
стягів
людський флот,
громовий і живий,
як і колись,

Жорес
проходить в Пантеон
по вулиці Суфло.
Він у цих криках,
що линуть тепер,
в прапорах,
у кроках,
в горбах:
„Vivent les Sovièts!..
A bas la guèrre!
Capitalisme á bas!“.
І ось —
вогонь розгоряється
й мчить.
і співом
червоніють роти.
І знову —
здається —
в диму —
гармаші
ідуть
на паризькі форти.

До книжкових вітрин
віддушили,
й старі
і з книжки
виходять
тіні.
І знову
71-й рік
постає
з сторінок в шелестінні.
Гора
на грудях
могла б підняться.
І гнів
роздирає рот —
хто смів сказать,
що ми
в сімнадцятім
зрадили
французький народ?!
Неправда,
ми з вами,
французькі блузники.

Забудьте
це слово —
наклеп воно.
На всіх барикадах
ми ваші союзники,
робочі Крезо
і робочі Рено.

1924

ПРОЩАННЯ

В авто,
розмінявши останню з монет.

— О котрій годині в Марсель? —
Париж
біжить,
виряджає мене,
красу
неможливу несе.
До очей
підходь,
сльозина свіжа.
серце
мені
сентиментальністю розквась!
Я хотів би
жити
й вмерти в Парижі,
якби не була
така земля —
Москва

1924

ВІРШІ ПРО АМЕРИКУ

ШІСТЬ МОНАШОК

Піднісши
печені
картопельки личок,
чорніш
за негра,
що й не бачив бань,
шестеро найсвятобожніших католичок
влізло
на борт
пароплава «Еспань».
І спереду,
й ззаду
за шворку рівніші,
хустки,
як з цвяшків,
теліпаються з пліч;
обличчя
вгорнули
в гофровані брижі, —
так поросят
гофрують
у великодню ніч.
Хай роками сповняється
життя мого квота —
досить
згадати
оту мороку,
як позіхання
роздирає
рота
ширше за Мексіканську затоку.

Тверезі,
чисті,
як порошки лікувальні,
обідають ескадроном,
займаючи шестеро місць.
Пообідавши, вкупі
ховаються до вбиральні.
Позіхнула одна —
позіхають шість.
Замість симетричних
частинок отих,

де у жінок опуклість, —
у цих виїм:
в одній виїмці —
срібні хрести,
в другій — медалі
з Левом
та з Пієм.
Продерши очиці
раніш, аніж можна, —
в раю
(мовляв!)
буде добре спатки, —
оркестром без диригента
свої подорожні
виймають
євангелятка.
Прийдеш серед ночі —
сидять і белькочуть.
Вже й ранішні роси —
белькочуть, стервози!
І вдень,
і вночі, і в світанки гожі
сидять
і белькочуть
дурепи божі
Коли ж
день
раптово
спохмурніє трохи,
влізають в кабіну,
12 галош
укупі взувають,
і знову святохи
ідуть
і гугнявлять,
вганяючи в дрож.
Мені б
розмовлять по-іспанському!
Я б запитав тоді он як:
— Ангелиці,
щиру
відповідь дайте —
якщо
люди ви, —
хто ж
тоді
гайвороння?

Якщо
гайворіння ви,
то чому ж не літаєте? —
Агітпропнику!
не лізь із шкури,
хоч всю кулю земну
перевір-но, —
такої блюзнірської
карикатури
не вигадає
щонайкращий безвірник!
Радій же, Ісусе, веселися,
з цвяхів у дошці
не витягай ноги,
а вдруге з'явишся —
сюди
не пнися —
однаково:
повісишся з нудьги!

1925

БЛЕК ЕНД УАЙТ

Якщо Гаванну
окинеш оком —
рай-країна,
очам відрада.
Між пальм
фламінго
рожевобокі;
колларіо
квітне
по всій Ведадо.
В Гавані
все
розмежовано чітко:
у білих долари,
чорних — ні.
Тим-то
Віллі
стоїть із щіткою
в «Енрі Клей енд Бок» цілі дні.
Навимітав
чимало
за вік свій Віллі —

самих порошинок
цілий ліс, —
ось чому
чуб у Віллі
виліз,
ось чому
живіт у Віллі
вліз.
Малий в нього радощів тьмяний спектор:
шість годин поспать до ладу,
та ще хіба
злодій —
портовий інспектор
негрові
кине
цент на ходу.
А хіба встережешся од цього бруду?
Хіба що
почали б
ходить на голові.
Та й то
грязюки
ще більше буде:
волосинок безліч,
а ніг — дві.
Поруч
ішла
пишновбрана Прадо.
Полиском,
ляском —
триверстий джаз.
Дурневі здасться,
що, може, й направду
рай колишній
у Гаванні якраз.
Мозок у Віллі
од злиднів знесилів,
що посіяв,
те й росте от.
Одним
єдине
затямив Віллі
міцніш за камінь
пам'ятника
Масео:

«Білий
їсть
ананас спілий,
чорному —
сама гнилизна.
Білу роботу
робить білий,
чорну роботу —
чорний зна».
Обмаль питань Віллі свердлили.
Та було одне
закарлюка з закарлюк.
І коли
це питання
влазило в Віллі,
щітка
падала
з Вілліних рук.
І треба ж було, щоб
випадок привів
до Енрі Клея,
короля сигар,
найвеличнішого
з цукрових королів,
білішого
за отари хмар.
Негр
підходить
і мовить несміло:

«Ай бег юр пардон, містер Брегг!
Чому і цукор,
білий-білий,
мусить виробляти
чорний негр?
Чорна сигара
не до вус вам, право, —
вона для негра
з чорними вусами.
Коли ж
до вподоби
вам з цукром кава,
цукор
робити
самі б ви мусили».
Таке запитання
не минеться даром.

Король
біловидий
одразу пожовк.
Крутонувся
король
згідно з ударом,
викинув дві рукавички
й пішов.
Квітли
навкруг
чудеса ботаніки.
Банани
сплелись
у суцільний дашок.
Витер
негр
об білі підштаники
руку,
що втерла крові струмок.
Негр
носом підбитим
шморгнув востаннє,
щітку підняв,
зітерши з щік мазку.
Звідки йому знати,
що з таким питанням
звертатись треба
в Комінтерн,
в Москву?

1925

МІЛКА ФІЛОСОФІЯ НА ГЛИБОКИХ МІСЦЯХ

Якщо не Толстим,
так товстим я стану, —
їм,
пишу,
од спеки балда.
Хто не філософствував над океаном?
Вода.

Океан
учора
випив гаряче.

сьогодні
ніжніш
від голубки на яйцях.
Та в чім різниця?
Усе тече...

Все зміняється.

Єсть
у води
своя пора:
години спаду,
часи припливу.
А в Стеклова
вода
весь час ллялась з пера.
Несправедливо.

Рибонька дохла
пливе одна.
Висять плавнички,
мов підрізані крильця.
Пливе тижнями,
й нема їй —
ні дна,
ні покрівця.

Назустріч
пароплав —
тюлень та й годі! —
повзе із Мексіки, —
кругом вода.
А ми до Мексіки.
Такий розподіл
труда.

Ось кит — запевняють.
Може і так.
Він — як риб'ячий Бєдний.
На тушу дивлюсь.
Тільки в Дем'яна вуса назовні,
а в кита
всередині вус.

Роки — чайки.
Злетять в небеса —
і в воду —
по рибку, по черепашки.

Зникли чайки.
Правду сказать,
де пташки?

Я родився,
ріс,
годували із соски, —
жив,
робив
до сивої голови...
Ось і життя мине,
як минули Азорські
острови.

1925

СИФІЛІС

Пароплав підповзе,
заскавчить,
загуде, —
і двигунів
замовкає перегра.
На палубі
тільки 700 людей,
а решта — негри.
Катерок
десь ізбоку
надбіг.
Стрибнувши на трап карколомно,
лікар дививсь
з окулярів товстих:
«Де тут трахомні?»
Прищі замастивши,
щоб грим не сповз,
не зсунула з м'яса косметика,
перший клас
проходив
повз
вельми привітного медика.
З двоцівки ніздрів
пускаючи дим,
закручений
кільцями в штифт,

перший
ішов
у сяйві своїм
свинячий король —
Свіфт.
Люлька
смердить,
завдовжки з метр.
Підступи до такого —
спробуй!
Крізь шовк кальсон,
крізь пухнастий светр
піди,
роздивись хворобу.
«Острове,
стеж,
не піддайсь на обман!
Зупинити його звеліте!»
Та чемно
вклоняється
капітан
і сходить Свіфт-
сифілітик.
За першим класом
другий побрів.
Досліджуючи
клас оцей,
лікар
поліз
і до вух, і до брів,
до рота
і до очей.
Дививсь,
придивлявся
і хмурився він,
до того
нашоршив
брови ще,
і вирішив
трьох
надіслать в карантин
із
другокласного збіговища.
За другим
посунувся
третій клас,
негрів явивши тьму.

Лікар поглянув:
саме час
коктейлів
хильнуть
йому.
Хай лізуть назад
і старі, і малі!
Хворі —
це ясно всім.
Вигляд брудний...
Та й взагалі
віспи не щеплено їм.
Ридма ридають
негри
в біді.
Тома
трясе
від судом.
Віспу
прищеплять узавтра —
тоді
додому
повернеться Том.
На березі
в Тома
дружина є.
Коса
посіклась,
але
шкура її
ще чорніша стає,
ніж вакса
— «Чорний лев».
Доки
плентався Том
по працях, —
Куба здере з тебе
шкуру, —
жінку його
прогнали з плантацій,
бо не відробила натури.
Місяць
в океан
нажбурляв монет,
хоч кидайся,
збігши на насип!

Без хліба,
без м'яса
не тиждень мине, —
тижнями
їж ананаси.
Знов пароплав
пригвинтився гвинтом.
Тижні
на другий чекати!
Як дожидатись
з голодним ртом?
— Забув,
розлюбив
і покинув Том!
Білих
вподобав дівчаток! —
Жінці не вкрасти
і не заробить.
Скрізь натрапиш
на полісменські дотики.
А в містера Свіфта
останню хіть
роздмухала
ця екзотика.
Під білизною
аж упрівало
сальце,
чорненького хтівши м'ясця.
Він тикав
долари
в руку, в лице
по цілих місяцях.
Схопилась —
шлунок,
порожній давно,
виє,
скавчить,
як пес.
Вона
непохитно рішила:
„No!"
і глухо сказала:
„Yes!"
В двері
пропхався
нічної пори
підгнилий містер Свіфт.

Нагору
його та її
в номери
загвинтив запобігливий ліфт.
З'явився Том
днів через два.
Тиждень
спав чи куняв на призьбі.
Радів він,
що є
і хліб,
і грошва,
і що не вчепитись віспі.
Та день прийшов,
і до шкур
в темноті
узори непевні влипли.
І діти
у матері в животі
глухли,
німіли
й сліпли.
Перегортались роки,
щодня
суглоби ламаючи
й ребра,
і хтось
половину
від тіл одійняв
і витягнув руки
на жебри.
Увага до негра
тепер глибока.
Коли
парафія вся
збігалась,
моралі
наочний цей доказ
показував
пастор
під галас:
«Його
та її
бог карать призволя
за те, що
водила гостей!»

І злазило
чорного м'яса гнилля
з гнилих
негритянських костей.
Ні, не вигадав просто
діла ці я.
Змалював, чому був
за свідка.
Кажуть одні —
«цивілізація»,
інші —
«колоніальна політика».

1926

БРОДВЕЙ

Асфальт, як скло.
Іду й дзвеню.
Ніде ні травинки
не стріти.
На північ
із півдня
ідуть авеню,
на захід зі сходу —
стріти.
А поміж —
(куди їх завіз будівник!) —
звелися угору й вшир
будинки
страшенної довжини
до місяця
і до зір.
Янкі лінується
пішки ходить:
всюди
ліфти зросли.
Людський приплив
в 7 годин,
в 17 годин —
відплив.
Скрегоче механіка
всюди там,
а люди
німі у дзвоні.

І лишь припиняють
жувать чуїнгвам,
щоб кинути:
«Мек мóней?» —
Дитині
мати груди дала —
швидше смокчи,
бо спізнишся!
І смокче
груди воно,
як долар,
як в справжнім
серйознім
бізнесі.
Праця кінчилась.
Тіла людей
пливуть в електричні рейди.
Хочеш під землею —
бери собвей,
на небо —
бери елевейтор.
Вагони
ідуть,
і димам під зріст,
і в п'ятах
будинків труться,
і винесуть
хвіст
на Бруклінський міст,
і лізуть
в нору
під Гỳдзон.
Тебе засліпило
вогнями стель
і звуків
залив потоп.
Лящить
у вухах:
«Кофе Максвел
гуд
ту ді ласт дроп».
А потім
як вдарить
вогнів маяк!
Ну, й ніч-бо, скажу вам,
тамечки!

Праворуч поглянеш —
мамо моя!
Ліворуч —
матінко-мамочко!
Послухати б вам, як вона реве!
Я сам в ній
кінця не знайду.
Це вам Нью-Йорк.
Це вам Бродвей.
Гау ду ю ду!
Та
кашкета
не скину тут я,
хоч
захоплений Нью-Йорком-городом.
В нас, радянських,
гордливість своя:
на буржуїв
ми дивимось згорда.

1925

НЕБОСЯГ У РОЗРІЗІ

Візьми
найбільший
будинок в Нью-Йорку,
роздивись
його
наскрізь і всіляк.
Побачиш —
старенькі
дірки й коморки,
зовсім
з дожовтневих
Конотопа чи Кобеляк.
Перший.
Ювеліри,
караул страшений,
за брову віконниці чіпляється
замок.
В сірому
герої кіно,
полісмени,

ляжуть
собаками
за хазяйське майно.
Третій.
Сплять бюро-контори.
Рабським потом
промокашки
пройшло.
Щоб світ
не забув,
. золотом повторено
хазяйське прізвище
«Вільям Шпрот».
П'ятий.
Переличивши
посаг ажурний,
підтоптана міс
в мріях за женихами,
здіймаючи груди
зітханням зажуреним,
почісує
хутро під пишними пахвами.
Сьомий.
На вершини
родинності
піднісшись,
сили зберігши
спортом змолоду,
сер
своїй законній місіс,

дізнавшись про зраду,
кривавить морду.
Десятий.
Медовий.
Пара лягла.
Щасливіші
за голуб'яче подружжя біле.
Читають
в «Таймсі»
відділ реклам:
«Продаж на виплат автомобілів».
Тридцятий.
Акціонери
сидять біля кас,
ділять міліарди,
пожадливі й завбачні.

Прибуток
тресту
«Продукування ковбас
з найкращої
дохлої
чікагської собачини».
Сороковий.
Спочивальня
опереткової діви.
Під дверима
чекаючи
на слушну мить,
щоб Кулідж дав розлуку,
детективи
мусять
чоловіка
у ліжку зловить.
Вільний художник,
що малює задки,
куняє в дев'яностому,
думає одно:
як би залицнутись
до хазяйської дочки —
та так,
щоб хазяїн
придбав полотно.
А з даху
скатертний сніг ізник.
Лиш їсть
в ресторанній тиші
більші крихти
негр-служник,
а маленькі крихітки —
миші.
Я дивлюсь,
і лють мене бере
на тих,
хто сховавсь за кам'яний фасад.
Поривався я
за 7 000 верст вперед,
а приїхав на 7 літ назад.

1925

БРУКЛІНСЬКИЙ МІСТ

Гукни, Кулідже,
радісні кличі!
Для доброго
слово і я знайшов.
Червоній
з похвали,
мов стяга нашого матерійка,
хоч ви
й роз'юнайтед стетс
оф
Америка.
Як до церкви
іде
божевільний прочанин,
в молитву заглибившись,
в прощу
і піст, —
так я
крізь вечірні
сірі тумани
ступаю,
смиренний, на Бруклінський міст.
Як в місто
в подолане
пре переможець
на дулах гарматних —
жирафи на зріст —
так я ось,
од слави сп'янілий, може,
видряпуюсь,
гордий,
на Бруклінський міст.
Як око закохане
в мадонну музею
встромляє
дурний художник-артист, —
так я,
весь осяяний
з неба зорею,
дивлюсь
на Нью-Йорк
крізь Бруклінський міст.
Нью-Йорк
аж до смерку
задушливий дуже,

його попід хмари
підніс
чоловік он,
а зараз самі лиш
будинячі душі
встають
у прозорім світінні вікон.
Тут
ледве свербить
елевейтрів свербіж.
І тільки
з оцього
принишклого часу
зрозумієш —
це, поїзде,
ти деренчиш,
неначе
в буфеті збирають посуд!
Коли ж видається,
немовби це тільки
крамар
везе з фабрики
цукор куплений, —
то щогли,
заввишки не більші за шпильку,
пливуть під мостом
небосяжного Брукліна
Пишаюсь
з цієї
сталевої милі,
живцем в ній
мрії мої повстали —
боротьба за конструкції
замість стилів,
розрахунок
заліза
й болтів
досконалий.
Якщо
надійде
кінець світу —
планету
сплюндрує
комети хвіст,
і тільки буде
один
стриміти

над пилом загибелі зведений міст,
то
з нього самого
століть геолог
відтворив би
весь вигляд
доби моєї —
так
з кісточок,
що подібні до голок,
у тіло
вбирається
ящур в музеї.
Він скаже:
— Ця ось
лапа крицева
сполучала
моря і прерії,
тяглась до Америки
лапою цею
Європа,
зірвавши
індійські пера її.
Нагадує
машину
ребро це сплетене —
на моста подивіться, —
які має руки він,
що, ставши
стальною ногою
в Мангеттені,
за губу
притягає
до себе Бруклін!
З проводів
електричного прядива
дізнаюсь —
доба
після пари —
тут
люди
вже
горлали по радіо,
тут
люди
вже
літали на аеро.

Для одних
тут
життя було —
радощі ситні,
для інших —
було воно
зойком,
бідою.
Звідсіля
безробітні
в Гудзон
кидались
вниз головою.
Моя картина
далі
котиться сковзько
по струнах — по линвах,
до зір припада.
Я бачу —
тут
стояв Маяковський,
стояв
і вірші складав по складах.
Дивлюсь,
мов ескімос на електрику міст,
вп'явшись поглядом в сяйво і ніч.
Бруклінський міст —
так...
Це річ!

1925

КЕМП «НІТ ГЕДАЙГЕ»

Геть заборонити б
ночі цій бешкетній
випускати
з пащі
стільки зірок-жал.
В кемпі «Ніт гедайге»
я лежу
в наметі.
Не про мене все це.
Ні до чого...
й жаль...

Скрикнуть
і завмруть сирени над Гудзоном,
мов вагаються:
чи вити чи не вить?
Краще б їм не вити.
Пасажирам сонним
треба прокидатись,
думати,
любить...
Прямо
проти морди
пролітає вічність —
безкінцягодинний тягне хвіст повз нас.
Гарні одяги
для всіх би стали звичні,
якби не години —
полотно
ткав час.
Загнуздати
час нам
привідним би пасом,
спустять
з холостого —
і працює й пре!
Щоб
не годинниками вказували час нам,
а щоб рухав
час
годинники вперед.
Ну, американець...
теж...
бундючно пнеться.
Тиче в ніс Нью-Йорком.
Бачили його.
Сотня повершишків
попід небо преться.
Поверхи й покрівлі.
Ось тобі й всього.
Ми он
понад прірву
впрост до комунізму
перекинули моста
в сто років
довжини.
Що ж,
з мостища з цього
дивимось згорда вниз ми?

Кирпу вгору гнем?
Чи запишались?
Ні.
Нічиїх голів мостами
ми не сушим.
Що таке є міст?
Приладдя для простуд.
Без будинків
теж
вам не прожити дуже
на самім
такім
піднесенім мосту.
І таке ж безладдя
в соціальнім світі:
три долари в день —
на все твоє буття.
А у Форда скільки?
Нічого таїти!
Ну, скажіть же, Кулідж, —
це хіба життя?
Скільки-то
людина
(навіть Форд)
посяде?
Форд
в мільйонах «фордів»,
сам же Форд —
з аршин.
Містер Форд,
для вашого,
для висохлого зада
чи замало
двох
найбільших із машин?
Решту —
в МКГ.
Повісим ваш портретик.
Монумент
і той би
виліпили з вас.
Дітки,
стрівши вас,
скидатимуть кашкети.
Містер Форд —
віддайте!
Дасть він...

Чорта з два!
За наметом
світ
лежить у тьмі й журбі.
Враз в журбу цю сон
ракетою виляскує:
«Ми сміло йдем у бій
за лад радянський...»
Ну ж і сон присниться!
Тільки розгадайте —
чи це сон є справді?
Надто звучний сон.
Це ж бо
комсомольці
кемпа «Ніт гедайге»
співом
змушують
текти в Москву Гудзон.

1925

ДОДОМУ!

Утікайте, мислі, в даль помчавши!
Обіймись,
душі і моря плин.
Якщо
є хтось
ясний завше —
певно,
просто дурень
він.
Я в каюті
найгіршій з усіх —
всю ніч наді мною
тупоти ніг.
Всю ніч
об стелю
танок молотив,
всю ніч
стогнав
надокучний мотив:
«Маркіто,
Маркіто,

кохання міцне,
чому ти,
Маркіто,
не любиш мене...»
А нащо
кохати мене Маркіті?!
Для неї
невистачить
в мене й монет.
Маркіту
(моргніть лиш!)
тієї ж миті
за сотню франків
приведуть в кабінет.
Невеликі гроші —
поживи для шику —
ні,
інтелігенте,
сказавши сто промов,
будеш ти телющити
швацьку їй машинку,
що по стьожках
строчить
віршів шовк.
Ідуть пролетарі
до комунізму низом —
низом шахт
і нив
ідуть, земні, —
я ж
з небес поезії
злітаю в комунізм,
бо нема
без нього
кохання мені.
Все одно —
чи сам зіслався я,
чи хтось послав до мами —
слів ржавіє сталь,
чорніє басу мідь.
Нащо я
під чужоземними дощами
мушу мокнути,
іржавіти
і гнить?
Ось лежу,
поїхавши за води,

свою машину
ледве рухаючи
лінню.
Відчуваю
радянським я себе
заводом,
що виробляє щастя поколінням.
Не хочу,
щоб мене, наче квітку з полян,
рвали
під час гуляння.
Хочу я,
щоб в дебатах
пітнів Держплан,
даючи
мені
річне завдання.
Хочу я,
щоб над думкою
часів комісар
із наказами нависав.
Хочу я,
щоб зверх ставками
спеца
діставало
любовище серце,
щоб,
кінчивши роботу,
завком
замикав мої губи
замком.
Хочу я,
щоб з багнетом
зрівняли перо,
з чавуном щоб
і з витопом сталі,
про роботу поезій,
від Політбюро,
щоб виголошував
доповідь Сталін.
«Так, мовляв,
так...
До найвищих засад
звелися
з робочих нор ми:

розуміння поезій
в Республіках Рад
вище за довоєнні норми...»

1925 — 1926

АМЕРИКАНЦІ ДИВУЮТЬСЯ

Завмерши,
з далекого берега,
в СРСР
вперши очі скнарі,
навшпиньки ставши,
зорить Америка,
не блимаючи,
в рогові окуляри.
Що це за люди
предивні?
Звідки?
Лазять по будовах,
ладять
плани й строки.
Пофантазували
про якусь п'ятилітку...
А тепер
виконують
за 4 роки!
Таких
не зміриш
американським мірилом.
Їх не спокусить
ні долар,
ні злото,
і вони
на всю
людську силу
ведуть
безперервну
роботу.
Що це за люди?
В чім їх суть?
Чого
так
працюють нині?

Жодним дрючком
їх
не женуть, —
а вони
стискаються
в міцній дисципліні!
Містери,
звички
маєте ви старі
будівничий хист
купувать на долари.
Ви
не зрозумієте,
пузаті містери,
коріння
запалу
наших комунарів.
Буржуї,
дивуєтесь
комуністичному берегу —
літаком,
вагоном,
трудовим вогнем
вашу
бистроногу
вславлену Америку
ми
і
доженем,
і переженем.

1929

ТОВАРИШЕВІ НЕТТЕ — ПАРОПЛАВУ І ЛЮДИНІ

Я здригнувсь недарма.
Не дурниця марищ.
В порт,
що палав,
як літо вогнеметне,
розгортався
і входив товариш
«Теодор Нетте».
Це — він.
Я впізнав його теж.
Як блюдця окулярів, — рятувальні кола.
— Здрастуй, Нетте!
Який я радий, що ти живеш
димним життям димарів,
гаків
і кодоли.
Підходь-но сюди!
Не вмастишся глиною?
Від Батума
казан твій робив, аж сопе...
Пам'ятаєш, Нетте, —
як був ти людиною,
ми чаї розпивали
удвох в дипкупе?
Ти й не куняв.
Юрба хропіла сонна.
Оком
позираючи
на печать сургучів,
всю ніч говорив
про Ромку Якобсона
і, кумедно пітніючи,
вірша вчив.

Засинав на світанку.
Палець
до курка привик...
Суньтесь,
як охота припекла вам!
Чи гадав я,
що десь за рік
зустрінуся
з тобою —
з пароплавом?
За кормою місячище.
Ну, й здорово!
Лежить,
просторів роздерши спід.
Наче навіки
за собою
з боїв коридорових
тягнеш ясний і кривавий
героя слід.
Про комунізм белькочуть
по деяких зграйках:
«Чого тільки в книгах не намолоть!»
А таке —
оживляє раптово «байку»
і являє
комунізму
єство і плоть.
Ми живемо
злютовані
в залізній клятві.
За неї —
на смерть,
і кулею бийте швидко:
це —
щоб у світі
без Росій,
без Латвій
жити єдиним
людським гуртожитком.
Не водиці,
а крові
чуємо в тілі тиск.
Крізь револьверний брех
наша путь лягла,
щоб нам,
умираючи,
втілитись

в пароплави,
в рядки
і в інші довгі діла.
Мені б жить і жить,
крізь роки продираючись враз.
Але хочу в кінці —
підносить бажання мене те —
зустріти мій смертний,
останній час
так,
як зустрів свою смерть
товариш Нетте.

1926

СЕРГІЮ ЄСЕНІНУ

Ви пішли,
сказати б,
від турбот земних.
Порожнеча...
Летите
між зір у безвість.
Ні тобі авансів,
ні пивних.
Тверезість.
Ні, Єсенін,
це не глум,
не смішки, —
в горлі
горе комом,
не смішок.
Он —
рукою, різаною нишком,
з власними
кістьми
гойдаєте мішок.
Припиніть,
покиньте!
Певно, ви здуріли!
Дати,
щоб в смертельній крейді
вид
білів?

Ви ж
такого загинати вміли,
як ніхто
на світі
не зумів.
Що ж таке,
чому це?
Дивування зм'яло,
Критики риплять:
— Мовляв, тому вина
те та се,
а головне,
що змички мало,
внаслідок
багато пива та вина. —
Замінити б вам,
мовляв,
богему
класом,
клас впливав на вас би, —
ви б зреклись гуляк.
Ну, а клас —
він спрагу
заливає квасом?
Клас — він також
випити мастак.
Дати б вам,
мовляв,
якогось напостá, —
він
при змісті вашому б
стояв на охороні:
в день
писали б ви
рядків
до ста,
довжелезно
й нудно,
як Доронін.
А по-моєму,
здійснилася б
така мара,
ви б давненько вже
зняли на себе руки.
Краще
від горілки помирать,
ніж од докуки.

Причину втрати
нам
не появили
ні зашморг,
ані складаний ножик.
Ачей,
були б
в гостиниці чорнила,
вени
різати б
не довелося,
може.
Мавпувальники зраділи:
біс!
Над собою
майже взвод
розправу учинив.
Нащо
збільшувати
кількість самовбивств?
Збільшуй
краще
виготовлення чорнил!
Назавжди
тепер
язик
німотою скориться.
Тяжко
й недоречно тут
розводити містерії.
У народу-
мовотворця
вмер
гульвіса —
парубок майстерний.
І несуть
поминальних віршиків жмуток
з попередніх
похоронів
майже без переробок.
Вганять
в могилу
рим тупих кілок, —
хіба оце
поетові
шаноба?

Вам
ще й пам'ятника не стоїть, —
де він,
бронзи дзвін
або граніту грань? —
А до граток пам'яті
вже
встигли навалить
мотлох спогадів,
посвят
і римувань.
Ваше прізвище
в хустку розсоплено,
ваше слово
слюнявить Собінов
і виводить
під гіллям недужим:
«Ні слів, ні зітхань,
о мій дру-у-у-у-же».
Ех,
поговорити б тоном іншим
з тим-от самим
з Леонідом Лоенгріничем!
Встати б тут
гримлячим скандалістом:
— Не дозволю
вірш ламати
й м'ять!
Оглушити б
їх
трипалим свистом
в бабусю,
в бога душу мать!
Щоб порозліталася
нездарна погань,
тьму
здуваючи
піджачних парусів,
щоб
урозтіч би
порозбігався Коган,.
стрічених
калічачи
вістрям вусів.
Нечисть
поки що
не вся добита.

Справ багато —
тільки-но встигать.
Треба
все життя
переробити,
переробивши —
можна оспівать.
Час оцей —
важкенький для пера;
та скажіть мені,
каліки і калікши,
де,
коли,
який великий обирав
шлях,
щоб був вторований
поліпше?
Слово —
полководець
вселюдської сили.
Марш!
Щоб ядрами
позаду
рвався час.
До днів старих
щоб вітром стрічним
збило
лише волосся звихрене у нас.
Для веселощів
планета наша
устаткована паскудно.
Треба
вирвать
радість
у прийдешніх днів.
У цьому житті
сконать не трудно.
От зробить життя —
куди трудніш.

1926

РОЗМОВА З ФІНІНСПЕКТОРОМ ПРО ПОЕЗІЮ

Громадянине фінінспектор!
Вибачте, мій друже.
Спасибі...
не турбуйтесь...
я зажду...
Я до вас
у справі
делікатній дуже:
про місце
поета
в робочім ладу.
Між тих,
що мають
крамниці й крамнички,
і я податком
повинен каратися:
ви з мене
стягаєте
п'ятсот за півріччя
і двадцять п'ять
за неподачу декларацій.
Труд мій
з кожним
трудом
слід рівняти.
Погляньте —
який втрачаю пал,
які
в моїм виробництві
витрати
і скільки витрат
на матеріал.
Вам,
звичайно, відоме
явище «рими».
Скажімо,
рядок
закінчився на слові
«отця»,
і через рядок,
з однаковим складом,
тоді ми
ставим
яке-небудь
«ламцадріца-ца».

Кажучи по-вашому,
рима —
вексель.
Врахувати через рядок! —
ось наказ за хвилину.
Шукаєш
дрібничку суфіксів і флексій
в порожній касі
відмінків
і дієвідміни.
Почнеш часом
слово
в рядок совати,
а воно не лізе —
натис і зламав.
Громадянине фінінспектор,
даю вам слово,
поетові
дорого коштують слова.
Кажучи по-нашому,
рима —
це бочка.
Бочка з динамітом.
Рядок —
це гніт.
Рядок вибухає,
рядок ґуркоче,
і місто
в повітря
строфою летить.
Де дістать,
на який тариф,
рими,
щоб зразу вражали, дебелі?
Може,
із п'ять
небувалих рим
тільки й лишилось
у Венецуелі.
І тягне мене
в холодні
й теплі краї.
Тиняюсь
у путах авансів, позик і втоми.
Врахуйте
квитки й подорожі мої!

— Поезія
— вся! —
їзда в невідоме.
Поезія —
видобуток радія.
Грам добутку,
рік трудів.
Марнуєш,
єдиного слова заради,
тисячі тонн
словесної руди.
Та як
спопеляє
слів цих палання
поруч
із тлінням
слова-сирця.
Слово таке
дає поривання
на тисячу літ
мільйонів серцям.
Звичайно,
поети є різних сортів.
У скількох поетів
легкість руки!
Тягнуть,
мов фокусники,
із ротів
в себе і в інших
рядки.
Що говорити
про ліричних кастратів?!
Рядок
позичить,
прийшовся в лад.
Це
звичайна
крадіжка й розтрата
серед обсілих країну розтрат.
Ці ж бо
сьогодні
оди й балади,
що їх
під оплески ревуть ревма,
ввійдуть
в історію,
як накладні витрати,

на зроблене
нами —
двома або трьома.
Пуд,
як то кажуть,
солі столової
з'їж
і сотню цигарок клуби,
щоб
добути
найкоштовніше слово
із артезіанських
людських глибин.
І зразу
менший
податку стрибок.
Скиньте
з обкладання
нуля важіль!
Руб дев'яносто
сотня цигарок,
руб шістдесят
столова сіль.
У вашій анкеті
запитань маса:
— Виїзди були?
чи виїздів нема? —
А що,
коли я
десяток пегасів
за 15 літ
загнав
недарма?!
У вас —
ви врахуєте все достотно —
про слуг
і майно моє
є графа така.
А що, коли я
водій всенародний
і одночасно —
народний слуга?
Клас
слова
через нас виголошує,

а ми,
пролетарі,
двигуни пера.
Машину
душі
з роками зношуєш.
Кажуть:
— в архів,
списався,
пора! —
Все менше любиться,
все менше дерзається,
і лоб мій
час
хотів би розкришить.
Надходить
найстрашніша із амортизацій —
амортизація
серця і душі.
І коли
сите сонце
колись бездоганно
зійде
над майбутнім
без старців і калік, —
я
уже
згнию,
померши під парканом,
поруч
з десятком
колег моїх.
Ви підбийте
мій
посмертний баланс!
Я запевняю,
і знаю слів вагу:
на фоні
сьогоднішніх
ділків і пролаз
я буду
— один!—
в непролазнім боргу.
Обов'язок наш —
сиреною
ревіти

в тумані міщанства,
в бурі шаленій.
Поет
завжди
боржник всесвітній,
що платить
на горе
проценти
і пені.
Я
в боргу
перед Бродвейською лампіонією,
перед вами,
багдадські небеса,
перед Червоною Армією,
перед вишнями Японії —
перед усім,
про що не встиг написать.
А нащо
взагалі
все оце голосіння?
Щоб цілитись римою
й виказувать хист?
Слово поета —
ваше воскресіння,
ваше безсмертя,
громадянине канцелярист.
Через століття,
в паперовій рамі,
візьми рядок —
і час поверни!
І встане
день цей
з фінінспекторами,
з сяйвом чудес
і брудом чорнил.
Сьогоднішній жителю гоноровитий,
виправте
в енкапеес
на безсмертя квиток
і, обрахувавши
вплив віршів,
розкладіте
заробіток
на трьохсотлітній строк.
Та сила поета —
не тільки прикмета,

що, вас
пригадавши,
хтось в майбутнім гикне.
Ні!
І сьогодні
рима поета —
ласка
і лозунг,
батіг
і багнет.
Громадянине фінінспектор,
я виплачу п'ять,
всі
нулі
скинувши звідціля!
Я
по праву
вимагаю п'ядь
в ряду
найбідніших
робочих і селян.
Коли ж
вам здається,
що тільки й було —
чужими словами
користуватись,
то ось вам,
товариші,
моє стило
і можете
самі
писати!

1926

ЛЕНІН З НАМИ

Бувають події:
стануться раз,
із серця
вирізьблять фразу.
Роками
не вигадать
кращих фраз
від сказаної —
зразу.

Такий
і до Пітера
ленінський в'їзд
на башті броньовика.
З того часу
мій захват
і слів моїх
зміст
ні в днях,
ні в роках
не зника.
Так само
радіють
з цієї дати
душі
фабрик
і хат простих.
І я
подаю вам
просто цитати
з серця
і з віршів моїх.
Лютневе полум'я
померкло бистро,
лютневу радість
у промовах
втопили.
Десять
міністрів-капіталістів
дивляться з ласкою
на буржуйські рила.
Купався
Керенський
в своїй побіді.
Глушив
революцію адвокатський дзвін.
Та ось
пішло по заводу:
— Їде!
— Їде!
— Хто їде?
— Він! —
І до міста,
уже
заплилого салом,
раптом звідтіль,
із-за Неви,

з Фінляндського вокзалу
по Виборгській
загуркотів броньовик.
Була
звичайна
оця машина,
як і багато
інших машин.
Пройшла,
а в цілому світі
нині
панцирний
подих її
лишивсь.
І знову
вітер
з усієї сили
вали
революції
підніс натхненні.
Блузи і кепки
Литейний
вкрили.
— Ленін з нами!
Хай живе Ленін! —
І скрізь,
і в усьому
з днів отих
Леніна
з нами імено.
Несли ми,
несем
і будем нести —
його,
Ілліčеве знамено.
— Товариші! —
і над головами
сотень миттю,
вперед
закликаючи,
руку виставив,
— Скинем
есдецтва
застаріле лахміття!
Геть
владу
угодовців і капіталістів! —

Тоді
робітник,
запитаний вперше,
відповідав:
— готовий! —
іще не в лад.
А сьогодні,
буржуя
на порох стерши,
десять років
крокує країна Рад.
— Ми —
голос
волі низу,
робітничого низу —
всесвіту надр.
Хай живе
партія,
що будує комунізм!
Хай живе
повстання
за владу Рад! —
Слова ці
слухали
мордаті гармати,
і щиривсь
багнетами
білих стан.
А нині
міцніє
партія
і Ради
в спілці
з сотнею мільйонів селян.
Уперше
перед юрбою очманілою,
тут же,
перед тобою,
скрізь —
встало,
як звичайне
роблене діло,
недосяжне слово
— «соціалізм».
Приватника взято
у запряг нині.

Коопів
сітку в'ємо
оце.
Показуємо
щоденно,
повсюди в країні
соціалізм
живцем.
Тут же
з-за заводських хáщів,
сяючи над обрієм
для всіх країв.
встала
завтрашня
комуна трудящих —
без буржуїв,
без пролетарів,
без рабів і панів.
Комуну
будуємо,
вірні меті,
хоч
навкруг
вороги ще доки,
та ми
пройшли
до неї
по путі
десять
найтяжчих кроків.

1927

НАШОМУ ЮНАЦТВУ

На сотні естрад я слухняно йшов,
під тисячі поглядів сходив.
В країні моїй стільки різних є мов
та різних убрань
і народів!
Насилу,
піт проливши струмком,
крізь горло тонеля продерся
і виліз,
і ось, простившись свистком,

із Курського
рушив
кур'єрський!
Заводи.
Берези від лісу до хат
біжать,
озираючись зірко,
і чиста,
неначе слухаєш МХАТ,
московська тут говірка.
З-за обріїв дальніх,
де ліс чорно ліг,
хатки виглядають
заховані.
Барвисті бочки їх
з-під солом'яних стріх
по-різному мальовані.
Беріть із собою поезій мішок,
талантом
налийтесь по вінця, —
у відповідь
цідять зичливий смішок
уста
юнака-українця.
Простори біжать,
виростаючи знов,
їх сонце пече —
куховарка.
І поїзд
уже
біжить на Ростов
далеко за димний Харків.
Поля —
хлібних тонн невгамований плин —
немов їх
рівняють рубанки,
а в охрі пшениць
посріблений Дін
блищить
позументом кубанки.
Захрипши, продовжує поїзд ревти,
і ось
почалось кавказьке, —
то голови цукру підносять хребти,
то в сонце —
пожежні каски.

Лечу
ущелинами
бистро я.
Сивіють шапки й крижини.
Затисши кинджали, горяни стоять,
зорять
із сідла
осетини.
Брила
вгорі
снігова,
сохне
внизу
трава,
і сонце свій йод розлива.
Тбілісців
пізнаєш за сотню метрів:
гуляють годинами денними
у модних шляпах,
в блискучих гетрах
парижаками отакенними.
По-своєму
вчиться абетки
всяк,
аж цифри по-своєму сняться їм.
У кожного третього —
мова своя
і власна питома нація.
От якось,
затурканий безліччю справ,
забув я готель,
де ночую.
Адресу
по-руськи
в панка
я спитав.
Панок відповів:
«не чую».
Коли ж науковій
віддатись темі,
їм
руської мови
завузько;
з Тбіліською
Казанська академія
листується по-французьки.

І
я
Париж люблю, бігме
(чудові бульвари і площі!).
Оце не дурниця —
Бодлер,
Маларме.
тощо!
Та нам хіба,
війську, що твердо іде
крізь бурі і роки
колонами,
ростити
на зміну собі
бульвардьє
французистими піжонами?
Хто був без'язикий,
тим квітнуть дає
свобода радянської влади.
Шукайте свій корінь
і слово своє,
питайте в філологів ради.
Вглядайтесь в життя своє
не віддалі,
змагайтесь в кожному заході
за те,
що є добре на нашій землі,
за те, що є добре й на Заході.
Та місця нема
ворожнечі мазку,
щоб душ молодих не вмастити!
Товаришу молодь!
Дивись —
на Москву,
на російську вуха гостріте.
Та будь я
хоч негром старим-престарим,
труди
поклав би
шалені,
щоб російську знати
тільки затим,
що мовив по-російськи
Ленін.
Як Жовтень
вогнем цілосвітним розцвів

і вулиці
кров'ю лилися,
я знаю, —
рішалася доля в Москві
і Києвів,
і Тбілісі.
Ми бачим
в Москві
не державну петлю,
що землі, мовляв, заарканить.
Москву
я не тільки, як руський, люблю, —
люблю,
як мій стяг полум'яний!
Зібравшись до бою
під прапор один,
гармат зготувавши гостинці,
в атаки йшли спільно загони грузин,
вірмен,
росіян,
українців.

1927

КОРОНА І КЕПКА

Царя пригадаю —
і меркнуть слова.
Я й «головного»
злякатись готовий.
А цар —
не просто
всьому голова,
а навіть —
двоголовий.
Він сидів
в короннім ореолі,
цар людей і птиць...
— оце так чин!
і, як годиться
в орлиній ролі,
дзьоб і кіготь
на живе точив.
Точив
і вирячував очі грізні.
Володар
і життя, і казни.

І свистіли
скрізь
мільйонноверсті
батоги
царевих маніфестів:
«Ми! ми! ми!
Микола Другий,
двоглавий володар
Росії-тюрми
та іншої тартарари,
цар польський,
князь фінляндський,
принц естляндський
і барон курляндський,
що вдень і вночі
знущається, вішає
робітників і селян
з волі всевишнього...
Та інше,
та інше,
та інше...»
Вже десять років —
не чуть їх кроків.
Час
про минувшину спогади
змазує...
Радіючи, як у свято,
бачу:
вчителька дітям
показує
ревмузею
кімнати:
— Дивіться ж,
учні
краснопису й креслення,
ось цей папірець —
— це царське зречення.
Я, мовляв,
із народом —
квити!
Без тяганини
мандат
беріте.
І, як личить
його величності,
підписав,
поставив вихідний він номер

та й — помер.
І пішов,
де небесна
скатертина-доріжка,
лишивши бабусям
ніжки та ріжки.
— Бачите
стіл
чи стілець
там он-он,
де навкруг
балдахінчики різні?
Це, діти,
колись називалось
«трон»
чи,
інакше,
«престол вітчизни».
— Погана мебля —
як говорив Бебель.
— А що це за віжки порваті
й ярмо? —
Аж сяють діти, аж мліють, раді.
— А це, діти,
називалось —
«кермо
влади». —
Корона
— ось цей нічний горщок,
брильянтів пуд —
аж утомишся,
згрібши.
Дивуються діти:
— Воно нащó?
Кепка і м'якша
і далеко ліпша.
Дуже незручна така-от корона...
Тьотю,
а це ось що за ворона?
— Двоглавий орел
за номером п'ятим.
Поламаний дзьоб,
між кігтями злами.
Як бачите,
шиї обидві пом'яті...
Тихше, діти,
не чіпайте руками! —

І дивляться
здивовані
Маньки та Ванятки
на пошарпані
царські манатки.
1927

НАЙКРАЩИЙ ВІРШ

Аудиторія
хвилюється,
аж захрипши,
надсилає до столу
сотні записок —
«Товаришу Маяковський,
прочитайте найліпше.
що вами написано».
Справа ця
зовсім
не проста́.
Думаю,
перебираючи
сотні тем:
може б,
оце їм прочитать,
може, їм
прочитати те?
Коли
я до столу
над віршем приник
і зал
завмер
в тишині,
секретар
газети
«Північний робітник»
тихо
промовив
мені...
І гаркнув я,
збившись
з поетичного тону,
голосніше
ієрихонських хайл:
«Товариші!
Робітниками
і військом Кантона

взято
Шанхай!»
Неначе
бурю
в ряди
ввели,
овації сила
росла й росла.
П'ять,
десять,
п'ятнадцять хвилин
сипав оплески Ярославль.
Здавалось,
буря
версти крила,
у відповідь
на всі
Чемберленячі ноти,
летіла в Китай, —
і залізні рила
відвертали
від Шанхая
дредноути.
Не згадаю
порівняння
ніякого —
ліпшу
з ліпших поетичних слав
не прирівняю
до простого,
газетного факту,
коли його
так вітає
Ярославль.
Яке ж порівняння
вибрати
тобі,
дружбо,
що вища
за межі
націй!
Вітай же, ярославцю,
текстильник і маслобій,
незнаного
і рідного
пролетаря-китайця.

1927

КРИМ

Ходжу,
дивлюсь навколо я. —
квіти
та небо синеє,
то дух заб'є
магнолія,
то зір сліпить
гліцінія.
На молоко
змінив
чаї.
Під місяцем
вночі
і в деннім
сяйві
на Чаїр
біжать,
ревуть ключі.
Де ходить варта
хвиль-борців,
там глиби вод гноять
повикиданих
із дворців
тритонів та наяд.
В дворцях
нове життя
кипить:
води
всигившись лишком,
лягає робітник
спочить
в великокняже
ліжко.
Палають гори-горна
і море синьоблузне.
Людей
ремонт прискорено
в великій
кримській кузні.

1927

МАРУСЯ ОТРУЇЛАСЬ

> «Увечері після роботи цей комсомолець уже не ваш товариш. Ви не називайте його Борею, а, підроблюючись під гугнявий французький акцент, повинні називати його «Боб».
>
> *«Комсомольська правда».*

> «В Ленінграді дівчина-робітниця отруїлась через те, що в неї не було лакових туфлів, таких самих, які носила її подруга Таня».
>
> *«Комсомольська правда».*

З-за хмарки місяць виліз,
ще молодий такий...
Маруська отруїлась,
везуть в прийом-покій.
Сподобався Марусі
хлопчина
не на жарт:
маленькі чорні вуса
і проділ в акурат.
Монтером був, Іваном,
та...
в дусі парижан,
назвав себе він Жаном:
«електротехнік Жан».
Він говорив їй часто
одне і те ж завжди:
«Жахливе це
міщанство —
невинність берегти».
Зійшлись і погуляли.
Він
каже їй: —
«Облиш!»,
бо спостеріг,
що
в Лялі
білизна красивіш.
Марусі рознещасній
сказав він, зокрема:
«Яке страшне міщанство —
сімейна
ця
тюрма».

Любов
йoго
ущухла —
п'ятнадцять днів спливло,
бо
лаком критих туфлів
у неї не було.
На туфлі —
грошей сила,
а їх нема
і так...
Маруся закупила
отрути на п'ятак.
Життя огидло жінці.
— Ах, смер-рть!
Ах, ща-астя мить!.
В малиновій хустинці
в труні
Маруся
спить.
Вив вітер гидко й метко.
Надвечір
вітру в спів,
про розклад
в осередку
хтось доповідь зробив.

ЧОМУ?

Ці пісні
у серце
відкривають
дверці.
Де батьківщина
цих
бездарних романсів?
Там,
де білі
гавкають, як та моська?
Ні!
Цю пісню породила маса,
наша
комсомольська.
Легко
ворога
наганом торгати.

Або —
голову з плеч,
і шаблю витри.
А як тепер
намацати нам ворога?
Причаївся...
Хитрий!
Хоч як би взувались,
що б не наділи, —
недоноски
буржуйські
у нас на тілі.
І нема
тобі
шляху навпрямки.
Нашій
культурці
без року неділя,
а їхній —
віки!
І ростуть
тисячами
дурні
і дури,
нічим не захищені
від барахла культури.
На вулицю вийшов —
очі розіпри.
В кожній вітрині
буржуєві обноски:
яка-небудь
шляпа
з пером «распрі»,
і туфлі
показують
лаковані носики.
Простеньку
блузу нам
й надіти конфузно.
На вулицях,
під керівництвом
Гаррі Пілів,
розставило
сіті
Совкіно, —

від нашої
сьогоднішньої
трудної билі
несе нас у інше
життя
воно.
Там
ні єдиного
ні Ваньки,
ні Петі,
самі
Жанни,
самі
Кетті.
Товчуть компліменти,
як у ступі воду;
їх вчинки шляхетні —
усім
на догоду.
Все
барони,
все графи, —
всі
живуть
у містах
розкішних там.
Роздягнуть
і скажуть:
«Мусьє, мерсі»,
згвалтують
і скажуть:
«Пардон, мадам».
На фільмі
кожна —
графиня мінімум.
Сережки у вухах,
перо на шляпці.
Куди ж
зрівнятись
з такими графинями
заводській
Феклуші та Гапці?
І хлопчики
пачками
стріляють за непачками.
Полюбляють
хлопчата

в манікюрі пальчата.
Грають
          одним пальчиком
непачки
          на рояльчику.
А в клуб підеш —
                    доповідь блювотна.
Чешуть
          язиками
                    вусточиновнисті.
Раз міжнародне,
                    два міжнародне,
але ж не можна до непритомності!
Навпроти клубу
                    двері пивнушки.
Веселощі,
          галас,
                    гульня самотужки!
Старається
          різна
                    музикальна челядь
піанінити і віолончелить.
Входьте, товариші,
                    заходьте, подружечки,
будь ласка,
          випийте,
                    пінясту кружечку!

ЩО?

Крию
     пива піну, —
тільки що вам
               з цього?!
Що даю взаміну?
Раджу що нового?
Добре
     і цілуваться,
                    і вино не зле.
Але...
вино і поезія,
               коли
                    губи свої
приклав
     до неї
               по-справжньому ти, —

ніяке питво
не замінить
її,
ніякі пива́,
ніякі спирти̇.
Пам'ятай
щоденно,
що ти —
зодчий
і нових взаємин,
і нової любові, —
і стане
казна-чим
любовний епізодчик
якої-будь Люби
до якогось Вови.
Можна і кепки,
можна і шляпи,
можна
й рукавички надіть на лапи.
Та кращого одягу
не було
на світі
за свіжу шкіру
та м'язи литі.
Коли ж
ви встанете
стрункі і чисті, —
хоч яку
одежу
Москвошвей хай шиє,
і...
кращі
дівчата
в селі
і в місті
самі
кинуться
вам на шию.

1927

РОЗПОВІДЬ ЛИВАРНИКА ІВАНА КОЗИРЄВА ПРО ВСЕЛЕННЯ ДО НОВОЇ КВАРТИРИ

Я пролетар.
Розбазікуватись нічого.
Як мати народила,
животів.
Аж ось
приміщення
дає мені
робітничий
мій
житловий кооператив.
Провітрене,
нагріте
і яснѐ.
Заввишки — он яке!
Он яка — площа!
Усе гаразд.
Та з усього мене
привабило
найбільше
ось що:
оце,
біліше за промінь місяцевий,
вигідніше
за раювання,
оце —
та самі здогадайтесь про це ви,
це ж бо —
ванна.
Вода в крані
в гарячому стані.
А в другому,
збоку,
холодна нівроку.

Холодною
миється
чуприни клок,
гарячою —
змиється пилюга.
На крані
одному
написано:
«Хол.»,
на другому крані —
«Гар.».
Стомлений прийдеш,
вішатись хочеться.
Ні борщ не радує,
ні чаю булькотання.
А чайкою похлюпаєшся —
і мертвий розрегочеться
від цього
хлюпочучого лоскотання.
Неначе
завітав
до соціалізму в гостину,
од задоволення —
аж дух зайшовсь.
Штани на гак,
блузу на жердину,
мило в руку
і...
шубовсть!
Сядеш
та й миєшся
довго, довго,
досхочу ж
сидіти
маєш право.
Просто
в кімнаті
літо і Волга, —
хіба що нема
риб та пароплава.
Хоч бруд
на тобі
десятирічного стажу,
з тебе
корою з дерева,
трохи не ликом
сходить сажа,

змивається, стерво.
До смаку ж розпаришся,
розжаришся до смаку ж,
тут —
крути ручку шпарко:
і крапле
прохолодний
дощик-душ
з дірчастої
залізної хмарки.
Ну й душ — справжня
радість духа!
Не візьме
тебе
втома нині:
попестить волосся,
поплеще вуха
і тече
рівчаком
по спині.
Воду
стираєш
з мокрого тіла
рушником,
наче звір, пухнатим.
Щоб сухіше п'ятам —
підлогу
вкрили,
пробачте на виразі,
пробковим матом.
Себе роздивившись
в люстерко заправлене,
вдягай
чисту сорочку
радо.
Вдягаю і думаю:
— Дуже правильна
ця,
наша
радянська влада.

1928

ДЕСЯТИЛІТНЯ ПІСНЯ

Гниль адміральська,
пан
і барон
йшли
від шістнадцяти
різних сторон.
Зброя
французька,
англійський танк.
Батько
для білих —
Антанти стан.
Била
Радянська країна
панів
громом
гарматним
розбурханих днів.
Не до розбою
кличуть бої, —
фабрики й ниви
бороним свої.
Села і шахти
вставали тоді,
бились голодні
в нужі і в нужді.
Сіра будьонівка —
зірка на ній, —
білій навалі
крикнула:
— Стій!
Били Денікіна,
били Махна, —
сила ворожа
нам
не страшна.
Тріснув,
проламаний,
Криму хребет.
Міцно крокує
Червона
вперед.
З вами
зливались
трудящих серця,

щоб
перемогу
ростить до кінця.
Прийде ж тривога,
як буряна ніч —
ми, стомільйонні,
зведемся на клич.
Землю хитаючи,
у новий
рушать
червоні
дивізії
бій.
Вірні
червоній присязі,
пройдуть
риссю
будьоннівці
вславлену путь.
Проти
буржуйських
воєн і чвар,
птиці
червоні
злинуть
до хмар.
Зміцнюйсь
і слався
в битвах віків,
Червона
Арміє
більшовиків!

1928

ЗБРОЯ НЕПЕРЕМОЖНА

Нас
оточують
кордони білих.
Небо
Європі
іржею з'їли
гарматних заводів
гар і чад.

Нехай
набридле,
нехай
застаріле,
та треба
про це нам
говорити й кричать.
Пролетаре,
зневажливих
не шкодуй же слів,
в травоїдні
відозви Толстих
не вір!
Передчуваючи
холод
боїв,
мобілізуй
і зброю,
і тіло,
і вірш.
Життя
горілчане
женімо
із хат,
спортом
даваймо
могуття
м'язам.
Виливайтесь
в заводах,
жерла гармат!
Хіміє,
Європу
перехитруй
газом!
Оборону
зміцняймо
усі обіруч,
щоби ринути
в бій,
почувши сигнал.
А коли механіка
нам буде незруч,
страшніший
в запасі
є в нас арсенал.

Зброя впаде
на незваних гостей,
і час цей
буде
їх смертним часом.
Зброя наша:
солідарність людей,
мовою різних,
та
завжди єдиних класом.
Всесвіту слухач,
надінь навушники,
вухо
і душу
з Москвою зливай.
Хто живе
на кордонах,
слухайте, слухайте,
червоної
Москви
розпечені слова.
Закордонних рот
майбутній
солдат,
в піхоті ти ідеш,
а чи танком ящериш,
пам'ятай:
за всі вітчизни
рідніша
стократ
тобі перша
наша
республіка трудящих!
Пам'ятай,
канонад
почувши грози,
буржуазії
всесвітньої
вгледівши наступ, —
наша
найкраща зброя —
здійснений лозунг:
«Пролетарі всіх країн, єднайтесь!»

1928

ВІРШІ ПРО РАДЯНСЬКИЙ ПАСПОРТ

Я б вовком
вигриз
бюрократизм,
Не в шані
мандати строгі.
До всіх
чортів з матерями
котись
усяк папірець.
Але цього...
Повз довгий фронт
купе
та кают
іде урядовець,
пишаючись
чином.
Здають паспорти,
і я
здаю
свою
пурпурову книжчину.
До одних паспортів —
аж сміються роти.
До інших —
ставлення зле вам!
Поштиво,
наприклад,
беруть паспорти
з двоспальним
англійським левом.
Зустрівши
доброго дядю сяйвом облич,
низенько вклонившись
обранцю,
беруть,
неначе беруть могорич,
паспорт
американця.
У польський —
вдивляються,
ніби в афішу коза.
До польського —
чемність одразу щеза
в поліцейській
слонячості звичній, —

і звідки, мовляв,
і що це зá
така новина географічна?
І не обернувши
облич кружальця
й почуттів
не зазнавши
ніяких,
беруть,
не зморгнувши,
паспорт у данця
та в інших
шведів
усяких.
І раптом
рота
судома дере,
скривило,
аж зуби шкірить.
Це
пан урядовець
бере
мою
паспортину червоношкіру.
Бере —
як бомбу,
бере —
як ножа,
як бритву,
на два боки гостру,
бере,
мов гримучу
на 20 жал
змію двометрового зросту.
Моргнув
одним оком
носій покмітливо,
хоч речі
знесе вам задáрма.
Жандарм
на шпика
позирає допитливо,
а шпик —
на жандарма.
З яким запалом
жандармська каста

звеліла б
мене розіп'ясти
за те,
що в мене в руках
молоткастий,
серпастий
радянський паспорт.
Я б вовком
вигриз
бюрократизм.
Не в шані
мандати строгі.
До всіх чортів
з матерями
котись
усяк папірець.
Але цього...
я
гордовито
з кишені дістану
дублікатом
коштовного грузу.
Читайте
і заздріть, я —
громадянин
Радянського Союзу.

1929

ОПОВІДАННЯ ПРО КУЗНЕЦЬКБУД І ПРО ЛЮДЕЙ КУЗНЕЦЬКА

До цього місця буде підвезено за п'ятилітку 1 000 000 вагонів будівельних матеріалів. Тут буде гігант металургії, вугільний гігант і місто з сотнями тисяч людей.

З розмови.

Спадає
з неба хмурого
колючий
дощ-їжак,
а під старою
хурою
робітники лежать.

І чує
річ високу
вода
і під
і над:
«Через чотири
роки
тут
буде
місто-сад!»
Свинцевоніччя глупе,
і дощ
товстий навис;
в гразюці
люди
купою
сидять
і палять хмиз.
Сливіють
губи
вогкі,
але
шепочуть в лад:
«Через чотири
роки
тут
буде
місто-сад!»
Проймає
вогкість
корчею —
багно
і каламуть,
сидять
робочі
поночі,
підмоклий
хліб
жують.
Та шепіт
не замовкне —
краплин
він криє
спад:
«Через чотири
роки

тут
буде
місто-сад!
Тут
вибухи забахають
в розгін
ведмежих банд.
Прориє
надра
шахтою
стовугільний
«Гігант».
Будівлі
піднесемо
ми,
розгорнем
вгору
й вшир.
Ми
в сотню сонць
мартенами
розпалимо
Сибір.
Житло
дадуть
хороше нам,
пшеничний
без пайка,
аж за Байкал
стривожена
посунеться тайга».
Зростає
шепіт
сміливий
над тьмою
хмарних стад,
а далі
нерозбірливо,
лиш чути —
«місто-сад».
Я знаю —
місто
буде,

сад
листя
розів'є,
коли
такі-от
люди
в краю
в радянськім
є!

1929

МАРШ УДАРНИХ БРИГАД

Вперед
трakторами пройдемо скрізь!
Домни,
металом
пніться!
Сьогодні,
революціонере, бийсь
на барикадах
виробництва.
Напинай
колективні
груди-міхи,
лозунг
мчи
між робочих взводів.
Від ударних бригад
до ударних цехів,
од цехів
до ударних заводів!

Вперед,
щоб єгипетська
зникла
тьма —
вганяй
цвяхами
лампи!
Крок рівняй!
Темп тримай!
Перегнати
п'ятилітку нам би!

Прабабчиній техніці —
ми вороги.
Турбіни
крути нам,
Дніпро повноводий!
Від ударних бригад
до ударних цехів,
од цехів
до ударних заводів!
Вперед!
Комуну
з глибини
літ
не вловиш
золотою рибкою.
Машин і верстатів
невпинний хід
накручуй
роботою
швидко!
Трактор —
туди,
де межі глухі,
хліб
штурмуй
у колгоспнім поході.
Від ударних бригад
до ударних цехів,
од цехів
до ударних заводів!

Вперед,
безпрогульним,
гігантським кроком!
Нас не візьмуть
буржуячі пси!
Вперед!
П'ятилітку
в чотири роки
виконай,
вимчи,
піднеси!
Електрико,
сяйвом
залий
шляхи!

Двигай фабрики —
світу на подив.
Від ударних бригад
до ударних цехів,
од цехів
до ударних заводів!

Ентузіазме,
поширюйся скрізь
фабричним
сяянням райдужним.
Тепер
підноситься соціалізм
живим,
повсякденним,
радісним.
Лозунг цей
пронеси
брязкотінням слів,
розмалюй
плакатним розводом.
Від ударних бригад
до ударних цехів,
од цехів
до ударних заводів!

1930

РОЗМОВА З ТОВАРИШЕМ ЛЕНІНИМ

Різних справ
ланцюгом довжеленним
день проминув
і помалу стемнів.
Двоє в кімнаті:
я
і Ленін —
фотографією
на білій стіні.
У палкій промові
щетинкою
вусики
над ротом розкритим
вгору знялись,
в складках чола
затиснута
людська,

в велетенське чоло
велетенська мисль.
Мабуть,
перед ним
проходять тисячі...
Ліс прапорів...
рук і трава...
І я підвівся,
радістю висвічений, —
хочеться
йти,
вітати,
рапортувать.
«Товаришу Ленін,
складаю вам звіта
не по службі,
від серця лише.
Товаришу Ленін,
робота страховита
буде
зроблена
і робиться вже.
Починаєм
босих і голих вдягати,
більшає
видобуток
вугілля й руди.
А поруч із цим,
звісно,
багато,
багато
різної
мерзоти й нуди.
Без вас
багато
пішло не в ногу,
стримують
нам
невтомний рух.
Дуже численна
всіляка погань
ходить
по нашій землі
і навкруг.

Від них
спочинку
немає
й годинки,
ціла валка
цих типів
лізе.
Куркулі і тяганинники,
сектанти,
п'яниці
і підлизи, —
сунуть,
гордо
випнувши груди,
в ручках всі
і значках нагрудних.
Ми їх
усіх,
звичайно, скрутим.
та всіх
скрутити
страшенно трудно.
Товаришу Ленін,
в заводі димнім,
на полі, —
в жнива
чи морозяним днем, —
вашим,
товаришу,
серцем
і іменем
мислимо,
дихаєм,
боремось
і живем!»
Різних справ
ланцюгом довжеленним
день проминув
і помалу стемнів.
Двоє в кімнаті:
я
і Ленін —
фотографією
на білій стіні.

1929

НА ЗАХОДІ ВСЕ СПОКІЙНО

За совість голуба
чистіший брук.
Як лисина банкіра,
тротуару плити
(після того,
як трупи
грузовики заберуть
і кров одмиють
од плит политих).
По бульварах
причепурених
усе гаразд,
буржуята
ведмедиків
гладять кошлатих
(після того,
як балони
заповнив газ
і прогуркотіли
на Схід
гармати).
Миротворці,
осяяні
циліндровим глянцем,
язика натерли,
гостріш од меча
(після того,
як послано
гвинтівки афганцям,
а бомби —
басмачам).
Сидять
по кафе
гусари гордовиті.
Піхота
розважається
в цивільнім стані.
А за цею
ідилією —
гарячково-несамовиті
воєнні
готування.
Кривавих краплин
пунктирна путь
повзе по землі, —

адже ж кругла земля!
Де-небудь
в кого-небудь
хто-будь
з-за рогу
тихцем
стріля.
Цілять —
в серце,
щоб вразить вірно.
Командири
слухають постріли
ласо —
приборкавши
поодинці
непокірних,
погнати
на бійню
гарматне м'ясо.
Сьогодні
хижі
хитрощі
лисячі,
а взавтра,
в натовпи
танками тичучи,
крові смак
війна
розбере як слід, —
вивергнуть
птиць панцированих тисячі
заліза
і газу
кривавий послід.
Дивись,
гарцює
із темряви як,
кістками постукує
кінь-краса.
На нім
війни
пожовтілий кістяк,
і сталлю
синіє
смерті коса.
Ми,

м'ясо гарматне,
цього не стерпимо,
ми,
гуртові споживачі
милиць
і протез,
ми
вийдемо на вулицю,
1 серпня ми
до самого неба
приб'єм протест.
Геть
політику
порохових бочок!
Годі
будинкам
лякливо щулитись!
Від першої республіки
селян і робочих
відкиньмо
війни
багнетні щупальці.
Ми
прагнемо миру.
Ворог не пройде.
Ми
в роти стиснемось,
стиснувши рот.
Привідці
бійні
побачать
на фронті
один
повсталий
робочий фронт.

1929

МИ

Ми —
Едісони
нечуваних льотів,
енергій заряд.
Та головне в нас, —
ні,
не загасне вогонь цей, —

головне в нас,
це — наша
Республіка Рад,
радянська воля,
радянський прапор,
радянське сонце.
Заглиблюйтесь
і здіймайтесь
д'гори
і вшир.
Думкою
сягайте
науки
вершин!
З монумент на виріст
буде
наша капуста.
і наша морква,
будуть кращими в світі
наші
корови
і коні.
Маси —
плоть від плоті
і кров від крові,
ми
сіл радянських
титани Марконі.
Знялась боротьба
на полі знань, —
клас
проти класу.
Добудову
комуни нам
вершити
творчістю мас.
Сонм
електростанцій,
заграй
пустирями сонними!
Спресуємо
в масовий мозок
людського
мозку клітини.
Будем гігантськими,
будем
небаченими Едісонами

і п'яти-
і десяти-
і п'ятидесятилітки.
Зраду, і лжу,
і шкідництво,
і білий
знань
лоскіт
забий
винахідництвом,
робочий
мозку.
Ми —
Марконі
гігантських льотів,
енергій
заряд.
Головне ж у нас —
ні,
не загасне вогонь цей, —
головне у нас,
це — наша
Республіка Рад,
радянська будова,
радянський прапор,
радянське сонце.

1929

ЛЕНІНЦІ

Якщо блокада
нас не зморила
і не зжер
звір війни,
що на нас гарчав, —
це тому,
що кращим
прикладом, мірилом
було слово
і мисль Ілліча.
— Вперед,
за республіку
громом атак!
На перший
воєнний клич! —
Так

велів
боротись
Ілліч!
Збільшуй
роботу,
завод і верстак,
провір
кожну
зроблену річ!
Так
велів
працювать
Ілліч!
Нафтою
сповни
республіки бак!
Вугіллям
насичуй
піч!
Так
працювать
велів Ілліч!
Зрізай собівартість
і винищи брак,
продукції
не каліч!
Так працювать
закликав Ілліч.
Комбайном
хай жнеться
пшениця густа.
Вогнем
пустирі розфабрич!
Так
радам
казав Ілліч.
Умій заощадити
кожен п'ятак,
добре
усе переліч, —
так
робити
кликав Ілліч.
Запалимо скрізь
електричний маяк,
вогнями
просвердлимо ніч, —

так
велів
розсвітитись
Ілліч.
Релігія — ворог,
не зловить на гак,
доволі
попівських притч, —
так
жити
велів Ілліч.
Дістань
бюрократа
з паперових пак,
робочої
лютості
бич, —
так
боротись
велів Ілліч.
Не бережи
од критики
лак,
з чином
не пнись,
як панич, —
так
велів триматись
Ілліч.
Намордник буржуям!
Проти
собак
встати стіною
поклич!
Так
велів наступати Ілліч.
Не скиглимо,
а тріумфуємо й славимо.
Ленін з нами.
Накази безсмертні звучать.
По світу йдуть
переможними лавами —
мислі,
слова
і діла Ілліча.

1930

НА ВЕСЬ ГОЛОС

ПЕРШИЙ ВСТУП ДО ПОЕМИ

Шановні
          товариші нащадки!
Риючись
          в сьогоднішнім
                    скам'янілім
                              гною,
наших днів вивчаючи початки,
ви,
  може,
        спитаєте
              й про персону мою.
І, можливо, скаже
                ваш учений,
запитання криючи
                ерудиції грою,
що справді жив-таки
                  цей співець вареної
і лютий ворог води сирої.
Професоре,
          скиньте окуляри-велосипед!
Про себе
          й про час
                розповість вам поет.
Я,
  асенізатор
            і трубочист,
революцією
          мобілізований і вивчений,
пішов на фронт
              із панських садівництв
поезії —
        примхливої дівчини.
Посадила грядку мило
доня,
    дачка,
          водь
            і гладь.
«Сама грядку посадила,
сама буду поливать!»
Хто рядками ллє, як деякі,
віршем кропить,
              мов дощем, —

кучерявенькі Митрейки, —
мудруватенькі Кудрейки —
хто їх, к бісу, знає ще!
Їм немає карантину, —
мандолінять з-попід стін:
«тара-тіна, тара-тіна,
тін!..»
Невелика честь,
щоб в трояндах таких
мої монументи красивились
по скверах,
де харкає тисяча лих,
де ходять повії
та сифіліс.
І мені агітпроп
налип — хоч кричи,
строчити б
романси для вас
уночі, —
вони і приємні,
й корисні!
Та приборкував
я
сам себе,
стаючи
на горло
власної
пісні.
Слухайте,
товариші нащадки,
агітатора,
привідця,
горлая!
Заглушивши
поезій водоспадики,
порушивши
ліричних книг порядки,
як живий
живим
промовлю я.
Я дійду
до комуністичних берегів,
але
не як єсеніно-пісенний витязь.
Мій вірш злетить
понад хребти віків,

щоб над поетами
та урядами звитись.
Мій вірш дійде,
але дійде не так, —
не як стріла
в амурнім полюванні,
не як до нумізмата
витертий п'ятак
і не як згаслих зір промінчики останні.
Мій вірш трудом
протне літа.
І він
увійде
зважно,
бачно,
незборимо,
як увійшов
в наш побут
водогін,
збудований
колись рабами Рима.
В курганах книг,
де поховався вірш,
рядків залізка іноді знаходячи,
обмацуйте,
вивчайте їх не гірш,
ніж зброю добру
вашого прародича.
Я
вухо
словом
пестити
не звик;
дівочим вушкам
та рум'янцям щік
з напівпохабщини
не червоніти — знаю.
Парадом розгорнувши
військо книг своїх,
я фронт рядків
суворо оглядаю.
Рядки стоять —
їх, як свинець, звело,
готових стріти смерть
й цвісти, щоб час не вразив.
Поеми тиснуть
до жерла жерло

націлених,
роззявлюваних назов.
Улюбленої
зброї
рать,
готова
в бій шерегами рвучкими,
кавалеристи дотепів стоять,
немов списи,
підвівши гострі рими.
І армія
озброєна оця,
що двадцять літ перемагала в гулі,
належить вся
до краю,
до кінця
тобі,
пролетарю земної кулі!
Огрому-класу ворог —
він і мій
незмінний ворог,
хижий та заклятий.
Звеліли під червоний прапор свій
нам дні труда
й недоїдань
ставати.
Ми відкривали
кожен
Марксів том,
як вікна
в домі, —
вітрові напроти,
та знали й так,
з яким іти полком,
в якому таборі
боротися й бороти.
І діалектики
по Гегелю
не чули ми, —
у вірш вривалася вона
в походах злих,
коли тікали
стрімголов
під кулями
від нас пани,
як ми колись
від них.

Нехай
за геніями
невтішною вдовою
чвалає слава
в траурному марші —
умри, мій вірш,
бійцем на полі бою,
як безіменні
в штурмах
мерли наші.
Плюю на тебе,
бронзо многопуда,
на блиск
і слизькість
мармурових призм.
Зрахуймось славою, —
свої ж ми врешті люди,
нехай нам
спільним пам'ятником буде
збудований
в боях
соціалізм!
Нащадки,
словників звіряйте поплавки:
із Лети випливуть
ще рештки слів таких,
як «проституція»,
«туберкульоз»,
«блокада».
Для вас,
здорових,
юних і метких,
поет вилизував
сухотчині плювки
шершавим язиком плаката.
З хвостом років
я вже стаю подобою
страхіть розкопаних,
хвостатих і чудних.
Товаришу життя,
давай
мерщій протопаєм
удвох
по п'ятирічці
решту днів.

Мене рядки
й на гріш
не збагатили,
і меблів
мебляр
не слали в дім від себе.
І, крім сорочки чистої
на тілі,
признаюся, —
мені нічого більш не треба.
З'явившись
в Це Ка Ка
прийдешнього часу,
над бандою
рвачів
і пройд потрійних,
як більшовицький партквиток,
я піднесу
всі сто томів
книжок моїх
партійних!

1930

ДОБРЕ

ЖОВТНЕВА ПОЕМА

1

Час —
це річ,
що лине невпинно:
були часи —
минули билинні.
Ні билин,
ні епосів,
ні казок.
Телеграмою
лети,
строфа!
Запаленою губою
припади
й пий струмок
з ріки,
що зветься — «Факт».
Це час гуде
телеграфною струною,
так
серце
з правдою гуло.
Це було
з бійцями
або зо мною,
або
з країною моєю
було.
Хочу я,
щоб, вчитавшись
в цю книгу один,
ти розстався
з квартирним добром
і йшов знов
на плечах
кулеметних стрілянин,

як багнетом,
блиснувши
рядком.
Хай з книги
через радість очей
од свідка цього
щасливого,
у м'язи
стомлені
тече
будівнича
та бунтівлива сила.
Цей день
оспівати
нікого не наймем.
Ми
розіпнем
олівець
між рядків,
щоби шелест сторінок,
як шелест знамен,
шелестів
над чолами
років.

2

«Кінчайте війну!
Доволі!
Буде!
В ці
голодні
часи —
немає сил.
Брехали:
«народу —
свободу,
вперед,
до сяйва
дня...» —
Бридня!
Де земля
і де
закон,
щоб землю було
до літа
видано? —

Не видно!
Що ж
даютъ
за лютий,
за роботу,
за те,
що з фронтів не тікаєш
від кулі? —
Дулі.
На шиї
купою
Гучкови,
Родзянки,
міністри,
важко дихать...
Матері їх лихо!
Влада
до багатих
морду
верне, —
чого
підкорятись їй?!
Бий!!»
Цей лемент
то шепотом,
то громом
сповзав
із Керенської
решета-тюрми.
На села
йшов
шляхом
знайомим,
в заводах
заволодів людьми.
Партії
чужі
кидали кидьком.
— Кому
потрібне
зборище,
де блазні всі?! —
І віддавали
більшовикам
і гроші,
і сили,
і голоси.

До самої
мужичої
земляної башки
докотилася слава, —
лилась,
вістила,
що є
за мужиків
якісь
«більшаки».
— У-у-у!
Сила! —

3

Царям
палац
побудував Растреллі.
Царі народжувались
і мерли
в оцій оселі.
Палац
не думав,
щоб в такій хурделі
джигуном
в постелі,
царицям довіреній,
розляжеться
якийсь-то
присяжний повірений.
Від орлів,
од влади,
ковдри
й мережки
в голові
присяжного повіреного
бешкет.
Забувши
і класи
і партії,
на чергову промову
він пре.
Очиці
в нього
бонапартячі,

захисного
кольору
френч.
Сло́ва і сло́ва.
Вогнеслова лава.
Скрекоче
сорокою радісною.
Він сам
упився
своєю славою
п'яніш,
ніж сорокаградусною.
Слухайте
невгамовні речі,
які ад'ютантик
щебече:
«Не раз була потіха —
в автомобілі
він їхав.
Дізнавшися,
хто
і котрий, —
юрба
розпрягла мотори!
Замість
кінської сили
сама
на руках носила!»
В оплесках,
що невгавають,
над Невським
прем'єр
пропливає,
і дами,
і діти-пузанчики
кидають
квіти й розанчики.
Коли ж
з безроботи
засумує,
сам
себе
швидко, з глибоким змістом,
то військовим,
то юстиції, —
іменує,

то ще
яким-небудь
міністром.
І знов
повертається,
бо вже сказанув,
вершити діла
і вертіти казну.
Підмахує підписи
велично
і хвально.
«Аграрні?
Безладдя?
Загин?
Пошліть
оцей,
як його, —
каральний
загін!
Ленін?
Більшовики?
Заарештуйте й виловіть!
Що?
Не дають?
Без окулярів не чую.
До речі...
про його превосходительство...
Корнілова...
Не можна б,
щоб сюди
козачків
силу отую?!
Їх величність?
Знаю.
Якраз!..
І руку тис.
Нісенітниця якась!
Імператора?
На воду?
На хліб, що як чорна земля?
До чого тут Рада?
Ось мій
наказ
в Лондон,
до Георга-короля». —

Пришитий до історії,
скріплений,
пронумерований,
він —
і Бродським і Репіним
мальований.

4

Петербурзькі вікна.
Синява густа.
Місто
сном
і покоєм скуто знову.
Та...
не спить
мадам Кускова.
Любов
і пристрасть в бабуні у тілі.
Ліжко
і мрії
розмальовує схід.
Її
волосся
стружки пожовтілі
примхливо
зліпив
слізливий слід.
Чого це
дівчина
сохне і в'яне?
Мовчить...
почуття ж
хвилює кров.
Її
втішає
вусата няня,
тертий бувалець —
Пе Ен Мілюков.
«Не спиться, няньо...
Тут задушно...
Вікно прочини,
сядь на ліжку цім».
— Кускова,
що з тобою? —
«Мучить душу...
Про давнину поговорім».

— Про що, Кускова?
Я бувало
тримала
в пам'яті
чимало
бувальщин давніх,
небилиць —
і про царів
і про цариць.
Я б,
з розумом моїм похилим,
коронувала б
Михаїла,
династію би
геть
чужу я...
Ти чуєш,
що говорю я?..
«Ах, няньо, няньо,
я сумую.
Ах, нудно, мила ти моя.
Я плакать,
я ридать готова...»
— Помилуй, господи,
й спаси...
Чого ти хочеш?
Попроси.
Аби тобі
на нас
не дутись,
дамо свобод
і конституцій...
Дай,
покроплю
промов водою
пожежі бунт... —
«Облиш, молю.
Я...
знаєш, няньо...
я люблю...»
— Дитя моє,
господь з тобою! —
І Мілюков
її
молив,
перстом професорським
хрестив.

— Покинь, Кускова,
в наші роки
любить
даремно —
смішно трохи. —
«А я люблю»,
шептала
знову
вона
професору
все те ж.
— О, друже мій,
ти нездорова. —
«Облиш мене,
люблю без меж».
— Кускова,
нерви, —
лікувати б... —
«Ах, няньо,
він
такий оратор...
Ах, няньо, няньо!
Няньо!
Ах!
Його ж всі
носять на руках.
А як співа він
про свободу...
Я хочу з ним, —
не з ним,
так в воду».
Бабуся
подушку голубить,
і тільки чути:
«Саша!
Любий!»
Змахнувши
сльози
рукавом,
реве вусатий нянь:
— Кого?
Хіба сказати правду тяжко?! —
«Керенського...»
— Якого?
Сашку? —
Й від радісного цього слова

обличчя
сяє
в Мілюкова.
Професор наш
ожив од щастя:
— Ну, що ж —
вони одної масті!
І при Миколі
і при Саші
ми
збережем прибутки наші. —

Либонь
на берегах Неви
подібних
дам
стрічали ви?

5

Брязкаючи
довоєнного викову
шпорами,
аксельбантами
обвісивши стан,
займались
(в «Селекті» на Лііговці)
розмовами
ад'ютант
і Попов — штабс-капітан.
«Пане ад'ютанте,
не заперечуйте,
не дам, —
скажіть,
чого чекаєм,
що з нами?
Росію
жиди
продають жидам,
і кадрове
офіцерство
вже під жидами!
Ви, звичайно,
професор,
ліберал,
та козацтву,
будь ласка,
дайте спокій.

Коли б я в своїм становищі
глузду добирав,
це...
чорт знає скільки тут мороки!
Сьогодні з денщиком
кричу йому:
— Постій!
Наваксуй
черевичину,
щоб бачити рило в ній. —
І звичайно —
по матері,
а він *мене* —
по матінці по *моїй*,
світлій,
Лизаветі Кириловні!» —
«Ні,
я не за монархію
з коронами,
з орлами,
але
для соціалізму
нема бази в нас.
Спочатку демократія,
потім
парламент.
Культура потрібна.
А ми —
Азія-с!
Я навіть —
соціаліст.
Не грабую ж,
однак.
Хіба можна відразу?
Чого б захотів!
Поступово,
потроху,
по вершечку,
отак,
сьогодні,
взавтра,
через двадцять років.
А ці?
Од Вільгельма хрести й галуни.
В Берліні
ходили
з квитком по перону.

Гроші —
штаби,
агенти й шпигуни.
В Хрести б
отих,
що з пломбованого вагону!»
«Я згоден з цим,
що б не казали,
цієї наволочі
повішано мало». —
«Ленін,
що колотнечу сіє,
на голову
ради міністрів
вибрався?
Що ти?
З'їхала з глузду, Росіє?
Касторки ковтни!
Видужай!
Виправся!
Та засьІ
Козаки в нас
до жартів глухі —
випустим тельбухи,
доля
лиха...»
Увесь час ад'ютант —
ха та хі,
Попов —
хі та ха.
«Проклятими й мертвими
бодай вас
угледів!
Пане ад'ютанте,
дозвольте вухо:
їх
...ревосходительство
...ерал
Каледін,
з Дону,
з нагаєчкою,
прошу понюхать!
Його превосходительство...
Та один хіба він?!
Козацтво кубанське,
Дніпро,
Дон...»

Увесь час бокалами —
дон і дінь,
острогами
дінь і дон.
Капітан
упився, як сова.
Челядь
чайники
безшумно подавала.
А на іншім кінці Ліговки
інші слова
підводились
із підвалів.
«Я,
товариші,
з військової бюри.
Закінчили засідання —
тільки-тільки.
Ось тобі,
до маузера,
двісті бери,
а це — сто патронів
до гвинтівки.
Поки
угодовці
затикали роти,
надходить
козаччина
і самокатчина.
Наказано
пітерцям
іти на фронти,
а сюди
надсилають
з Гатчини.
Вам,
які
з Виборгської сторони,

вам треба з мосту Литейного,
звідти.
В сутінках,
тонше
дискантової струни,
не кричать
і, як в шинку,
не шуміти.

Телефон
треба взяти мені, —
не задушим,
так нас задушать.
Я
візьму телефон,
а ні —
геть з тіла
пролетарську душу.
Сам приїхав,
у пальтишко вбраний,
ходить,
ніким не впізнаний.
Сьогодні,
каже,
повставати рано,
а післязавтра —
пізно.
Завтра, отже.
Дамо вже бій ми!
Знатиме
Керенський,
ледар він!
Вже ми
з царевого ліжка
підіймем
оцю
саму
Олександру Федорівну».

6

Дмухав,
як завжди,
жовтень
вітрами,
як дмухають
при капіталізмі.
За Троїцький
гнались
авто і трами,
зміївши
рейки
залізні.
Під мостом
Нева-ріка,

на Неві
крондштадці знову...
І гвинтівки в їх руках
з Зимнім
заведуть розмову.
В скаженому автомобілі,
покришок позбувшись,
тихий,
неначе
впакована труба,
за Гатчину,
зігнувшись,
тікав щосили бувший. —
«В ріг,
в баранячий!
Бунтівного раба!»

Бачать зорі —
йде гроза.
Зимній
замок
здобувати
по Мільйонній
із казарм
насуваються солдати.

А в Смольному
в думах
про битву недарма
Ілліч
гримірований
кроки мета,
та перед картою
командарми
встромляють
прапорці
у місця атак.
Ти
про владу
вже забудь,
згинеш
в битві,
в бійці!
Ось від всіх
застав
ідуть
червоногвардійці.

Дві тіні стали,
великі, лапаті.
Зсунулись.
Чолом до чола.
Палац
здавивши
руками гратів,
юрба
ішла,
ревла.
Хиталися
дві
великі тіні
од вітру
і куль швидких,
та кулемети,
немов
хрускотіння,
коли ламаються кістки.
Стоять сердиті павлівці:
«В політику...
лізуть...
бавляться...
Бочкарьовським
дурепам
куди проти нас?!
Хутчій би
до штурму наказ!»
Та тіні
боролися,
тисли лапи, —
і лап
ніхто
не розіймав і не рвав.
Хто мовчанки
винести
не потрапив —
тікав
од страху,
од нерва́.
Першим,
тамуючи ляк і крик,
баб'ячий батальйон
утік.
Пішов з батарей
до одинадцяти годин
михайлівський чи константинівський загін...

А Керенський
сховався,
спробуй
вимани його! —
Козача голова
в думках без кінця.
І рідшали
захисники Зимнього,
як зуби
у гребінця.

Тяглося
мовчання
без краю,
мовчання надій
і мовчання відчаю.

А в Зимнім,
в зручних меблях,
громадою бездарною,
сидять
міністри
в міді блях, —
і пахне
перукарнею.
Їх накази
нікого до дії не змушують —
ніхто не зважає
на їх красу.
Вони
упадуть
переспілою грушею,
як тільки
їх
потрясуть.
Хтось ледве шепоче.
Немов
онімів.
— Що Керенський хоче?
— Він?
По козаків. —
І знову мовчанка.
Аж ввечері
мова ще:
— Де Прокопович? —
— Нема Прокоповича. —
А ген з-за Миколаївського

чавунного моста,
як смерть,
зорить,
здригається
«Аврори»
грізна
сталь.
Нараз
над коміром
угорі
звелося
лице Коновалова.
Шум,
що скидався
на плюскіт рік,
тепер
прибоєм навалював.
Хто довгий такий?..
Дотягнутися зміг!
По кожному
з вікон
удари дрюком.
Це
з тридюймівок своїх
форти Петропавловки
грюкнули.
А зверху —
місто
наче вибухом зоране —
бабахнула
шестидюймівка Аврорина.
І ось
іще
луна ота не встигла
озватись востаннє —
над Петропавловкою
злинув
ліхтар,
умовний знак
повстання.
— Вперед!
На приступ!
Вперед!
На приступ! —
Ввійшли.
Килими!
Скільки скарбів!

Кожних сходів
кожен виступ
брали,
переступаючи
через юнкерів.
Кімнати
заливши,
мов хвилями повені,
текли,
вливались
у вікна і в двері,
і бійки
зчинялись,
полум'ям повні,
за кожним диваном,
при кожній портьєрі.
По цій
анфіладі,
цими просторами,
де знали
монархи
бундючні паради, —
оксамитними залами,
розкотистими коридорами
гриміли,
бились
чоботи і приклади.
Якийсь
засоромлений
сучий син,
а над ним
путиловець —
настиг при втечі:
«Ти
крадені речі
назад
однеси —
теперечки
наші ці речі!»
Тупіт ріс,
і тих
тринадцять
згріб,
забив,
затис,
затуркав.

Сховались
у комір...
— Ідуть кронштадтці...
Неначе
сокири
вже чути гуркіт.
За двісті кроків...
за тридцать...
за двадцять...
Вбігає
юнкер.
Щось крикнув глухо.
Тринадцять зойків:
— Здаватись!
Здаватись! —
А в двері —
бушлати,
шинелі,
кожухи...
І в цій
тишині,
що над боєм звелась,
бас потужний,
над вибухи вище:
«Які тут тимчасові?
Злазь!
Ваш час увесь вийшов!»
А в Смольнім
натовп,
напруживши груди,
вивершував
піснею
феєрверк повстання.
Вперше
замість
— «І це буде...» —
співали:
«І це є
наш останній...» —
Затих кулемет.
Він догодив.
Замовкнув
куль
дзвінкий вулик.
Горіли,
мов зорі,
багнетів ряди,

блідли
зорі небес
в караулі.

Дмухав,
як завжди,
жовтень
вітрами.
Зміївши
рейки залізні,
гони
свої
продовжували трами,
вже —
при соціалізмі.

7

В отакі ночі,
в отакі дні,
коли
такі події,
на вулицях
хіба що
одні
поети
та лиходії.
Сутінок
на світ
океан нагнав.
Синь.
Над багаттям —
дим, як мур.
Підводним
човном
пішов до дна
вибухлий
Петербург.
І лише
коли
від палючих вогнів
хитався
сутінок бурий,
знову згадувалось:
з боків
і з верхів

безперервна буря.
На воду
сутінок
схожий і так, —
бездонні
сині простори.
А тут
іще
і подобою кита
туша
«Аврори».
Вогонь
кулеметний
площу оголив.
Набережні —
пусті.
І лише
гороїжаться
леза вогнів
крізь сутінки
густі.
І тут,
де земля
від спеки в'язка,
зляканий
чи змерзлий стократ,
долоні
тримаючи
в огняних язиках,
гріється
солдат.
Солдатові
відблиск
на очі сповзав,
проміння
на чубі
було.
Я пізнав,
здивувався,
сказав:
«Здрастуйте,
Олександре Блок.
Лафа футуристам, —
фрак старовини
розлазиться,
як згнила торба».

Блок подививсь —
горять вогні —
«Дуже добре».
Навкруг
потопала
Росія Блока...
«Незнайомки»,
«північні серпанки»
йшли
на дно,
як ідуть
одломки
і консервні
банки.
Відразу
лице
скупіше скнари,
похмуріш,
ніж смерть на весіллі:
«Пишуть...
з села...
бібліотеку...
пожаром...
лежать книжки зотлілі».
Вдивляється Блок —
і Блокова тінь,
немов хтось
до стінки став...
Неначе
обидва
чекають по воді
чуда-появи Христа.
Та Блокові
Христос
являтись не став.
У Блока
журба до сліз.
Живі,
і з піснею
замість Христа,
люди
виходять скрізь.
— Ставайте!
Ставайте!
Ставайте!
Робочі
та батраки!

Затисніть
і піднімайте
гвинтівку
в залізо руки!
Стяг —
линь!
Труд —
в бій!
Пан —
згинь!
Час —
дій!
За хлібом!
За миром!
За волею!
Завод
забери в паненят!
Бери
у поміщика поле!
Братайся
з солдатом солдат!
Згинь —
пан
в пень,
в прах.
Всіх —
в бран!
Трах!
тах!
Доволі,
доволі,
доволі
покору
нести
на горбах.
Трусись,
капіталу сваволя!
Корони,
дрижіть
на лобах!
Жир
знищ,
страх
плах!
Трах!
тах!

Тах!
тах! —
Ця пісня
до глухих селян доходила,
переспівана
по-своєму
вночі. —
І села, виючи,
ішли в походи
і сокири
хрестили,
йдучи.
— Но-
жи-
чком
на
місці чок
лю-
то-
го
по-
міщика.
Ось
па-
нок
по-
міщичок
ста-
не
за
небіжчика!
Дій-
шло
до міри,
ви-
ходь-
те,
босі,
гос-
тріть
сокири,
ладнайте коси.
Чим
гірше
моя Ніна?!
Па-
ні відразу.

Нум в хату
піаніно,
грамофон і вазу!
Гей,
під-
ходь-
те, орли!
Набрали
добра ми.
Зустрічай в коли,
виряджай
граблями!
Стеньки
з Пугачовим
діло,
розгоряйся полум'ям!
Щоб
маєтки
погоріли,
щоб розчистить поле нам.
Ти півня
під-
пусти!
Піднімай вила!
Ех,
пожежа,
рости,
пожежа
мила! —
Чорт
йому
тепер рідня!
Голови —
качан мов.
Кулеметів тріскотня
сиплеться з тачанок.
«Ех, яблучко,
цвіту спілого.
Зліва
бий
червоного,
а праворуч —
білого».

Цей вихор,
цей людський гук,

і побудову,
і пожежі дим
прибирала
партія
до рук,
керувала,
ставила в ряди.

8

Холод великий.
Зима здорова.
Та блузи
прилипли до тіла.
Під блузою комуністи
вантажать дрова —
суботник — велике діло.
Ми не підемо,
хоча
піти
повне право
маємо.
В *наші* вагони,
на *нашій* путі,
наші
дрова
складаємо.
Можно б
о другій
сказати — «готова», —
та це —
на пізніше лишім.
Нашим товаришам
ці *наші* дрова
потрібні:
мерзнуть товариші.
Робота важка,
заморить
умить.
Ані копійки —
за неї.
Та *ми*
працюєм,
неначе *ми*
творим найвеличнішу епопею.
Ми будем роботу
тримати в руках,
щоб життя,
прискоривши поршнів змах,

бігло
в залізному марші
в *наших* вагонах,
по *наших* степах,
в міста
промерзлі
наші.

«Дяденьку,
що ви робите тут,
стільки дядів,
великих, сильних?»
— Що?
Соціалізм:
вільний труд
людей,
об'єднаних вільно.

9

Перед нашою
республікою
стоять багаті.
О, їм це незвично!
І запитань
найздивованіших
лавина:
— Що це
за нація така
«соціалістична»,
і що це за
«соці-
алістична батьківщина?»
«Для ваших захоплень
які причини?
З чого радіють?
Про що співають?
Які такі
фрукти-апельсини
з вашого
більшовицького
раю?
Що ви знали,
крім хліба й води,
животіючи
весь вік
свій темний?

Такої вітчизни
такий дим
хіба вже
настільки приємний?
За що ви
йдете,
коли кажуть —
«воюй»?
Можна
бути
бомбою роздертим,
можна
вмирати
за землю за *свою*,
та як же
за спільну
померти?
Приємно
руському
з руським знатися, —
а у вас
і наймення
«Росія»
тепер нема.
Що це за
батьківщина
ніби без нації?
Яка нація у вас?
Комінтернова?
Жінка,
та квартира,
та рахунок поточний —
оце
батьківщина,
райський куточок.
Коли б то
ось
за таку батьківщину,
розуміли б
завзяття ми
аж до загину».

Слухайте,
національні трутні, —
день наш
трудом очистим од бруду.

А пісня оця
піснею буде
наших бід,
побід,
буднів.

10

Політика
проста,
як хліба крихта.
Розуміють ті,
що вищирили
ситу пащу,
що коли
в Росіях
зав'язне кігтик, —
вся
буржуазна пташка —
пропаща.
З «сюрте женераль»,
з «інтѐлліджєнс сѐрвіс»,
«дефензиви»
і «сигуранці»
виходить
різна
наволоч, стерво,
шиє
шинелі сірі,
з резервом
бомби
кладе
до ранців.
Налізли в трюми,
на палубах стеляться
на гроші
вербувального а́гентства.
В Новоросійськ
пливуть з Марселя,
з Дувра
пливуть до Архангельська.
З піснею,
з винами,
ситі, як свині.
Кілями
скопані
води холодні.

Зорять
перископами
човни підводні.
Крейсер огрядний
ронить снаряди.
Ідуть
міноносці
з мінами в гості.
Стають
в ряд,
з гарматами
звідси аж доти,
над-
дредноути.
Різними
газами пахнучи вадко,
хмари порвавши
пропелером хитро,
з авіоматки
на авіоматку
пе-
ре-
пурхують «гідро».
Надіслав
капітал
капітанів моторних.
Горло
здавили
військом.
Сунься
в Біле,
сунься
в Чорне,
в Каспійське,
в Балтійське, —
куди б
корабель
не забрів,
кінець
блуканням:
стоїть
володарка морів,
бульдожа
Британія.
З усіх кінців
блокади кільце

й гармати
дивляться в лице.
— Червоним не до вподоби?!
Вони
голодні?!
Рибки
наїстеся,
пірнувши
в безодні. —
А кому
на суходолі
грабувать охота,
ті
з кораблів
відряджали піхоту.
— На морі недоля,
і на
суходолі. —
Жар загрібають
руками
чужими,
дим
вітчизни
шибеники
пускають розсіяно —
виставляють
хлопців обдурених,
а за ними
баронів
і князів недорозстріляних.
Копайте могили,
домовини робіте, —
Юденіча
сили
пруть
на Пітер.
В обозах
їдла сунуться,
консерви —
пуд.
Танків
гусениці
на Пітер
пруть.
Од півночі
йде
адмірал Колчак,

сибірський
хліб
затисши в кулак.
Робочим на розстріл,
на втіху попівнам,
з ним
суне
чехів армія дивна.
Траншеї,
машинами вибрані,
саперами
Крим
перекопано.
Врангель
великокаліберними
орудує
з Перекопа.
Люблять
полковників
леді ніжновиді.
Полковники
люблять
побалакати по обіді:
— Я
іду, мовляв,
(присьорбуючи віскі),
а на мене
десяток
потвор
більшовицьких.
Раз — одного,
другого —
ррраз, —
і панну,
як денді,
звільнив од образ. —
Леді,
спитайте
в кнура здорового,
як він
Мурманськ
згвалтовував.
Спитайте, тоді
була яка
Двіна-ріка —
кров'ю
фарбована,

трупами
вкрита,
з вантажем
рокованим
ішла
в Льодовитий.
Як ці сміливі купою
розстрілювали разом
одного,
комуніста,
та й той був зв'язаний.
Як офіцери
його
величності
тікали
од пострілів,
канули в вічності.
Як пожежі
над хатами
вогняннопері,
як горло
душили
руки його.
Та...
«Ітс е лонг уей
ту Тіпepepi,
ітс е лонг уей
ту гó!»
На першу
республіку
робітників і селян,
блискаючи
пострілами,
сунув вражий стан,
багаті світу
і ці
і тії,
слали
армій і флоту
насильство круте...
Будьте ви прóкляті,
прогнилі
королівства та демократії,
з своїми
підмоченими
«фратерніте» й «егаліте»!

Свинцевий
ллється
окріп
на лоб.
Ми одні —
не податись деінде.
«Янкі
дудль
кіп іт об,
янкі дудль денді».
Під
гвинтівок
і гармат
голоси розлогі
Москва —
острівець,
і ми на острівці.
Ми —
голодні,
ми —
убогі
з Леніним у голові
і з наганом в руці.

11

Летить
життя стихією,
немов
пурга.
Живу
в домах Стахєєва,
тепер
Вееренга.
Звезли,
з гвинтівки бряком,
багатих
і каси.
Тепер тут
всілякі
і люди
і класи.
Узимку
пічку мацають,
томами шекспірними
топлять.

Зубами
клацають,
бенкет для них —
картопля.
А влітку
слухай і німій,
застигши
у вікні:
«Трансваль,
Трансваль,
о краю мій,
ти весь
гориш
в огні!»
Я в цім
каміннім
казані
варюсь,
і весь цей жах,
цей біг, цей бій,
цей сон,
ці дні —
в будинках,
у кутках,
одбились
відсвітом
доби,
ясним
і неусталеним, —
так на трамваях
тінь юрби
буває
віддзеркалена.
Коли стріляють —
лізь ховаться,
коли спокійно —
гляньте,
братця,
як город
спорожнів;
і так я
в човнику-кімнатці
проплив
три тищі днів.

12

Ходять
спекулянти
навколо Головпалива.
Обіймуть,
зацілують,
вб'ють за руб.
Секретарші,
радійте,
валянки
дістали вам!
За хлібними
карточками
стоять лісоруби.
Багато
діла,
мало
горя їм:
фунт
— цілий! —
перша категорія.
Рубають,
липовий
чай
їм не прикрий.
— Ми
не Філіппови,
ми —
привикли.
Буде
вечеря,
буде
куліш,
білих би
ось
одігнати од брами.
Їсти схотілося,
пояс —
тісніш,
на фронт,
гвинтівку
стисши руками.
А
мимо —
незамінимий,

б'є
каблуком,
іде за пайком, —
правління
видало
урюк
і повидло.
Багаті —
в кого влови ще, —
їдять
у Зунделовича.
Ні борщів,
ні каш, —
біфштекс
з бульйоном,
хліб
ваш,
півтора мільйона.
Вченим
до хліба
фосфор
потрібен,
масло
на блюдці.
Та,
хто його знає, —
от єсть революція,
а масла
немає.
Вони вчені —
підручники
їх
насилу вчать, —
мандат, власноручний,
Анатолія Васильовича.
Хлібом
та м'ясцем
взяти
дар з кого?
Комісар —
зирк бігцем
на мандат Луначарського.
«Так...
цукор...
так...
жирок вам.

Дров...
березових...
щоб гріли, як влітку...
І шубу
широкого
вжитку.
Я питаю,
товаришу,
не навмання:
хочете —
беріть
які є вбрання.
Що не
прохожий, —
з примхами кожний!
Беріть
на остачу
цю ногу
конячу!»
Хутро
вдяга,
як баба-яга,
назад
шкутильга
на трьох ногах.

13

Нам дванадцять
квадратних аршинів прийшлося.
Нас четверо
в помешканні —
я,
Ліля,
Ося
і собака Щеник
мешкаєм.
Гринджоли й шапку
взяв
нагально, —
далекий шлях прослався.
— Куди підеш?
— До вбиральні
іду,
на Ярославський. —
У шубі
парусом
повзу,

гальмує крок
пола мені.
Поліна
в саночках везу,
взяв
паркани поламані.
Поліно —
опукле,
найтвердішого стану.
Немов
опухле
коліно
титана.
Входжу
в обіймах з колодою,
вкритий
потом холодним.
Часу
не гаю,
ножиком стругаю.
Ніж —
іржею значений.
Ріжу.
Радість.
В голові гарячка
піднімає градус.
Зацвітає сад,
весною
пахне
любою, —
це
снується чад
над чорною грубою.
Чотири бурульки
згорнулись,
заснули.
Приходять
люди,
ходять,
будять.
Кажуть тривожно —
учадіти
можна.
Замети
у вікно
зорять:
чи не замерзли ми?

Морози
в ніч
ідуть, скриплять
снігами-чобітьми.
Небосхил,
схилившись
на кімнату мою,
морем
весь захід
обліг.
На південь
крізь
моря
рожеву
струю —
хмари-кораблі.
Пливуть,
де смеркова
рум'яниться гладь, —
березові
дрова
отам
горять.
Я
блукав
по теплих країнах було.
Та лише
серед цих зимових днин
зрозумілим
стало
мені
тепло —
кохань,
дружб
і родин.
Тільки лежачи
в таку ось ожеледь,
зубами
разом
проляскавши,
зрозумієш:
людям не можна жаліть
ні ковдри,
ні ласки.
Землю,
де вітер солодкий
простерсь,

покинеш і мчиш віддалік, —
та землю,
вкупі
з якою мерз,
ти
не розлюбиш повік.

14

Сховала
зима та,
сувора й швидка,
всіх,
що лягли
в землі.
Де вже тут словам!
І в цих
рядках
про волзький
біль
не буде слів.
Дні
тільки ті
треба брати мені,
що з тисяччю
днів
у рідні.
Із сірої
смуги
днин,
їх гнали
годи-
водники, —
не дуже ситі
вони,
не дуже
голодненькі:
Якщо
я
оце написав,
якщо
слова
лягли мої, —
тому виною
очі-небеса,
очі
моєї
любимої.

Круглі
та карі,
гарячі,
ярі.
Телефон,
скаженіючи, бризнув
у вухо,
мов бризки окропу:
карі
очиці
стиснув
голоду
опух.
Лікар наплів —
щоб дивились
очі,
треба б
у теплі,
та зелені
досхочу. —
Не додому,
не на суп,
до коханої
в гості
дві
морковинки
несу
за зелений хвостик.
Я
цукерки та букети
колись дарував незмінно,
та над всі дари,
куди б
не йшов,
я пам'ятаю
цю моркву дорогоцінну
і пів-
поліна
березових дров.
Мокрі,
маленькі
під пахвою
дровинки,
такі
тоненькі,

як ті бровинки.
Опухло личко.
Очка —
невеличкі.
Ласка
і листочки
врятували очка.
Більші,
ніж блюдця,
дивляться
революцію.

Мені
легше, ніж всім, —
я
Маяковський.
Щодня
сиджу
і їм
шматок
коня.
Скрип —
двері,
плач.
Коротше:
сестра
молодша.
— Здрастуй, Володимир!
— Здрастуй, Оля!
— Новий рік ітиме,
чи немає
солі?
Ділю,
на долонях зважую
грудку,
дістати важко як!
Перемагаючи
сніг
і страх,
біжить сестра,
іде сестра,
бреде
по вулиці порожній,
солить
картоплини морожені.
Мороз
плече в плече

іде
й пече.
Проймає
хутко:
— віддай
грудку.
Прийшла,
а сіль не зсипле,
бо сіль
між пальці влипла.
І чути
через стінку,
як голос чийсь луна:
«Продай піджак мій,
жінко,
купи
пшона».
Вікно, —
метелиця,
падає
сніг,
тихо
стелеться
сніг
до ніг.
Біла
іскриться
скеля
столиці.
При скелі
закляк
лісів
кістяк.
І ось
з-за лісу
на небо сизе
сонце,
як воша,
лізе.
Грудневого світанку
мла
морозна
стає
над Москвою,
мов гарячка тифозна.
Пішли
хмари,

де країни-
скнари.
За хмарою
берегом
лежить
Америка.
Ціна
скакала
на кофе,
какао.
В лице вам,
товстіше,
ніж випестив кнур,
кругліше
від ресторанних блюд,
з убогої
нашої
землі
гукну:
— Я
землю
оцю
люблю! —
Можна
забути,
як пузо
від страв
зростало,
хоч будь-що-будь,
та землю,
з якою
вдвох голодував,—
неможна
ніколи
забуть!

15

Під вухом
самим
сходи
східців на двісті.
Хвилини-вісниці
приводять
по сходах
вісті.
Дні прийшли,
упали:

— Дожили,
через вас —
нема
палив
заводовим
черевам.
Врізався
в небо
тужливий мотив,
і димаря не видно,
де там! —
локомотив
стоїть
в заметах.
Одягши
валянки
залатані,
з воріт,
залізом кованих,
знову
йшли
з лопатами,
всі,
хто мобілізований.
Вийшли
за ліс,
разом
взялись.
Не питай:
я чи ти,
одкопай
і вичисти.
І поїзд
мчить
без впину
за снігову
скатертину.
Слабне
тіло
без питва
і без їж.
Мов ноші, скрипіли
руки міцніш.
Тепер
заспівуй,
і додому можна, —

на руки взявши
кожного
з п'яти обморожених.

Сьогодні
на брудних і тьмяних
сходах
нишпорили
обивательські
чутки-свині:
— Денікін
до самої
до тульської
підходить,
до порохової
серцевини. —
Взулись обивателі,
чути часто
шепотоголосі
кухарчині хори́:
— Буде...
крупчаста!..
пудами щастя...
течії-чаї,
сухарі,
цукри́.
Бли-и-и-зько біленькі,
бережи керенки! —
Та місто
прокинулось,
в плакати кадроване, —
це
партія кликала:
«Пролетар, на коня!»
І червоні
скачуть
на південь
ескадрони
Мамонтова
наздоганять.
Сьогодні
день
поквапливо вбіг,
тишину
розірвав
крик,

простреленою
легенею
хрипучи, ліг,
тілом
кривавим
поник.
Кров
по східцях
додолу стікала,
порох
темнішав од плям,
і знову
додолу
капала
помалу
з-під кулі
Каплан.
Четверолапі
новин шукали,
зойк
ішов,
наче вили шакали.
Салоп
говорить
до чуйки,
чуйка
до салопа:
— Засовгались
довгоносі щуки!
Швидко
всіх
злопають! —
А потім
витріщали
очі-тарілини
в довгу прізвищ
і званнів тропу.
Вітер
здирає
списки розстріляних,
рве,
закручує
й пускає в трубу.
Лапа
класу
на хижаку лежить, —

Луб'янська
лапа
Че-Ка!
— Замріть, вороги!
Одійди, хто чужий!
Обивателю!
Струнко!
Чекай! —
Мільйонний
клас
за Ілліча ставав
проти
білого страхіття
без ліку,
і в Леніна,
лікуючи,
вливав
цієї волі
найліпші ліки.
Ховались
обивателі
за кухні,
за онучаток.
— Нас не зачіпайте,
ми — курчата.
Маленькі, невмілі,
чекаєм годівлі.
Закрийте,
час,
вашу пащу!
Ми обивателі,
нас обувайте ви,
й для нас
ваша
влада найкраща. —
А вранці
небо, —
дзвони дзвіниць!
Сьогоднішня
правда
над світом пливе.
Лунає роздзвін
і сонця, і птиць:
живе,
живе,
живе,
живе!

І знову
днів
черга мине.
Збігалися дні
і просили:
— Ходімо
за нами —
«ще
одне
зусилля»
Від бою до праці,
від праці
до атак,
зазнавши голоду,
холоду,
мук,
тримали
здобуте,
та так,
що кров
виступала з рук.
Я бачив
місця,
де інжиру й слив
біля рота
мого
плоди росли, —
там іншої
пісні б
вивести.
Та землю,
яку
завоював
і, напівживу,
випестив,
де з кулею,
з гвинтівкою
твої почуття,
де краплиною
з масами злитий вщерть, —
з такою
землею
підеш
на життя,
на працю,
на свято,
на смерть!

16

Мені
розповідав
тихий еврей,
Павло Ілліч Лавут:
«Тільки-но
вийшов я
з дверей,
бачу —
вони пливуть...»
Біжать —
по Севастополю
туди, де пароплави.
За день утечі,
зопалу
підметки геть порвали.
На рейді
транспорти
та транспортини,
бійки,
крики,
біг
навмання, —
біжать
добровольці,
задерши штанини, —
чиста публіка
і солдатня.
У кого —
канарка,
у кого —
роялина,
хто з шафою,
хто
з клумком.
Кадети, —
до чого вже
люди лояльні, —
штовхались ліктями,
крили матюком.
Забули пристойність,
кинули моду,
хто —
без спідниці,
хто
босий просто.

Б'є
мужчина
даму
в морду,
солдат
полковника
скидає з помосту.
Наші насідали,
крили по трапах,
кашею
вантажився
останній ешелон.
Хряснувши
дверима,
сухий, мов рапорт,
із штабу спорожнілого
вийшов
барон.
Високий
рангом,
по збитій
стежці,
ішов
Врангель
в чорній черкесці.
В місті невесело.
На молу —
голо.
Човен
шестивесельний
стоїть
біля молу.
І над білою тлінню,
мов од кулі падаючи,
на обидва
коліна
впав головнокомандувач.
Тричі
землю
поцілувавши,
тричі
місто
перехрестив.
Під кулями
скочив у човен...
— Ваше

превосходительство,
грести? —
— Грести! —
Забрали весла.
Мотор
затóркав.
Пішла
весело
на «Алмаз»
моторка.
Кулею
пролетіла
яхта під штандартом.
А в транспортах-калошинах
далеко
десь
тяглись
одірвані
од ріллі й верстатів,
узлів
півтораста
накручуючи за день.
Від батьківщини
в лапи турецькій поліції,
до турків у діру,
де в Дарданеллах вузько,
пливли
завтрашні галліполійці,
пливли
вчорашні руські.
Попе-
реду
година на годині.
Кожного
бійся,
у кого каска.
Будеш
доїти
корів в Аргентіні,
будеш помирати
по ямах африканських.
Хвилі
чужі
хитали транспорти,
стяги
з півмісяцем
кидались в очі,

і з транспортів
за яхтою
неслося:
«Гаспиди,
тікають,
скарбів накравши досхочу».
Вже
екіпажі
гадають вранці,
що куль їм
боятись
треба.
Два
міноносці-американці
на рейді
диміли
до неба.
Адмірал
трубу за мол
навів,
де гір задимлених
край:
— Ол
райт. —
І пішли,
увімкнувшись у відступу хор, —
гармати на місто,
курс на Босфор.
В духовках сонця
печеня
гори́.
Повітря
квіти розсиропили.
Наші
з піснею
йдуть з Джанкоя, згори,
сипляться
з Сімферополя.
Перекриває
куль перебір,
прапорами
бій
обвіва,
з червоними
разом
спускаючись з гір

пісня
бойова.
Не гнулась,
хоча
кулеметом кришило,
зводилась,
хоч лив свинець
дощем в лице:
«І з нами
Ворошилов,
червоний офіцер».
Слухають
гармати,
колись такі вперті,
у-
ті-
каючи
в усі гвинти тепер,
як сиплеться
з гір
— «готові ми вмерти
за Ес Ер Ес Ер!»
Начштабу
пише
звіт.
Слово б
міцне докинув,
бо літери неслухняні
не йдуть гуртом:
«Врангеля
від-
кину-
то
в море.
Звели нанівець».
Поки що —
крапка. І знає боєць,
що телеграмі
й війні
кінець.
Згадали —
недооране
в кого під селом,
у кого
доменні
печі та зорі.

І пішли,
витираючи піт рукавом,
розставивши
на вишках
дозори.

17

Хвалити не змусять ні обов'язок,
ні спів
усього,
що робимо ми.
Я
півбатьківщини змести б
зумів,
а пів —
захистити грудьми.
Я з тими,
хто на будівлю
стає
в суцільній
гарячці
буднів.
Батьківщину
славлю,
яка є,
а тричі —
яка буде.
Я
люблю огроми
наших планів-ідей,
розмаху
саженні кроки.
Я радію
маршеві,
з яким ідем
в роботу
і в битви рокіт.
Я бачу —
де сміття сьогодні і бруд,
де тільки земля проста́, —
на сажень бачу, —
з-під неї
тут
комуни
будівля
зроста.

І никне
довір'я
до природних дарів,
з понурим
пудом сінця,
і звертаються
до тракторів
селян
зашкарублі серця.
І плани,
що раніш
на станціях голів
затримувались
через злиднів гальма,
сьогодні
підносяться
з осяяних днів,
і їх
одягаємо
в сталь ми.
І я,
як людства прекрасну весну,
народжену
в праці, в бою,
вславляю
мою батьківщину ясну,
республіку мою!

18

На дев'ять
жовтнів і травнів
сюди,
коли стяги
червоні
вкрашали місто,
я носив
моє серце,
з мільйонами ходив,
упевнений
і веселий,
гордий
і врочистий.
Сюди,
в жалобу,
в плюскіт чорностяжий, —

поки
з убитого
крові ручай, —
біг я,
збентежений,
на постріли вражі,
мовчати
й хмурніти,
ревіти
й кричать.
Я
тут
в барабанах
бував
найгучніших
і в мертвому
холоді
сліз та крижин,
а ще частіше —
просто
один.
Солдати веж
звелися сторожею,
піднявши
гостроверхі
шоломи свої, —
і, в банях голів
злість затаївши
ворожу,
лукавлять
церкви,
мов ченці-крутії.
Ніч —
і рушив з місця
місяць.
Він
іде
звідкись звідти...
Звідти,
де
ЦВК і Раднарком,
Кремля шматок
одібрав і світить,
через зубці перелазить
стрибком.
Вповзає на рівний
валун,

на мить
схиляє
голову,
і знов
голова-лунь
мчиться
з каменя
голого.
Місце лобне —
для голів
ворохобних.
І місячним
полум'ям
покраплена,
площа
в сяєві —
мов дниною
ясною...
Стіна.
І жінка з прапором
схилилась
над тими,
хто ліг під стіною.
Обілляв
каміння
місячний нікель,
багнетне вістря
несхитне
і зле,
і,
як накопичені книги великі, —
його
мавзолей.
Та в двері
оці
ніяка печаль
не втягне
мене,
не зламає плеча, —
не знищить
душі
супокою, —
він б'ється,
як бився
в серцях
і в очах,

живою
людською весною.
Та не пускають
могили
й стіна,
й мене зупиняють імена.
З цим ось
недавно
пліч-о-пліч ішов.
Сміявся.
Ще чую оклик...
І падає
Войков,
стікає кров, —
і кров'ю
газета намокла.
За ним
переді мною
на мить у прóстір,
така,
яку знаєм
з портретів різних, —
в шинелі пом'ятій,
з борідкою гострою,
пройшла
людина,
жилава й залізна.
Юнакові,
що не знає ще
до пуття
взяти
приклад
життя з кого, —
скажу,
не вагаючись:
— Роби життя
з товариша
Дзержинського! —
Хто кістьми,
хто попелом
під стіну важку
лягли...
А то
зник і попелу слід.
Од праці,
від каторги
й від куль,

і ніхто
майже —
від довгих літ.
І мариться мені,
що на цвинтарі червонім
товаришів
мучить
тривога невпинна.
По попелах іде,
по кістках гонить,
виходить
у світ
по квітках
і рослинах.
І трави
з квітами шепочуть стурбовано:
— Скажіть —
ви тут?
Як завше —
витривалі?
Чи йдуть вперед?
Чи не стоять? —
Скажіте.
Добудує
комуну
з світла і сталі
республіки
вашої
сьогоднішній житель? —
— Тихше, товариші, спіть спокійно...
Ваша
підліток-країна
з кожною
весною
буревійно
міцніє,
зростає,
лине. —
І знову
шерхіт
в попільній вазі,
лепечуть
вінки,
що завжди мовчазні:
— А в їхніх
чорних
Європах і Азіях

боягузтво,
дрімота й кайдани?
— Ні!
В світі
насильства й тліні,
тюрем,
де петлі в'ють,
ваші
великі тіні
ходять,
будять,
ведуть. —
— А вас
не скорила
всевладна рутина?
Чиновність
у головах
павутиння
не звила?
Скажіть нам —
ціла?
Скажіть нам —
єдина?
Готова
до бою
партійна сила?
— Спи...
Спи спокійно, товаришу...
Спокій ваш
хто відбере?
Станем,
багнети наставивши,
за першим
наказом:
«Вперед!»

19

Я
по земних путях
не раз блукав
за обрій, —
і добре
життя,
і жити
добре.

А в нашій бучі,
бойовій, кипучій, —
найлучче.
В'ється
вулиця-змія.
Будинки
вздовж змії.
Вулиця —
моя.
Будинки —
мої.
Вікна,
мов криниці, —
то стоять
крамниці.
У вікнах
продукти:
вина,
фрукти.
Від мух
серпанки.
Харчі
не засиджені.
Лампи,
фіранки.
«Ціни
знижені».
З силами
збирається
моя
кооперація.
Кріпнуть
гроші.
Діла хороші.
Грудьми
до вітринних
книжкових брил.
Прізвище
моє
в поетичній рубриці.
Радію я —
тече
з моїх жил
праця
в жили
моїй республіці.

Пил
збили
шиною губатою, —
в моїм
автомобілі
мої
депутати.
В червону будову
на раду й розмову.
Сидіть,
веселі, раді,
в моїй
Міськраді.
Рожеві лиця.
Красивий
жест.
Моя
міліція
мене
стереже.
Рукою
покаже,
куди йти,
вчасно.
Піду,
а як же? —
Що ж, прекрасно.
Небо
видноколом.
Світло.
Ясно.
Не було
ніколи —
так
прекрасно!
Хмар
болото
перепливли пілоти.
Це
пілоти мої.
Став я,
очі вперши.
Всиплять,
як підуть в бої,
по число
по перше.

В газету
очі:
за віденців радість.
Буржуям
досхочу
надають
по заду.
Палять
суд.
Зер
гут!
Іде
пожар,
папір не гасне.
Прокурори
дрижать.
Як прекрасно!
Рябить
передовиця
загрозами рясно.
Щоб їм подавиться!
Загрози?
Прекрасно.
Полки
у путь —
бачу я — йдуть.
Барабану
в боки
б'ють
війська.
Кроки
широкі,
постава
струнка.
Гарматники,
дозорці, —
ідуть
червонозорці.
Пристосував
до маршу
такт ноги: —
во-
ро-
ги
ва-
ші —

мо-
і
во-
ро-
ги.
Лізуть?
Прекрасно.
Вдарим,
аж лясне.
Димовий
дих
тяг
аж до хмар-таки.
Пих-дих,
пих-
тять
мої фабрики.
Сопи,
машино
з криці, —
повік щоб
не змовкла. —
побільше
ситцю
моїм
комсомолкам.
Вітер
подув
у сусіднім саду.
Пах-
не
слас-
но.
Як пре-
красно!
За містом —
поля.
В полях —
села.
В селах —
селян
юрба
весела.
Сидять
хитрозорі,
і кожен —
хитріш:

землю пооре,
напише
вірш.
Що не хутір, —
знайома путь, —
щодня, щодоби
сіють,
печуть
мені
хліби.
Доять,
важать
до праць готуються;
республіка наша
росте,
будується.
Іншим
країнам
сотні років.
Історія —
паща могили.
А моя —
підліток,
мужнім кроком
іди,
випробовуй
сили!
Радість пре.
Попросите —
дай нам?!
Життя прекрасне
і
надзвичайне.
Нам
рости сто літ,
жити,
не старіть.
Віку
доростім
у бадьорості.
Славте,
молот
і спів,
землю молодощів.

1927

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН

ПОЕМА

Російській Комуністичній
Партії присвячую.

Час
про Леніна
вже розповідь
почать.
Тільки не тому,
що горя більш
немає, —
час, —
тому,
що незагоєна печаль
в усвідомлений,
в постійний біль
зростає.
Часе,
гасла ленінські —
розвихри знову їх!
Чи мокріти нам слізьми,
немов калюжа?
Ленін
і тепер
живіший з всіх живих.
Знання наше,
сила,
зброя дужа.

1

Люди — човники,
хоча й на суші.
Проживеш
своє
поки,
багато всіляких
брудних ракушок
начіпляється
нам
на боки.
А потім,
пробивши
бурю шалену,
сядеш, —
щоб сонце впритул,

і зчищаєш
водоростей
бороду зелену
і медуз рожеву слизоту.
Я
себе
під Леніним чищу,
щоб плисти
в революцію глибше.
Я боюся
рядків цих тисячі,
як хлопчиськом
фальшу боїшся.
Розсіяють німби головою,
я тривожусь,
не закрили щоб
справжній,
людський,
з мудрістю простою,
Ленінів
великий лоб.
Я боюся,
щоб паради
й мавзолеї,
поколінь встановлений статут,
не втопили б
в солодкавому єлеї
Ленінову
простоту.
Я тремчу за нього,
як за власну душу,
бо брехні
солодкої
було б йому не знести.
Серце голосує —
я писати мушу
по мандату честі.

Вся Москва.
Город промерзлий
тремтить, гуду повен.
Біля огнища
обмерзлі з ночі
люди.
Защо честь
така йому,
і хто він?

Що зробив він?
Звідки сам він буде?
З пам'яті
тягаючи
слова знайомі
знову,
жодному не скажеш —
геть,
на місце сядь!
Бідну має
світ
майстерню слова!
Підходяще слово
звідки взять?!
Сім день
у нас,
дванадцять годин —
і досить.
Прожив
і вмирати час:
смерть
пробачень не просить.
Коли ж годин
замало трохи,
календарна мірка
заскупа —
ми говоримо —
«епоха»,
ми говоримо —
«доба».
Ми
вночі
спимо,
дієм —
лиш день
наступить.
Залюбки
свою товчемо
воду в своїй
ступі!
Того ж, хто зміг
явищ потоком
за всіх
керувать у борні шаленій, —
ми називаєм
«пророком»,

говорим про нього —
«геній».
Претензій
у нас —
не рій,
не лізем —
якщо не просять;
подобаємось
жінці своїй, —
цього для нас з верхом
досить.
Коли ж,
духом і тілом злитий,
пре,
з нами несхожий,
кажемо —
«вигляд гордовитий»,
дивуємось —
«дар божий».
Скажуть так, —
і вийшло
ні розумно, ні безглуздо.
Повисять слова,
і як дим
спливуть.
Нічого не здобудеш
з отаких
пелюсток.
Їх ні руками,
ні головою
не відчуть.
Як же
Леніна
в одній вмістити ері?
Бо ж на власні очі
бачив
кожен всяк,
як «ера» ця
ішла
спокійно
в двері,
навіть головою
не черкнувши
об косяк.
І невже
на Леніна схоже:

«вождь
милістю божою»?
Коли б
він був
царственним чи богоданим,
я б себе
у гніві
не беріг.
Я б пішов
наперекір пошанам,
став би юрбам
впоперек
доріг.
Тверда хода
Дзержинського
край гроба.
З чат
могла б Чека
зійти сьогодні скрізь.
Крізь мільйон очей,
і крізь мої
спідлоба,
вмерзли в щоки
лиш бурульки
сліз.
Казенне вшанування
звичне
богу.
Ні!
Болій і стигни,
серце,
в день оцей!
Ми ховаємо
найбільш земного
з-між усіх,
відомих
світові, людей.
Він земний,
але не з тих,
хто оком
у своє
впирається корито.
Осягнувши землю
поглядом широким,
те він бачив,
що часом
закрито.

Він, як ви,
як я,
на зріст і міру,
біля ока,
тільки
повсякчас
мислі
більш за наші
мружать шкіру
і твердіш
насмішкуваті губи,
ніж у нас.
Не сатрапська твердість,
що тріумфальною коляскою,
тебе зім'явши,
бучно преться далі.
Другові
милішав
він
людською ласкою,
до ворога ж
твердіший був
од сталі.
Як і ми,
перемагав він
хворість,
знав він
слабкості,
відомі з давніх пір.
От мені — більярд,
скажімо,
гострить зір,
шахи він любив, —
вождям
вони на користь.
І від шахів переходячи
до ворога
натурою,
пішаків
зробивши
справжніми людьми,
ставив їх
робочою
людською диктатурою
над турою
капіталу і тюрми.

Йому
і нам
є дорогим
те саме.
Чому ж,
хоча від нього
віддалі стояв,
я б усе життя,
од радості в нестямі,
за подих би
один його
віддав?
Та не я лише!
За інших
я не кращий!
Навіть не гукай,
лиш кинь одне слівце!
Хто із вас
із шахт,
із сіл,
з найглибших хащів
не згодиться на це?
І хитаючись,
мов горя
зайве
випив,
під трамваєм
я боюсь
померти.
Хто б
моє тепер
вмиранннячко
помітив
в траурі
цієї-от
незміряної смерті!
З прапорами йдуть,
і так.
І схоже —
кочовою знов
Росія стала.
Наскрізь схожений
Колонний зал
тривожить —
навіщо,
чом
людська оця навала?

Телеграф
захрип
від траурного гуду.
З прапориних вій
сльозою
висне сніг.
Що зробив він?
Хто він?
Звідки буде
цей найлюдяніший
з-між усіх?
Коротеньке
і по останній день нам
все відоме
життя
Ульянова.
Але довге життя
товариша Леніна
треба знову писати,
й змальовувать на́ново.
І давно й далеко,
літ за двісті
перші
про Леніна
надходять вісті.
Чуєте —
як дужий
і залізний
врізається в віки
і не зника
прадіда
Гужонового
грізний
голос —
першого паровика?
Капітал
його величність,
некоронований,
невінчаний,
оголошує
перемогу
над селянською
мугирівщиною.
Місто гребло,
грабувало місто,
пхало
у пуза кас,

а по цехах,
худий та землистий,
став
робітничий клас.
Він загрожував,
звівши димарі
до неба:
— Нами до золота
путь торуєте
влесливо.
Ми народим,
надішлем,
прийде коли-небудь
людина —
борець,
проводир,
месник!
І змішалися
уже
дими і хмари,
ніби
полку одного
бійці.
Небеса подвійним
розляглися шаром,
дим над хмарами
йде в усі кінці.
Крам росте й росте,
а злидні —
знизу.
Директор,
лисий чорт,
клац-клац
рахівницею,
буркнув: «Криза!» —
і вивісив слово:
«Рощот».
Ласощі
вкриті
крапками
мушиними,
пріє на зсипищах
хліб,
прогниваючи,
а в Єлисєєвих
попід вітринами

йде безробіття,
пасок підтягаючи.
У халуп
у тельбухах бурчало,
заглушуючи
дитячий схлипик:
— Під роботу,
під гвинтівку рук немало.
Де ти, меснику,
що зло й наругу б
випік? —

Гей,
колоній відкривателю,
верблюде!
Гей, колони
стальних кораблів!
Марш в пустелю,
що від полум'я пекучіш буде!
Вал запінюйте,
щоб як папір білів!
Починає
чорним лататись
пальмова ніжність
оаз.
Ген
серед золотистих
плантацій
негр замордований
виє раз у раз:
— У-у-у-у-у,
у-у-у-у!
Ніле, мій Ніле,
виплескай дні,
чорні, як чорнило!
Щоб чорніш
були вони
ніж я вві сні.
Щоб пожежа палала
за кров цю червоніш.
Щоб в усій оцій каві,
враз скипілій,
варитись пузатим —
чорним та білим.
Щоб кожним
здобутим
іклом слонячим —

штрик його в м'ясо,
мов шилом гарячим.
Хоч для правнуків
не марно б крові
литись,
випливи,
заступнику сонцелиций.
Я вмираю,
бог смертей
мене позбавив сил.
Пам'ятай
закляття,
мій Ніле,
Ніл! —
В снігах Росії,
в марі Патагонії
верстати
розставив
час
потогонні.
Біля Іванова-
Вознесенська
камінні туші
баламутять
вигуки частушок:
«Гей, заводе мій, заводе,
жовтоличино,
Стеньку Разіна нового
ми накличемо».
Онуки запитають:
— Що таке капіталіст?
Як діти
тепер:
— Що таке
г-о-р-о-д-о-в-и-й?
Пишу
для онуків
у повний зріст
капіталізму
портрет
родовий.
Капіталізм
за молодих літ
був нічого —
діловий хлопчина:
працював перший
і не боявся робіт,

щоб, мовляв,
від робіт
не намулялась спина.
Костюм феодальний
йому тісний!
Лазив —
сьогоднішніх
міг би обставить.
Капіталізм
революціями
своєї весни
розцвітав,
підспівуючи
«Марсельєзу» навіть.
Машину
він
задумав і видумав,
їй в жертву
приніс
людей.
Сам він
у всесвіті
видимо-невидимо
робітничих наплодив
дітей.
Він царства
зжував
і не витратив сил —
з коронами
зжер
та орлами.
Погладшав,
як біблейська корова
або віл,
облизується.
Язик — парламент.
З часом
послабішала
м'язова сталь —
пузо нагуляв
і розпух,
і сам незабаром
такісіньким
став,
як і його гросбух.
Палац поставив —
не стрінеш такого!

Художник
— не один! —
по стінах поповзав.
Підлога ампіриста,
стеля рококова,
стіни —
Людовіка XIV,
Каторза.
Округ же,
з обличчям,
якому годиться
моделлю служити
й на гузна й на лиця,
поліція
задолиця.
Байдужі душі його —
фарби пісень,
як корові —
серед лугу
квіти.
Етика,
естетика
та інші теревені —
служниця —
умій служити.
І пекло,
і рай —
його
від сьогодні
розпродує він
бабам недолугим
дірки
від цвяхів
хреста господня
і пéра
з хвоста
святого духа.
Нарешті
і він
переріс себе,
за нього працює
раб.
А він
тільки спить,
жере й гребе,
найбільшим стає
з незграб.

Зжирів
і вмостився
в історії на путі,
як в ліжко двоспальне,
в світ.
Його не об'їхати,
не обійти.
Є засіб один —
динаміт!
Знаю,
гірко скривиться
лірик,
критик
за лозину —
охопить злість така:
— Де ж душа?!
Та це ж —
риториці панегірик!
Поезія де?
Сама ж публіцистика!! —
Капіталізм —
не тендітне слово,
«соловей» —
незрівнянно
більше краси,
та я ще
до нього
звертатимусь знову.
Рядок
агітаторським гаслом знеси!
Про те
і про це
напишу без прикраси, —
не місце любовній марі
в бою.
Усю я
тобі,
атакуючий класе,
дзвінку свою
силу співця
віддаю.
Пролетаріат
для тих
незграбно і вузько,
комунізм —
пастка
кому.

Для нас
це слово —
могутня музика,
що навіть
і мертвим
освітлює тьму.

Поверхи
уже зігнулись мимохіть —
клич підвалів
по поверхах гримить.
— Прорвемося ми
в небес
розкриту синь,
пройдемо
крізь міст камінний вир.
Буде:
з нар оцих
робочий син —
пролетаріатопроводир. —
Їм
земної кулі
вже замало.
Руки від перснів
важніють
сито.
Хоче
жирна туша
капіталу
карк чужий
вхопити.
Ідуть,
залізом клацають
грубезні.
— Убивай!
Двом буржуям затісно! —
Міста —
заводи протезні,
села —
мов братські могили,
зловісні.
Скінчилося —
столи накрили чайні.
Мов пиріг,
перемога на столі.
— Слухайте
могил чревовіщання,

кастаньєти
костилів!
Знов
надивитесь на нас
в грозі військовій
досить.
Не пробачить
час
провину цю страшну.
Розплескається він,
прийде,
оголосить
вашинській війні
і вам —
війну! —
На землі
зростають
сліз озера.
Мокне світ
в кривавому
потопі.
І хилилися
самотні фантазери
над вирішенням
нечуваних утопій.
Голови розбили
об реальність філантропи.
А чи ж путь
мільйонам —
філантропів тропи?
І уже
безсилий
сам капіталіст,
так
його
машина розмахалась, —
устрій
весь його,
немов пожовклий лист,
несе
і криз, і страйків
дикий хаос.
— Золотою
потечем
в чию кишеню
лавою?

З ким іти,
кого проклясти нам? —
Зір напружує свій
клас мільйонноглавий —
зрозуміти шлях свій
хоче сам.
Епоха
години
капіталові
крала,
побиваючи
прожекторів яркість.
Час
народив
брата Карла —
ленінового старшого брата,
Маркса.
Маркс!
І в рамах видяться нам
сиві брови.
Має мало
з ним спільного
уява отака!
Бачать
люди
в бюсті мармуровім,
в гіпсі замороженого
старика.
Та коли
революційною тропкою
перший
крок
зробили
робітники,
о, якою
ще нечуваною топкою
запалив він
серце і думки!
Ніби сам
як стій
в заводах ставши,
працю кожну
розмозолюючи
особисто,
тих, що вартість
додаткову
крали завше,

на гарячому
піймав
усіх він чисто.
Де дрижали тільцем
не сміючи здійняти
зір свій
навіть
до пупа
біржовика,
Маркс
війною класовою
вів
вбивати
золотого бузівка,
що виріс до бика.
Нам здавалося,
що в комунізмові затони
тільки хвиля випадку
закрутить
нас
сама.
Маркс
розкрив
історії закони,
пролетаріат
поставив до керма.
Книги Марксові
не літери набору,
не сухі
колонки цифр
і слів, —
Маркс
на ноги звів робочих
вгору
і колонами,
від цифр стрункіш,

повів.
Вів
і говорив:
— завзято бийтесь,
справа —
це коректа
розмислам доби.
Прийде він,
великий практик-
витязь,

і поведе
не полем книг,
а полем битв!
Коли він
жорном дум
розмелював усе,
коли писав
рукою восковою,
знаю —
бачив
Маркс
і видиво Кремлівських веж
і комуни
стяг
над червоною Москвою.
Достигали,
стигли дні,
як дині,
і з хлоп'ятка ріс
і виріс
пролетаріат.
Прямовисні
капіталові твердині
розмиває валом,
б'є підряд.
У років
якихось
там на грані
скільки гроз
гуло
при наростанні.
Завершується
повстанням
гніву наростання,
наростають
революції
за спалахом повстання.
Озвірів буржуїв
невгамовний
звичай.
Тьєрами розтерзана,
з болем і журбою,
тінь
паризьких комунарів
кличе,
стогне і тепер
паризькою стіною:

— Слухайте, товариші!
Брати, глядіте!
Горе вам, одинаки!
Учітеся на нас!
Партією бийте!
Спільно дійте!
Кулаком одним зібравши
робітничий клас! —
Скажуть:
«Ми вожді»,
а справді —
човгунами.
За словами
шкуру
вгледіти зумій.
Буде вождь
такий,
що і в дрібницях
з нами, —
наче рейка —
рівний,
наче хліб —
простий.
Виром класів,
мов
і вір,
неначе вся
на карбованцях колес
земля котилася.
В протиріччях
капітал
їжачився,
мов голкастий штик
собі ж
в потилицю.
Комунізму
привид
нишпорить,
несеться —
виник у Європі,
як в юзі
шаленій.
В глушині Симбірській
саме через все це
народивсь
звичайний хлопчик —
Ленін.

2

Я знав робітника.
Він був неписьменний.
Навіть азбуки сіль
не розжував.
Але він чув,
як говорить Ленін,
і він
— все знав.
Я чув
розповідь
селянина-сибірця...
Відняли,
відстояли гвинтівками
і раєм зробили
оселі вчорашні.
Вони не читали
й не чули Леніна,
та це були ленінці
справжні.
Я бачив гори —
на них
і кущ не зростав.
Тільки хмара
встромилась
в скелясте
тло.
І на сто верстов
у єдиного горця
лахміття
ленінським значком
цвіло.
Скажуть,
шпильки —
невелике діло.
Кокетуючи,
вколює
ці шпильки дівча.
То не шпильку вколото —
сорочку
значком пропалило
серце,
сповнене
любов'ю до Ілліча.

Цього не з'ясуєш
церковними
слов'янськими
гаками,
і не бог
звелів
йому —
обранцем будь!
Кроком людським,
робітничими руками,
головою власною
пройшов він
всю цю путь.

Погляд на Росію
зверху кинь —
розсинілася річками так,
неначе
розгулялися по спині канчуки,
ніби нагайка
спину значить.
Та синіш,
ніж вода навесні,
синці на Русі
кріпосній.
Ти
з боків
на Росію глянь —
і куди
очима не кинь,
небесам
упираються в склянь
гори,
каторги
пнуться в синь.
Та від каторг
гіркіша була
по цехах заводських
кабала.
Є країни
багаті доволі,
зустрічав я і кращі
в житті.
Та ще більше зболілої
болі
не траплялось
мені на путі.

Так, не кожен
удар
зітреш зі щоки.
Крик міцнішав:
— Здіймайтесь за землю
і волю ви! —
І беруться
бунтівники-
одинаки
за бомбу
і револьвер.
Хороше
в царя
ввігнать обойму!
Ну, а що
як не потрапив
і лиш курява звиса?!
Підготовником
цареубивства
піймaний
брат Ульянова,
народоволець Олександр.
Одного уб'єш,
а другий
уже знов
переплюнути катівнями
колишніх
тужиться.
І Ульянов
Олександр
на шибениці змовк
тисячним із шліссельбуржців.
І тоді
сказав
Ілліч сімнадцятигодовий, —
слово це
твердіш
присяги повстає:
— Брате,
ми тобі
на зміну йти готові,
переможемо,
та інша
путь в нас є! —
Пам'ятники —
бачите, скільки
пишнот в них?

Стане Гоголем,
а ти
вінком його велич.
Не такий —
щоденний,
чорноробний
подвиг
на плечі
звалив собі Ілліч.
Учить він
разом
в ковальській пельці,
як бути,
щоб зріс
заробітку п'ятак.
Що треба робити,
коли майстер
б'ється.
За чай
воювати з господарем як.
Та ціль
не дрібничка пуста;
переміг, —
не красуйся
над одною
зметеною калюжею.
Соціалізм — мета.
Капіталізм — геть.
Не віником бий —
гвинтівкою дужою.
Одне й те саме
тисячу разів
він в уші вбиває
кругом,
а взавтра одну з одною руки звів —
тим, що зрозуміли,
двом.
Учора — чотири,
сьогодні — чотириста.
Ховаємось,
а завтра
будем битись відкрито,
і ці
чотириста
в тисячі виростуть.
Здіймаймо повстання
трудящих світу.

Ми вже
не тихші від вод
і травок нижчі,
гнів
трудящих
гусне ніби туча.
Блискавиця
книг Іллічевих
ріже й свище,
прокламацій
сипле
град кипучий.
Бився
об Леніна
темний клас,
біг,
від нього
просвітлений,
і, думами
пройнята
і силою мас,
міць Іллічева
квітла.
І вже
бувальщиною стає
те, в чому Ленін
в юнацтві клявся:
— Ми
не одинаки вже,
ми є —
союз боротьби
за визволення
робітничого класу. —
Ленінізм
все далі множить зусилля
вшир
учнями
Іллічевої вивірки.
Кров'ю
вписано
героїзм підпілля
в пил
і сльоту
безконечної Володимирки.
Нині
вихриться
всесвітня куля нами.

Навіть
ми,
якщо в кремлівських кріслах, —
для скількох раптом
Нерчинськ
кайданами
з-за декретів
роздзвониться
в мислях!
Путь пташину
хочу
вам згадати.
За будою —
трамваїв
електрична рись.
Хто з вас
тюрем
непролазні грати
нігтями не дряпав
і не гриз?!
Лоб
розбив
об стіни непокірний, —
і за ним
помили камеру
і замели.
«Служив ти недовго, та вірно
на благо своєї землі».
Полюбилась Ленінові
на якому з Єнісеїв
сила і жалоба
пісні оцієї?

Говорили —
в мужичка
своя дорога,
заведе
немудрящий соціалізм собі
село.
Ні,
і Русь
від димарів
стала сторога.
Місто
бородою диму обросло.
Не попросять в рай —
ввійдіть
як стій, —

через труп буржуазії
комунізму крок.
Стам селянським мільйонам
пролетаріат — водій,
Ленін —
пролетаріату ватажок.
Понаобіцяє ліберал
або есерик швидко,
до робочих ший охочий сам, —
Ленін
фразочки
пообриває геть
до нитки,
щоб з книжок
дворянським голячком
явився нам.
І нам
уже
не розмовочки скроєні,
що, мовляв, свобода,
що люди браття. —
Ми
в марксовому всеозброєнні
одна
на світі
більшовицька партія.
Америку
пересічеш
в експресному купе,
їдеш Чухломою —
і тебе
наскрізь
просяває тепер
РКП
і в дужках
малесеньке «б».
Тепер
на Марсів
полює Пулково,
перебирає
в небесній скрині.
Та світові
ця невеличка
буква
в стократ червоніша
та більша
нині.

Слова
у нас
до найбільшого самого
стають часом звичкою,
ганчірки не варті.
Хочу
засяяти змусити зáново
найвеличніше слово —
п а р т і я.
Одиниця!
Кому вона і нащо?!
Голос одиниці
тонше від писку.
Хто його почує? — Жона хіба що!
Та й то, — якщо не на базарі,
а близько.
Партія —
це урагану
єдиний гнів,
з голосів спресований,
тонких, непомітних.
Від нього
лопаються
фортеці ворогів,
як ушні перетинки
в громах динамітних.
Погано людині —
горе одному,
здавна відомо —
один не воїн.
Кожен дужий
пан уже йому,
і навіть слабенькі,
якщо їх двоє.
А ввійдуть
до партії маленьких верстви, -
здавайся, враже,
ковтай
переляк!
Партія —
рука мільйоноперста,
стиснута
в один
нищівний кулак.
Одинак — дурниця,
одиниця без гачка,
одне,

якщо воно
і дуже бідове,
не підніме звичайного
п'ятиметрового дрючка,
тим більше
п'ятиповерхової будови.
Партія —
мільйонів
плечі могучі,
притиснуті
одно до одного
близько.
Партією
будови
зметнемо в тучі,
одно одного
тримаючи
і зносячи високо.
Партія —
хребет робітничого класу.
Партія —
безсмертя нашої справи.
Партія — єдине,
що мене не зрадить.
Сьогодні прикажчик,
а завтра
царства стираю на карті я.
Мозок класу,
справа класу,
сила класу,
слава класу —
ось що таке партія.
Партія і Ленін
близнята-браття, —
чиє для історії
цінніше ймення?
Ми говоримо — Ленін,
а розумієм —
партія,
ми говоримо — партія,
а розумієм —
Ленін.
Ще
горою
короновані глави,

і буржуї
чорніють,
як узимку граки,
та вже
горіння
робітничої лави
по кратеру партії
рветься в віки.
Дев'яте січня.
Гапона розвінчано.
Падаємо,
скошені в кулеметній грозі ми.
Бре́хні
про милість про царську
прикінчені
з бійнею Мукденською,
з тріском Цусіми.
Досить!
Не віримо
розмовам стороннім.
Самі пресненці
повстали
зі зброєю.
Здавалося —
зараз
покінчимо з троном,
за ним
з буржуазією,
трухлявою й старою.
Ілліч уже тут.
П'ятий рік він провадить
завжди з робочими —
день у день.
Він з ними
на кожній стоїть
барикаді —
і хід повстання всього
веде.
Та —
вість про «свободу»
лукавої вроди —
у бантиках
люди з цієї нагоди.
Цар
з маніфестиком до люду
виходив.

А після
медового тижня
«свободи»
промови,
банти
і співанки плавні
гарматний рев
покриває басом:
по крові робочій
пустився в плавання
царів адмірал,
каратель Дубасов.
Плюньмо в обличчя
білюгам, що завше
скиглять
про звірства Чека!
Гляньте,
як тут,
за лікті зв'язавши,
робочих до смерті
сікли по щоках.
Звіріла реакція.
Від світу тікаючи,
інтелігентики
в усьому нагадили.
Замкнулися
і, до ікон припадаючи, —
ладаном курять —
богошукателі.
Сам Плеханов
заскиглив понуро:
— Ваша провина!
Наплутали, братці!
От і пустили
крові баюри!
Нічого
марно
до зброї братися. —
Ленін
в це скиглiння хлипкувате
врізав свій голос
бадьорий, могучий:
— Ні,
нам до зброї
треба ставати,
але енергійніш
і більше рішучо.

Нові я повстáння вже бачу і війни.
Підніметься знов
робітничий клас.
Не захист —
напад постійний
стати повинен
гаслом мас. —
І року цього
закривавлена згубня,
і рани оці
в робітничому стані
здадуться нам
школою
першого ступня
в грозі і бурі
грядущого повстàння.

І Ленін
знову
іде в вигнання,
готує нас
знову
в рішучу битву.
Він учить
і сам вбирає знання,
він партію
знову
гуртує розбиту.
Поглянеш —
страйкує
за заводом завод,
ще —
і повстання,
як з поводі, вирнеться.
Та от —
з-між літ
піднімається
страшний чотирнадцятий.
Так пишуть —
солдат
запалив цигарку,
та й гайда плести
про походи древні,
та цю м'ясорубку,
всесвітню й жарку,

до якої рівняти
Полтави
чи Плєвни?!
Імперіалізм
в повному оголінні —
пузо назовні
і зуби штучні,
і море крові
йому по коліна —
шматує країни
багнетом прикрученим.
Круг нього
всі його лизоблюди —
патріоти —
пристосувалися Вови —
пишуть,
вимивши руки, іуди:
— Робітнику,
воюй
до останньої крови! —
Земля —
горою залізного лому,
а в ній
людське
дрантя і рваль.
Посеред усього божевільного дому
тверезий повстав
один
Ціммервальд.
З жменькою друзів
Ленін,
як з вежі,
встав над світом
і звихрив над —
мислі, ясніші
від усякої пожежі.
голос,
грімкіший
від всіх канонад.
Звідти —
мільйони
канонадою гримлять,
стотисячошабельної
кінноти луна,
звідси,
проти
і шабель, і гармат,

лиса й низенька
людина одна.
— Солдати!
Буржуй вас
і зрадив, і спродав,
він шле вас до турків
за Верден,
на Двіну.
Досить!
Перетворімо
війну народів
у громадянську війну!
Досить
розгромів,
смертей і руїн, —
у націй
нема
жодної вини.
Проти
буржуазії всіх країн, —
підносьмо
прапор
громадянської війни! —
Думалося:
зразу
гармата-пічка
огненним вітром
гниль висвище, —
йди-но, шукай собі
потім чоловічка,
йди-но, пригадуй
його прізвище.
Горлянкою гармати,
що сичить і заливає,
кричать
одна одній
країни:
— На коліна! —
Доскублися —
і ніяких переможців
немає, —
товариш Ленін
переможець єдиний.
Імперіалізм прорвало!
Досить,
терпець увірвався
ангельський.

Його
прорвала
Росія повстала
від Тавріза
і до Архангельська.
Імперія —
це тобі не курка!
Двоголовий орел
з головою дзьобастою!
А ми,
як недокурка,
просто
сплюнули
їхню династію.
Кремезний, покритий кривавою ржею,
народ,
голодний та голоштанний,
з радами піде
чи буде
буржую
тягати,
як колись, з вогню каштани?
— Народ
розірвав
царські окови,
Росія у бурі
встає із сторіч, —
читав у газетах,
хвилюючись,
знову
в далекій
Швейцарії
Володимир Ілліч.
Чи з уривків газетних
прознаєш багато?
На аероплані б
рвонути у вись,
туди,
повсталим робітникам
допомагати, —
одне бажання,
єдина мисль.
Поїхав,
покірний партійній волі,
в вагоні німецькому,
німецька пломба.

О, якби знав тоді
Гогенцоллерн,
що Ленін —
і в їхню монархію бомба!
Пітерці
все ще
від спільної радості,
мов діти маленькі,
раділи й стрибали.
Та Невський
в червоній стрічці
парадності
уже
кишів
генералами.
За кроком крок
і дійдуть
до крапки,
дійдуть
і до поліцейського свисту.
Буржуй
розпочав з-під пухнастої лапки
показувати кігті
і пащу іклисту.
Спочатку дрібнота —
на кшталт мальків,
а потім зрослі —
від шпротів до кілечки.
А там Мілюков
Дарданелльський підсів,
гляди, —
вже Михальчик
від трону на стілечки!
Прем'єр —
не влада:
гладке вишивання!
Це
тобі
не брутальний нарком.
Погладь його!
Він просто,
як дівка до видання,
істерики закочує,
співає тенорком.
Ще
не перепало
нам і росинки

від отих самісіньких
«февральських свобод»,
а в оборонців
уже лозинки —
«Марш, марш на фронт,
робочий народ».
І на закінчення
пейзажу вправненького
ті, що нас
зраджували,
щоб свого дійти,
округ сторожами
есери та Савінкови,
меншовики —
як учені коти.
А в місто,
що вже
запливало салом,
раптом звідти,
аж з-за Неви,
з Фінляндського вокзалу
по Виборгській
загуркотів броньовик.
І вітер
знову
на всьому виднокрузі
вали
революції
звихрив у піні.
Литейний,
як повідь,
сповнили блузи:
«Нехай живе Ленін!
З нами він нині!»
— Товариші! —
і над сотні голів
на майдані
Ленін
ведущу руку
виставив. —
— Скиньмо
есдецтва
лахміття погане!
Геть
владу угодовців
й капіталістів!

Ми —
голос
волі низу,
робочого низу
усіх країн.
Хай живе
партія,
що будує комунізм,
за владу радянську
повстань —
як один! —
Вперше
перед натовпом очманілим,
поряд,
перед тобою,
скрізь
встало
простим
непідробленим ділом
недосяжне слово —
«соціалізм».
Тут же,
поряд,
із-за фабрик многолунних,
сяючи обрієм
до захмарних верхів,
встала
трудящих
прийдешня комуна
без пролетаря,
без буржуя,
без панів і рабів.
На товщу
кайданів угодницьких
упали
слова Іллічеві
ударами сокир.
І промову
перервали
реву обвали:
«Правильно, Леніне!
Пора,
проводир!»
Будинок Кшесинської,
за дригоножество
дарований, —
нині —
робоча блузня.

Сюди тече
фабричне множество,
тут
гартується
в ленінській кузні.
«Їж ананаси,
рябчиків жуй,
день твій останній
приходить, буржуй».
Вже лíземо
до тих,
що в хазяйському кріслі, –
як живете
й жуєте наостанку?
Приміряючись, у липні
помацали ми звислі
черева
та горлянки.
Буржуєві ікла
вищирились разом:
— Раб збунтувався!
Провчити
обдертого! —
І ручку Керенського
водять наказом —
на мушку Леніна!
Веди на смерть його!
І партія
знову
пішла в підпілля.
Ілліч на Розливі,
Ілліч у Фінляндії.
Але ні курінь,
ні луків
привілля
вождя
не дадуть
озвірілій банді їх.
Леніна не видно,
але придивись, —
по тому,
як робота посувається тяжка,
видно
спрямувальну
ленінську
мисль,

почувається
провідна
ленінська
рука.
Словам Іллічевим —
родючий лан:
падають,
ділом зростаючи
величним,
і плечі
мільйонів селян
вже поряд
з плечем робітничим.
І коли
вже лишилося
на барикади вийти,
намітити тиждень
і день рішить,
Ленін особисто
з'явився в Пітер:
— Досить воловодити,
товариші! —
Гніт капіталу
потвора голоду,
війни бандитизм
і оглушливий рев її
здадуться
не більш
від родимки замолоду
на тілі бабусі —
історії древньої.
І колись,
на дні ці
озираючись звідти,
найвище
побачиш —
Ленінова голова.
Це від рабства
не одного тисячоліття
до віків
комуни
осяяний перевал.
Пройдуть
роки
турбот сьогочасних,
літа підігріє
комуни тепло,

щоб щастя
солодкістю
ягід прекрасних
на квітах
жовтневих
червоно зросло.
І тоді
на очах,
під час тихої читки
ленінських
декретів
по зжовклих листках,
виступлять сльози,
виключені з ужитку,
і кров
хвилювання
заб'ється в серцях.

Коли я
підсумовую
прожите нами,
і риюся в днях —
найясніший де,
я завжди згадую
одне й те саме —
двадцять п'ятого,
перший день.
Багнетами
пнеться
блискавок черкання,
матрос
пустує бомбою,
як м'ячиком дітлах.
Дрижить
розхвильований
Смольний зрання.
Внизу кулеметники
в патронних стрічках.
— Вас
викликає
товариш Сталін.
Праворуч
третя,
він
там. —
— Товариші,
не зупинятись!
Чому ви стали?

До броньовиків
і на поштамт! —
— Єсть! —
повернувся
і зник швидко,
і тільки
у флотського
на стрічці
під лампою,
золотом, — видко
«Аврора».
Хто мчить з наказом,
хто вирішує спірне,
а хто на колінці
клацне
затвором ще.
Сюди
непомічений
Ленін виринув
бочком
з того кінця
коридорища.
Уже
Іллічем
поведені в битви, —
хоча
і обличчя його
незнайоме, —
солдати
штовхалися
і гостріше від бритви
одно одного
крили
при цьому.
І в цій довгожданій
стальній хуртовині
Ілліч,
неначебто
трохи і заспаний,
ходив
і примружував
очі неспинні,
дивився,
заклавши
руки за спину.

В якогось
кошлатого хлопця
в обмотках
він погляд ввігнав,
і влучив ураз,
так,
ніби серце
з-під слів вимотував,
так, ніби душу
тягнув
з-під фраз.
І знав я,
що все
розкрито для нього,
що оком
оцим
напевно виловиться
і крик селянський,
і фронту стогін
і воля нобельця,
і воля путилівця.
Він
в черепі
орудував губерній сотнею,
людей
носив
міліардів півтора.
Він
за ніч
світ ізважував
рукою турботною,
а ранком:
— Всім!
— Всім!
— Пора!
Всім —
це фронтам,
кров'ю п'яним,
всіляким
рабам,
багатству в рабство
відданим. —
Влада радам!
Земля селянам!
Мир народам!
І воля бідним! —

Прочитали
буржуї —
заждіте,
виловим, —
рачкують на пузиках,
домовляючись де з ким, —
покажуть, гляди, їм
Духонін з Корніловим,
гляди, надають їм
Гучков з Керенським.
Та фронт
без бою
слова ці забрали,
декретом
прикрито народ,
як забралом,
в серцях
найтемніших
лишивши сліди.
Ми знаємо —
їм, а не нам
показали,
які бувають на світі
«гляди».
Близьких
і ближніх
єднало вкупі,
від близьких і до дальніх
в серцях луна:
«Мир халупам,
палацам війна.
Війна!
Війна!»
Билися
в кожному заводі і цеху,
горохом
витрушували з міст,
а в полях
крокування жовтневе,
як віхи на шляху,
пожарищами маєтків
значило
шлях.
Земля —
підстілка під їх батожищами,

і раптом
у вузол її,
як хлібину,
з річками й полями,
з горбами найвищими
підняв селянин зашкарублий
на спину.
В окулярах
манжетник
злобою похаркав
і вдався до царств,
де корони іржаві.
Котися доріжкою!
Ми й куховарку
кожну
вивчим
керувать державою!
Жили ми
поки що
виробом
ротацій.
З шанців —
летіло
в німецьке вушко:
— Кінчати пора!
Пора брататься! —
Повзли,
мов равлики,
з фронту
теплушки.
Вам
течію цю
не спинити ніколи!
Здавалося —
човник наш хилиться, тоне, —
Вільгельмів чобіт,
тяжчий,
ніж Миколин,
зітре країни Радянської
кордони.
Есери пішли
в плащах незастібаних,
ловили втікачів
у своє словохіття,
і шпагою дурною
кожен
хотів із них

красиво протнути
броньоговані
страхіття!
— Ні з місця! —
Ілліч
гукнув
півникуватим. —
— Хай партія
візьме
і цей
вантаж.
Похабного Бреста
спочинку не втратим —
не простір,
так час буде виграш наш. —
Щоб нам
не подохнути
в цей відпочинок,
щоб знав —
пам'ятатимуть удари мої, —
не з муштри —
щоб крок твій
з свідомості виник,
шикуйся
в шеренги
Червоної Армії.

Історик
плакати з гідрою хитрою
висмикне —
гідра була,
чи ні? —
А ми
були
з оцією гідрою
знайомі
в її натуральній величині.
«Сміливо підем в бій,
в бій за радвладу,
і помремо усі
за це ми радо!»
Денікін іде.
Денікіна викинуть,
притулок зруйнований
знову зведуть.
Тут Врангель уже
на зміну Денікіну.

А скинуть барона —
Колчак уже тут.
Ми жерли кору,
ночували де можна;
та йшли
мільйоном червоних зір,
і в кожному — Ілліч,
і піклується про кожного
на всіх фронтів
тисячоверсний шир.
Одинадцять тисяч
по фронту
верстинок,
а скільки
завдовжки та впоперек верст!
Адже треба
атакувати кожен будинок —
за кожними
ворітьми
ворог єсть.
Есер з монархістом —
шпигуни безсонні,
де жалять гадюче,
де рубають з плеча.
Ти знаєш
путь
на завод Міхельсонів?
Знайдеш
по крові
із ран Ілліча.
Але хибить приціл
у есера злого —
другим кінцем
та собі ж таки
в лоб.
І від бомб страшніш
і від куль —
облога
голоду,
тифу
та інших хвороб.
Погляньте —
кружляють
над крихтами мушки,
з нас кожен
за них
голодніший був, —

простоювали
з-за восьмушки
на вулиці
морозній
цілу добу.
Садовіть
чи труїть,
якщо хочете вельми,
завод на картоплю —
не шкода,
не жалко!
І десятикорпусний
суднобудівельний
верещав і пихкав,
виробляючи запалки.
А у куркулів
пампушки й сало.
Їх розрахунок
напрочуд простісінький:
куркульство
пшеницю
в землю сховало,
і миколаєвки та керенки
всі чистісінько.
Ми знаємо —
голод
воює дошкулисто.
Не будеш з ним панькатись,
ніби з дівчатком, —
і Ленін
встає
на бій з куркульством
і продзагонами,
і продподатком.
Хіба у час такий
словечко
«демократ»
набреде
голівці
дурній та понурій?!
Як бити, —
так щоб
ані вад, ні завад:
перемоги ключ —
в залізній диктатурі.

Ми перемогли,
хоч зяє
борт дірою:
машина спинилась,
обшивка —
лахміття.
Уривки шпалер!
Уламки горою!
Залийте, підіть-но!
Змити зумійте!
Де порт?
Маяки
зіпсувались в порту,
хилиться наш корабель,
щогли
схиля!
Нас перекине —
на правому борту
в сто мільйонів
вантаж селян.
Радіють вороги,
і виють, і слинять,
та так
лише Ленін
зумів і звик, —
він раптом
звернув
кермове управління
відразу
на двадцять румбів убік.
І тиша настала —
німіш не породиш;
хліб селяни
вивозять
для спільних потреб.
Звичайні вивіски
— купівля —
продаж —
— неп.
Примружився Ленін:
— Лагодьтесь по черзі,
нікчема,
хто не вивчиться
аршинові як слід. —
Команду
наморену
гойдає на березі.

Ми звикли до бур,
що за хитрий хід?!
Глибоку
означив Ілліч нам
затоку,
і визначив точку
змички-причала.
І плавно
в мир,
будівництву в доки,
Радянських республік
огромина стала.
І Ленін
залізо
чи дерево
знести
умів,
щоб латати
місце пробите.
Кооперативи,
крамниці,
трести
сталевим
зусиллям
він змушував жити.
І знову
ми бачимо —
Ленін штурман,
огні на бортах
осявають дорогу.
Тепер від абордажів і штурму
ми
перейдемо
до трудової облоги.
Ми
відійшли,
точно розрахувавши.
Хто розіклався, —
на берег
тебе!
Відступ закінчено!
Вперед — як завше!
Команду на борт,
РКП!

Комуна — століття,
що десять літ для нас?
Вперед —
і непчик піде
в минулі далі.
— Ми рушимо
повільніш в сто раз,
але
в мільйон
міцніш і триваліш. —
Під цією
дрібнобуржуазною стихією
ще
колишеться
мертвий зиб,
та, тихі хмари
роздерши веремією,
уже
наростання
світової грози.
Ворог змінює ворога,
що міць свою
виснажив,
але буде —
над світом
запалимо небеса,
— та це вже
проробляти корисніше,
ніж
про це писать.
Тепер,
коли їсте
і коли п'єте,
чи на спільний завод
рушаєте
в дорогу,
пролетаріат переможець —
ми знаємо про те, —
і Ленін —
організатор перемоги.
Від Комінтерну
до копійки
дзвінкої
серпом і молотом
вкарбовано строго
неписані рядки
епопеї нової —

кроків Іллічевих
від перемоги
до перемоги.
Один революцію,
і плечем підперши,
не зрушиш —
зігнешся слідом.
Та Ленін
між рівними
був найперший
по силі волі
і розумових підойм.
Країни
одна по одній підводяться —
рука Іллічева
вказувала знаменно:
білий,
чорний,
кольоровий
народи —
під Комінтернові стають
знамена.
Стовпів імперіалізму
непохитні колони —
буржуї,
розселені у світі довкола,
ввічливо
здіймають
циліндри та корони,
перед Іллічевою
Республікою
схиляють чола.
Нам
не страшне
зусилля нічиє,
мчимо
вперед
паровозом труда, —
і раптом
стопудова звістка —
з Іллічем
удар.

3

Коли б
виставити в музеї
фігуру заплаканого більшовика,
весь день би
стовбичили
нероби біля неї.
Ще б пак
дивовижа яка!
П'ятикутні зірки
випікали на наших спинах
панські воєводи.
Живцем
у землю по голову
закопували нас банди
Мамонтова.
В печах паровозних
спалювали нас
японці,
рот заливали свинцем та оловом.
— Відступіться! —ревли,
та із
горящих горлянок
лише три слова:
— Хай живе комунізм! —
Крісло за кріслом,
ряд у ряд,
сталь ця,
залізо,
до опору звичне,
в п'ятиповерховий будинок
З'їзду Рад
ломилося двадцять другого січня.
Умощувалися,
сміялись нестурбовано,
на ходу
вирішували
справ дрібноту.
Пора починать!
Забарились чого вони?
Чом президію —
проріджено,
мов посадку густу?
Чом це
очі
червоніш від ложі?

Що з Калініним?
Він хитається теж.
Нещастя?
Яке?
Бути не може!
А якщо з ним?..
Ні!
Та невже ж?
Стеля
пішла на нас
знижуватись вороном.
Похилили голови —
ще більш схиліть сумні!
Задрижали раптом
і стали чорними
люстр розпливчастих вогні.
Захлинувся
дзвоника невчасний тріск.
Не зжуєш сльози —
блищить на вусах.
Подолав себе Калінін
і блідий, як віск,
встав —
хоч сліз спинитися
не змусив.
Мне чоло
змутнілих мислей плин.
Кров у скроні,
кров клекоче в вені:
— Вчора
в шість годин
п'ятдесят хвилин
вмер товариш Ленін! —

Рік цей
бачив —
бачив більше, ніж сто, він.
В пам'ять літ
увійде
мить сумна
остання.
Жах
з заліза й сталі
вирвав стогін.
По більшовиках
пройшло ридання.

Мить страшна!
Самих себе ж
виволікали
волоком.
Взнати б лиш —
коли і як? —
Чому тають!
У вулиці
й завулки
катафалком
плив
Великий театр.
Радість повзе
не швидко,
у горя ж —
скажений біг.
Ні сонця,
ні криги не видко —
все
крізь газетне ситко
чорний
засіяв сніг.
На робітника,
що немало зніс,
звістка накинулась.
Кулею в ум.
Ніби склянку
прозорих сліз
на струмент перекинув
сум.
І мужичок,
що вже всяке бачив,
смерті
в очі
дивився теж,
одвернувсь —
від бабів, —
мов не плаче,
та сльоза
його зрадила
все ж.
Люди — кремінь були
та й годі!
а зайшлися
в плачі несамовито.
Ніби діти, —
плакали сивобороді,

розсуворились,
мов дідугани,
діти.
Вітер
всій землі
безсонням вив,
і ніяк,
повсталій,
не додумать до кінця,
що — отут
труна
в кімнаточці Москви
революції
і сина, і отця!
Кінець,
кінець,
кінець.
Кого
запевняти!
Скло —
і з-під скла в труні...
Це
його
несуть з Павелецького
містом,
взятим ним у панів.
Вулиця,
ніби рана наскрізна,
так болить
і стогне так.
Тут
кожен камінь
Леніна наскрізь зна
по тупоту
перших
жовтневих атак.
Тут все,
що пожежу знамен
роздмухало.
задумано ним
і зведено ним.
Тут
кожна вежа
Леніна слухала,
за ним
пішла б
і в огонь, і в дим.

Тут
кожен робочий
Леніна
знає,
серця йому вистели
гілками ялин.
Він вів нас у бій —
і поразки немає,
і ось
пролетар став —
господар один.
Тут кожен
орач
Ленінове ім'я
у серце вписав
миліш, ніж у святці.
Він землі
звелів
назвати своїми,
що в трунах
дідам
засіченим сняться.
І комунари
з-під площі Красної
шепочуть,
здавалось:
— Коханий і милий!
Живи —
і не треба
долі прекрасніш —
сто раз підем в битви
і ляжем в могили! —
Прогриміли б
зараз
слова чудотворця,
що нам умерти —
і його розбудять, —
загата вулиць
навпіл розпореться,
і з піснею
вмирати
кинуться люди.
Та немає чудес,
і не мрій про облуду їх.
Єсть Ленін,
труна
і плечі зігнуті.

Терзайся,
неси ти журбу свою людяну —
людиною був він
в усій своїй суті.
Одвіку
моря не носили ще
наші
таких вантажів
у найвищій напрузі,
як гроб,
що на спинах ридань і маршів,
червоний
спливає
до Дому Союзів.
У варту почесну
суворо ставала ще
несхибна гвардія
ленінської виправки,
а люду
уже
чекало навалище,
вкарбоване вздовж
і Тверської,
і Дмитрівки.
Дочки було
в чергу
не вишлеш в сімнадцятім,
по хліб не поставиш —
завтра з'їм!
Та в чергу страшну цю
й холодну
збираться їм
не страшно з дітьми було,
з хворими —
всім.
Село шикувалося
з городом
поряд.
То мужністю горе знесе,
то плачем його.
Парадом труда
проходила в горі
земля,
як підсумок
життя Іллічевого.

Жовте сонце,
косе
і лакове,
зійде
й промінням угору здіймається.
Так, мов
затуркані,
надію оплакувати,
схиляючись в сумі,
проходять китайці.
Ночі
спливали
на спинах днів,
години змішуючи,
плутаючи дати.
Так, ніби
не ніч
і не зорі на ній,
а плачуть
над Леніним
негри з Штатів.
Мороз небувалий
пришкварює скроні.
А стиснута
днює
людина кожна.
Та навіть
від холоду
бити в долоні
ніхто не наважується:
невчасно,
не можна.
Мороз хапає
і тягне,
і тисне,
випитує, чи сильна
любов нас полонить.
Вривається в натовп
і ніби навмисне
вступає разом
з людьми за колони.
Сходи зростають,
як риф, щоразу.
Та от
і дихання, і спів
заніміли,

і страшно ступити —
прірва внизу —
чотири ступені —
як прірви схили.
Прірва —
від рабства років незліченних,
де знають
лиш золота звабну гру.
Прірва
і край —
це труна і Ленін,
а далі
комуна
на весь виднокруг.
Що побачиш?
Лоб його лише,
і очі Надії Константинівни,
стуманені, важкі...
Може,
в очі без сліз
побачить можна більше.
Я
в той день дивився
не в такі.
Пронесених стягів
схиляється шовк
в останній
пошані сьогодні:
«Прощай же, товаришу,
чесно ти йшов
в дороги свої благородні».
Страх.
Стули-но очі
й не дивись —
ніби рухаєшся
по дротині проводу...
Ніби
на хвилину
наодинці лишивсь
з єдиною
величезною
правдою.
Щасливий я.
Марші, дзвінкіші від води,
відносять
тіло моє, як трісоньку.

Я знаю —
віднині
і назавжди
в мені
хвилина
оця самісенька.
Я щасливий —
що я оцій силі
тотожний,
я знаю, що сльози
спільні у нас.
Сильніш
і чистіш
причаститись не можна
великому чуттю,
що зветься —
класі
І знов прапорові
схиляються
крила,
щоб завтра
знову
піднестись в бої:
«Самі ми, наш рідний, стулили
осяяні очі твої».
Не упасти б —
до плеча плече,
стяги зчорнені
стоять, немов алея:
на останнє
прощання
з Іллічем
ішли,
затримуючись
біля мавзолея.
І, виконуючи церемоніал,
промовляли.
Добре. От лиш горе,
що хвилин короткий
біг і шал —
горе
не охопиш
неозоре.
Пройдуть
і вгору
подивляться тільки

на круг,
що під снігом
зчорнів і змок.
Як скачуть
скажено
на Спаській стрілки.
За мить —
до четвірки
останній стрибок.
Замріть
на хвилину
від такої вісті!
Спиніться,
життя і рух!
Хто молот підняв,
хай застигне на місці.
Земле, лягай
і замри навкруг!
Закінчено путь величезну.
І тиша.
Стріляли з гармати,
чи з тисячі нині?
Стрільба ця,
здавалось,
була не гучніша,
ніж дзвін
мідяків
в жебраковій торбині.
До болю
розкривши
зір свій убогий,
стою й не дишу я,
замерзлий, в цей день.
І куля земна
виростає
з тривоги,
недвижна
і темна,
у сяйві знамен.
Труна понад світом —
звідусюди поглянь.
І ми —
делегати людей
біля неї,
щоб бурею діл,
і поем, і повстань

розмножити бачене
для землі всієї.

Та раптом
іздалеку,
звідти,
з приміщення
в мороз,
в нашу варту,
в глибінь наших душ,
чийсь голос
гукнув нам,
неначе притишено:
«Кроком руш!»
Наказу цього
не потрібно навіть, —
рідше
дихаючи,
пливе поток,
відриваючи
тіло-тягар,
ставить
з площі
униз
повільний крок.
Кожне знамено,
що голосно мовить,
знов
над головою
звито увись.
Колами сила,
тупоту повідь,
ширячись,
вихриться
світові в мисль.
Спільна мисль,
зланцюжена в едине,
робочих,
селян
і солдатів-рубак:
— Важко
без Леніна
буде країні!
Треба замінити його —
ким?
І як? —

Досить
валятися
на перині клоповій!
Товаришу секретарю!
На тобі — от —
просимо —
припиши до осередку еркапового
відразу,
колективно,
увесь завод... —
Дивиться
буржуй,
баньки розкарячив,
і кида в дрож його
залізний крок.
Чотириста тисяч,
від верстата,
гарячих —
Ленінові
перший
партійний вінок.
— Товаришу секретарю,
перо бери в руку...
Кажуть — замінимо,
потрібно де...
Старий я —
беріть онука й онуку,
не відстає —
до комсомолу іде.
Підшефний флоте,
піднось-но стяг,
в море
пора
підводним кротам.
«По морях,
по морях,
нині тут,
завтра там».
Вище, сонцю!
Ставай-но свідком —
зникни,
трауру тінь густа:
в ногу з дорослими
ступають дітки —
тра-та-та-та-та
та-та-та-та.

«Раз,
два,
три!
Піонери ми.
Нам фашистів не лякатись,
на багнет бери».
Ми швидко кулак європейський обпатрим.
Криємо громом їх.
Назад! Шкереберть!
Стала
найвеличнішим
комуністом-організатором
навіть
сама
Іллічева смерть.
Уже
над країною
руки мільйонів
склались
єдиним
міцним держаком,
Червоної площі
знамено червоне
здіймається
вгору
могутнім стрибком.
І з прапором цим,
як колись на повстання,
Ленін живий
закликає незмінно:
— Пролетарі,
шикуйтеся
в боротьбу останню!
Раби,
розгинайте-но
спини й коліна!
Армії пролетарів,
устаньте як одна!
Хай живе революція
радісна і скора!
Це —
єдина
велика війна
з усіх,
які знала історія.

1924

ІСТОРІЯ ВЛАСА — ЛЕДАЦЮГИ ТА ЛОБОТРЯСА

Влас Прогулкін
пізно завше
спать лягав,
журнальчик взявши.
Все в журналі
так спокусно:
— Дочитаю,
а хоч лусну! —
Ані батько,
ані мати
не могли примусить спати.
Засина, коли зоріти
починає
вже
з імли,
в час,
коли
вже інші діти
прокидатись
почали.
Коли вже
інша дітвора
чаює,
матір слуха,
на нього
гримають:
— Пора! —
а він —
під ковдру вуха.
Розійшлися
інші
в школи, —
Влас
під краном
напівголий, —

не дрімати в школі щоб,
миє носа,
мочить лоб.
Без сніданку,
ніби тінь,
ледь
волочить ноги він.
Через крок
спинивсь роззява.
Бачить —
вивіска цікава.
— От і грамота здалась!
Прочитаю, —
дума Влас.
Читає
спереду письмо, —
виходить:
«Куафер Сімон».
Чита з кінця
знавець наук, —
«номіс» виходить
«рефаук».
Постояв мовчки
п'ять хвилин
та й чимчикує
знов один.
На третім поверсі
вгорі
«Теже»
рекламою горить.
Читає.
Далі знову він
постояв
біля трьох
вітрин.
І от до школи
безпорадним
прийшов з запізненням
порядним.
В закриті двері
стукнув Влас, —
та не пускають
Власа в клас!
Ну, й чекать
терпцю немає:
Краще
в гудзики зіграє!

А програв —
нові несе:
відіграти ж
треба все!
Грав захоплено,
і ось —
три години
пронеслось.
Що ж робитимеш!
По тому
повернувся він
додому!
Сплакнув,
сумний,
приходячи,
щоб співчували
родичі!
Ті
до синочка:
— Що за вигляд?! —
А він:
— Болить голівка! —
скиглить. —
Так боліла,
що прибіг,
в класі висидіть
не міг!
Прошу листа
до вчителя,
учителя-мучителя! —

В школу
Влас
листа відніс,
знов
завіявся
кудись.
Словом,
зріс цей самий Влас,
вийшов з нього
лоботряс.
В мозку
крихта знань
мала,
звісно,
в вуз
не привела.

Ледве прийняли
для проби
на завод
у чорнороби.
Ну, та Влас
і на заводі
звичаї свої
заводить:
у людей —
роботи гул,
у Прогулкіна —
прогул.
Словом,
за короткий час
вилетів з заводу Влас.
Він
від горя
губи пухлі
у пивнушці
мочить
в кухлі.
Як свинюка,
під парканом
у калюжі
мокне
п'яним.

Діти,
не будьте
такими, як Влас!
Радісно
книгу беріте —
та й в клас!
Швидко
озбройся
підручником-книгою,
хай вона
змалечку
мозками двигає!
Тільки зі школою —
знай це по-щирості —
радісних днів
будівник
з тебе виросте.

1926

ПРОЧИТАЙ І КАТАЙ В ПАРИЖ І КИТАЙ

1

Позбирайтеся, малята,
наберіть книжок багато.
Вас
по світу, до кінця
покатає пісня ця.
Починається земля,
як відомо, від Кремля.
За морями
там і тут
комуністів слуха люд.
Люди робочі
слухають охоче.
А буржуям їхній голос
підіймає вгору волос.

2

Від Кремля, де ми ходили,
летимо автомобілем
прямо на аеродром.
Грім і гуркіт
там кругом!
На поляні люди ходять,
літакові гвинт заводять.

3

Підступайте,
малюки,
розправляйте галстуки,
і летіть, немов шпаки,
навіть,
як ластівки.
Чи завада нам хмарина?
Обминув і знов полинув!
Пам'ятай, хто в небо зліз, —
міцно стисніть губи,
щоб не плюнути униз
дядькові на чуба.

4

Опустилися в Парижі, —
гамір тут аж вуха ріже.
Пішли туди,
пішли сюди,
куди не глянь — французи.

Але один чомусь худий,
а інший — з добрим пузом.
В Парижі вдень і уночі
таке побачиш чудо:
живуть чудово багачі,
і кепсько, —
бідні люди.
Серед Парижа — башта,
висока, аж страшно.

5

Везе нас поїзд
день і ніч,
то ліс,
то місто мимо.
Сільцям та присілкам
навстріч,
мчимо
з хвостом із диму.

6

Гойдає пароплав вода.
Лебідка тягне лапу,
забрала в лапу чемодан,
а ми йдемо по трапу.
А навколо хвилі
спінені, білі.
Звідусіль
гори хвиль,
ніби сотні
пінних лав
зараз змиють пароплав.
Вітре, вітре!
Не крути нас:
нас у морі мчить машина,
хутко рухає гвинтом,
піну збурює кругом.
Доїхали до берега, —
тут тобі й Америка.

7

Здаля,
неначе горбики, —
тищі гір, як глянеш ближче,
от які
в Нью-Йоркові

стоповерхові домища.
Всі дні народ снує округ
із хуткістю блошиною,
не тратять
марно
ніг і рук,
а роблять все
машиною.
Немов
санки
з гори без пилу
злітають перекатами,
так тут
летять автомобілі
з неробами багатими.

І знов сивобородий дим.
(Не голить поїзд бороду!)
По хвилі іншої води
під'їздимо до города.
Хороше, та не близько,
місто Сан-Франціско.

8

А звідти
знов
за океан
пливуть такі оце, як я.
Серед океану
стоять острови, —
тут інші люди
і запах трави.
Приїхали,
і от
вона —
японська сторона.

9

Легко в думці вимірим
мешканця Японії.
Ми — як коні, приміром,
а вони —
як поні.
Дерева тут дрібні такі,
доми
малого зросту.

Сади,
де тільки оком кинь,
як ліліпути просто.
На острові
гора лунка
димить,
гуде гора-вулкан.
Як вранці
заклекоче тут,
вогнем
як присне в небо!
Але не кида
праці люд.
Не можна.
Жити треба.

10

Звідси за морем —
Китай.
Сідай
за море катай.
Від сонця Китай
пожовкнув і висох.
Країна чаю.
Країна рису.
Наче й нічого:
рисова каша
та чай
з розмальованих чашок.
Але рис
і чай
не завжди у китайця, —
на нього англійський купець
нахваляється:
– Віддавайте нам їжу свою,
бо війною піду
й розіб'ю!
Ми,
на людях
кататися звикши,
китайців таких
прозиваємо «рікші».
В трудящих
звикли
вганяти кулі.
Трудящих таких
прозиваємо «кулі».

11

Хлопчик китайський
російських хлоп'ят
стрічає дружньо,
як брата брат.
Ми не були зухвалими,
їх не ображали ми.
За це
на нас
багатій англійський
стискає кулак,
побачивши зблизька.
Шукаєм оборони ми
за нашими кордонами.
Через Сибір нас
експрес повіз.
Ліс та гори,
гори й ліс.
15 днів
я по рейках мчу,
і знову в Москві
гуляй досхочу.

12

Навіть жах малят бере:
— Ми ж
поїхали вперед,
а назад примчали знов, —
аж мороз
по нас пішов.
Маяковський,
розкажи нам,
цим дивам яка причина? —
А я йому:
—Це тому,
що,
моє маля,
кругла вся земля, —
наче куля точена
на долоні в хлопчика.

1928

КИМ БУТИ?

Все ростуть мої роки,
буде їх багато.
Не вгадаю — стати ким,
де працювати?

Дуже корисні майстри —
столярі і теслярі.
Не зробиш меблі
нашвидку.
Колоду
ми
берем
важку
й ріжемо на дошки,
ще нерівні трошки.
Кожну дошку —
от так —
затискає
стіл-верстак.
Від роботи пила
аж розпеклась добіла.
Рубанок
у руки,
роботи — без краю:
суки, закорюки
рубанком стругаєм.
Крутяться стружки,
ніби жовті мушки!
Хочу мати кулі гарні,
щоб в крокет я грати міг.
На верстаті, на токарнім
зараз виточимо їх.
Потім зробим ніжку,
виріжем покришку,
а тоді змайструєм ці
столики й стільці.

Добре столярам таким,
інженерам —
лучче.
Я б і сам поставив дім, —
хай мене научать.
Намалюю
на папері

дім великий,
вікна й двері.
Накреслю план я,
збудую точно
будівлю славну, —
яку захочу.
Тут змальовано
перед —
називається
фасад.
Це вже кожен розбере:
тут ось — ванна,
там-от — сад
План готовий,
і округ
сто робіт
на сотні рук.
Вже риштовання безкрає
прямо в небо виростає.
Де важка робітка,
там
вищить лебідка,
носить балки,
наче палки,
цегли тягне оберем,
що обпечена вогнем.
У риштованні дім встає:
і вікна є,
і двері є.
Великий дім,
хороший дім,
на всі чотири сторони.
Хлоп'ятам буде в домі цім
і затишно, й просторо.

Добре робить інженер,
ну, а лікар лучче, —
стану лікарем тепер,
хай мене научать! —
щоб усяк
сказати міг —
«Ця робота краще всіх».
Я прийду до Віті,
я прийду до Борі:
— Здрастуйте, діти.
Де у вас хворі? —
Подивлюсь язик і ротик:

— Як живете?
Як животик?
Хто, хлоп'ята, градусник
швидше всіх поставить?»
І ставлять діти радісно,
і сміються навіть.
«Вам би добре, діти,
порошки попити
і мікстурки
з ложечки
проковтнути трошечки.
Вам лягти б тепер
поспати...
Вам —
компресик на живіт,
і тоді
у вас,
хлоп'ята,
заживе усе як слід».

Добре лікарям таким,
на заводі — лучче.
Я піду в робітники,
хай мене научать!
Гуде гудок,
іде народ,
і ми приходим
на завод.
А там народу дружного
із двадцять сотень, може.
Одному не здужати —
всі, як є, поможем.
Можеш тут залізо ти
ножицями різати,
чорним краном угорі
підіймати
тягарі.
Молот б'є по рейці дзвінко,
рейка гнеться, мов травинка.
Олово ми плавимо,
машинами правимо.
Праця усякого
потрібна однаково.
Я гайку виточу,
а ти
для гайки
виточиш гвинти,

і піде знаряддя це
у збиральний цех.
Прогоничі,
лізьте
в рівні діри!
Частини
різні
зіб'ю
і змірю.
Там
дим,
тут
грім,
гуде
весь дім.
І от
вилазить паровіз,
щоб вас
і нас
і ніс
і віз.
На заводі добре нам,
а в трамваї — лучче.
Працювати буду там,
хай мене научать!
Кондуктор
з місця не зійде,
його побачить кожне;
йому завжди, йому
весь день
трамваєм їздить можна.
«Дорослі й хлоп'ята!
Квитків багато, —
купуйте в мене,
держіть в долоні
оці
зелені,
а ті — червоні».
Їдемо рейками
у далечінь ми.
В лісі далекому
перепочинемо.

Добре цим кондукторам,
а шоферам — лучче.
Я авто водив би сам,
хай мене научать!

Летить авто на розі...
Зупинить хто?
По рівній дорозі
веду авто.
У путь знайому,
авто, лети.
Без рейок додому
прибудеш ти.
Ле-
тить,
сур-
мить:
— З пу-
ті
зій-
діть!
Дуже гарний цей шофер,
ну, а льотчик — лучче.
Я б літак водив тепер,
хай мене научать!
Наливаю в бак бензин,
заводжу мотори.
«В небеса, літак, вези,
щоби птиці із низин
мчали з нами
вгору».
Боятись не треба, —
залітаю в небо,
обжену хмаринку,
хмаринку-пір'їнку.
Хай гудуть мотори —
облітаю гори,
залечу за море,
синє і прозоре.
«Лети, літак,
в небесний вир,
до місяця
і зір,
хоч як віддалені вони
в небеснім далині».

Добре вести літаки,
а на морі — лучче.
Я б пішов у моряки,
хай мене научать!
Розвіває стрічку вітер,
якорі, мов жар, горять.

Я проплавав ціле літо,
океани покоряв.
Даремно, хвилі, скачете, —
на заздрість циркачу,
гулятиму по мачті,
нізащо не злечу.
Ми з бурями боролись.
Нас, вітре, не зірвеш!
Знайдем
        південний
                полюс,
північний
        знайдем теж.
Прочитай, як є охота.
Прочитавши, скажеш так:
— Гарна ця і та робота, —
вибирай
        на смак!

1929

ПРИМІТКИ

ВІЙНУ ОГОЛОШЕНО

Вірш вперше надруковано в журналі «Новая жизнь», 1914 р. (серпень).

ГІМН СУДДІ

Вірш вперше надруковано в журналі «Новый сатирикон», 1915 р., №9, під назвою «Суддя». Цим віршем Маяковський почав співробітництво в «Новом сатириконе».

Перу — республіка на північному заході Південної Америки; з цензурних міркувань Маяковський вжив назву «Перу». Тут треба розуміти царську Росію.

Колібрі — найменші у світі птахи різнокольорового оперення. Водяться у Південній Америці.

ХМАРИНА В ШТАНАХ

Поема написана навесні та влітку 1915 р. Первісна назва «Тринадцатый апостол» була заборонена цензурою з релігійних мотивів. Уривки з поеми були опубліковані в «Журнале журналов» за 1915 р., № 17 (12 серпня), в статті В. Маяковського «О разных Маяковских» і в збірнику «Стрелец», 1915 р.

Ніцца — приморське місто на півдні Франції. Зимовий курорт великої буржуазії.

«Скавчать химерки». Собор Паризької богоматері оздоблено скульптурними фантастичними потворами (химерами).

Джек Лондон (1876—1916) — американський письменник. Основні мотиви його творчості — сильна людина серед суворої природи, воля до життя, культ мужності; в його творах прохоплюються ідеї вищості білої раси.

Джіоконда — картина Леонардо да-Вінчі: портрет невідомої жінки-красуні. В 1911 р. картину було вкрадено з Лувра, але згодом знайдено і повернено до музею.

Помпея — старовинне квітуче місто в Італії, яке було знищене під час вибуху вулкана Везувія.

Люда і Оля — сестри В. Маяковського.

«Лузітанія» — величезний англійський пасажирський пароплав, потоплений німецьким підводним човном 1915 року.

Nihil — ніщо (латинськ.).

Вавілонська вежа. За біблійною легендою, люди намагалися побудувати вежу до небес, але це викликало гнів бога, і він поплутав мови будівників, щоб перешкодити цьому намірові. В переносному значенні — щось велике, високе.

Крупп — власник найбільшого підприємства стальних виробів та гармат в Ессені (Німеччина).

Ораторія — форма музикальної композиції з співом, що має драматичний сюжет.

Фауст, Мефістофель — герої трагедії «Фауст» Гете (1749 — 1832), великого поета і вченого.

Заратустра — міфічний пророк релігії в стародавній Персії. Німецький філософ Ф. Ніцше (1844 — 1900) в своїй книзі «Так говорив Заратустра» під цим ім'ям створив образ проповідника реакційної філософії «надлюдини».

Лепрозорій — ізольована колонія для хворих на проказу.

Венеція — місто в Північній Італії, порт біля Венеціанської затоки Адріатичного моря.

Гомер — легендарний старогрецький поет, якого вважають за автора поем «Іліада» і «Одіссея».

Овідій Назон (43 р. до н. е. — 17 р. н. е.) — римський поет епохи імператора Августа. В своїй творчості, яка характеризується легкістю і витонченістю вірша, поет обминає громадянські мотиви.

Голгофа — за євангельською легендою, місце страти злочинців в околицях Єрусалима, де нібито було розп'ято міфічного Ісуса. В переносному значенні — місце страждань.

Бастілія — тюрма для політичних в'язнів у Парижі. На початку французької буржуазної революції в 1789 р. повсталий народ здобув її штурмом і зруйнував.

Дредноут — тип броньованого лінійного корабля з сильною далекобійною артилерією.

Бурлюк, Давид — художник і поет, сучасник В. Маяковського, був сліпий на одно око.

Жовта кофта. Молодий Маяковський ходив у жовтій кофті; цим одягом Маяковський дратував міщанські смаки тогочасного буржуазного оточення.

«Пийте какао Ван-Гутена». Людина, що була засуджена до страти, погодилась крикнути з ешафоту: «Пийте какао Ван-Гутена». За цей передсмертний рекламний вигук фірма зобов'язалась забезпечити родину засудженого.

Северянін, Ігор — російський занепадницький поет, творчості якого характерна манірність, штучна словотворчість. Після Жовтневої революції емігрував за кордон.

Сутенер — коханець повії, який живе на її заробіток.

Наполеон I (1769 — 1821) — французький імператор.

Бісмарк, Отто (1815—1898) — німецький державний діяч і дипломат, перший канцлер Германської імперії (з 1871 р.).

Галіфе — французький генерал, відомий своєю жорстокою кривавою розправою над комунарами Парижа в 1871 р.

Ротшільд — банкір, мільярдер.

Марсельєза — революційна пісня часів французької буржуазної революції XVIII століття; тепер національний гімн французької республіки.

Мамай — татарський хан. За літописним переказом, після перемоги над військом руських князів бенкетував, зробивши сидіння з дощок, покладених на полонених.

Азеф, Є. Ф. (1869—1918) — провокатор; член ЦК партії с.-р. з 1905 р. Виказав царській охранці багато російських революціонерів; викритий в 1908 р., втік за кордон.

Варавва — за євангельською легендою, розбійник, засуджений до страти того ж дня, що й Ісус; юрба вимагала помилування Варавви і страти Ісуса.

Пресня — фабричний район м. Москви, відомий героїчною боротьбою в 1905 р. проти царату.

Династія — послідовний ряд монархів з одного і того ж самого роду.

Тіана — жіноче ім'я з віршів Ігоря Северяніна, який любив звучні іноземні імена.

Іродіада. За євангельською легендою, танцювала з відтятою головою Іоанна Хрестителя на блюді не Іродіада, а її донька Саломея. Маяковський йде за стародавніми переказами, в яких Саломея і Іродіада зливаються в одну особу.

Дерево добра і зла. За біблійною легендою, перші люди жили нібито в раю, тобто в чудесному саду, де росло дерево «добра і зла», але бог заборонив їм їсти плоди з цього дерева. Диявол спокусив Єву порушити заборону, запевнивши, що вони самі стануть такими, як боги. За це бог вигнав перших людей з раю.

Севр — місто у Франції, в якому є відомий порцеляновий завод.

Аляска — півострів на північному заході Північної Америки, між Брістольською затокою Берінгового моря і Тихим океаном.

ВІЙНА І МИР

Поему написано наприкінці 1915 і на початку 1916 років. Це перший твір, написаний на велику конкретну соціальну тему; її гуманістична концепція має на собі вплив ідеології М. Горького, з яким в той час познайомився В. Маяковський.

Вперше поему надруковано в 1917 р. П'ята частина друкувалася в журналі «Летопись», № 2—4 за 1917 рік. Окремим виданням поема вийшла після Лютневої революції.

Хамелеон — рід ящірок, які змінюють колір своєї шкіри при зміні кольору оточення.

Лазар — за евангельською легендою, людина, що нібито померла і воскресла.

Марінетті — вождь італійських футуристів, речник італійського імперіалізму і колонізаторства.

Гюго, В. (1802 — 1885) — видатний французький письменник-романтик.

Каїн — первісна назва племені бедуїнів (кенітів), яке жило в пустелі на південно-західному березі Мертвого моря. Біблійна легенда перетворила назву племені на ім'я предка кенітів — Каїн, якого стала називати старшим

сином Адама (першої людини). Каїн нібито убив свого брата — пастуха Авеля, за що бог осудив його та його нащадків на вічне блукання.

Христос — Ісус Христос, тобто помазаник (євр. «месія»), міфічний основоположник християнства.

НАШ МАРШ

Вірш опубліковано вперше 15 березня 1918 р. На слова вірша написано було музику і на Жовтневі свята 1918 р. виконувано на естрадах та площах.

ЛІВИЙ МАРШ

Вірш, присвячений матросам, спеціально написаний для виступу в кол. Гвардійському екіпажі 19 грудня 1918 р. Вперше надрукований в газеті «Искусство Коммуны», 1919 р., № 6, 12 січня.

Лев Британії. В державному гербі Британської імперії (Англії) зображено лева.

Антанта (від французького entente — згода) — воєнний союз ряду імперіалістичних європейських держав. За часів першої імперіалістичної війни Антантою звали союз Англії, Франції та інших держав, що воювали проти Німеччини.

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ

Вперше надруковано в ранковому випуску ленінградської «Красной газеты», 1922 р., № 252 (5 листопада).

Хаос — невпорядкованість.

НАДЗВИЧАЙНА ПРИГОДА, ЩО ТРАПИЛАСЯ З ВОЛОДИМИРОМ МАЯКОВСЬКИМ УЛІТКУ НА ДАЧІ.

Вірш написано 1920 року. Надруковано вперше в збірнику «Лирень» (1920 р.).

ОСТАННЯ СТОРІНКА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Вірш вперше надруковано в журналі «БОВ» («Боевой отряд весельчаков») в 1921 р., № 1. Це був перший і останній номер першого радянського сатиричного журналу, в якому найближчу участь брав В. Маяковський.

ПРОЗАСІДАЛИСЯ

Це перший вірш, який В. Маяковський надрукував в газеті «Известия» 5 березня 1922 року під назвою «Наш быт». Передруковано під назвою «Прозаседавшиеся» в збірниках «Маяковский издевается», «13 лет работы» т. І та ін. Володимир Ілліч Ленін звернув на цей вірш увагу і, виступаючи на засіданні фракції з'їзду металістів 6 березня 1922 р., сказав:

«Вчора я випадково прочитав в «Известиях» вірш Маяковського на політичну тему. Я не належу до прихильників його поетичного таланту, хоч цілком визнаю свою некомпетентність в цій галузі. Але давно я не відчував такого задоволення, з точки зору політичної і адміністративної. В своєму вірші він упень висміює засідання та глузує з комуністів, що вони все засідають та перезасідають. Не знаю, як відносно поезії, а відносно політики ручуся, що це цілком правильно». (Ленін, Твори, т. XXVII, стор. 177.)

Тео — театральний відділ Наркомосвіти.

Гукон — Головне управління конярства Наркомзему.

МОЯ ПРОМОВА НА ГЕНУЕЗЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Надруковано в газеті «Известия ВЦИК» в 1922 році. Генуезька конференція 1922 року була скликана п'ятьма імперіалістичними державами — Англією, Бельгією, Італією, Францією та Японією — мовляв, «для встановлення заходів для економічної відбудови Центральної та Східної Європи». В ній брала участь і радянська делегація, яку очолював т. Чичерін. Імперіалістичні держави намагались на цій конференції шляхом «дипломатичної війни», після невдалих їхніх спроб зброєю знищити радянську владу, підкорити своїм інтересам радянську державу.

МИ НЕ ВІРИМО

Вірш написано під впливом газетних бюлетенів, в яких повідомлялося про погіршення стану здоров'я В. І. Леніна. Надруковано в журналі «Огонек», 1923 р., № 1, і в журналі «Молодая гвардия», 1923 р., № 3.

МАРШ КОМСОМОЛЬЦЯ

Вперше надруковано в газеті «Юношеская правда», 16 квітня 1923 року.

НІ ЗНАХАР, НІ БОГ, НІ АНГЕЛИ БОГА — СЕЛЯНСТВУ НЕ ПІДМОГА

Твір вийшов уперше окремою книжкою у видавництві «Красная новь», в 1923 р. з малюнками автора.

ВОРОВСЬКИЙ

Вірш вперше надруковано під назвою «Сьогодні» в газеті «Известия», 20 травня 1923 р., в день прибуття до Москви тіла повпреда СРСР у Римі В. В. Воровського, вбитого 9 травня 1923 р. в Лозанні білогвардійцем Конраді.

КИЇВ

Вірш написано під час перебування В. Маяковського у Києві на початку 1924 р. Вперше надруковано в журналі «Огонек», 1924 р., № 12.

Володимирська гірка — великий парк майже в центрі м. Києва на горі над Дніпром. Там стоїть пам'ятник князю Володимиру, який хрестив киян у 987 р.

Перун — стародавній слов'янський бог грому і блискавки.

Аскольд і Дір — за літописними оповіданнями, дружинники Рюрика, які захопили Київ і княжили там в середині IX століття. Були забиті князем Олегом.

Столипін, П. А. (1862—1911) — міністр внутрішніх справ і голова ради міністрів царської Росії (1906—1911). З його ім'ям пов'язана епоха найжорстокішої реакції («столипінщина»). Був забитий у Києві співробітником охранки Д. Г. Багровим.

Пуанкаре, Р. (1860—1934) — французький політичний діяч, один з натхненників світової війни 1914—18 рр. Здобув назву «Пуанкаре-війна». Лютий ворог радянської влади, один з ініціаторів інтервенції і блокади Радянського Союзу.

ЮВІЛЕЙНЕ

Вірш написано до 125-ліття з дня народження О. С. Пушкіна в 1924 р.; надруковано вперше в журналі «ЛЕФ», 1924 р., № 2.

Навуходоносор — вавілонський цар, який в 596 р. до нашої ери зруйнував Єрусалим і частину населення забрав у полон.

«Коопсах» — скорочена назва кооперативу цукрової промисловості.

«Red і White Star'u»— «Червона і Біла зірка» — назви американських пароплавних компаній.

Муза — в античній міфології богиня — покровителька мистецтв.

«Entre nous» — між нами (фанц.).

Леф — літературна група, що утворилася з письменників, зв'язаних в минулому з футуризмом. Група існувала з 1923 до 1928 р.; вона видавала журнал, який з 1923 по 1925 р. виходив під назвою «ЛЕФ», а з 1927 по 1928 р. — «Новый ЛЕФ».

Спіритизм — віра в існування духів і можливість зносин з ними за допомогою зовнішніх знаків (стуків, крутіння столів тощо) через «медіумів» — людей, нібито обдарованих якоюсь особливою таємничою силою.

ВЛАДИКАВКАЗ — ТИФЛІС

Вірш написано в серпні 1924 р. під час подорожі Маяковського до Тбілісі (Тифліс). В першій редакції його надруковано в Тбіліській газеті «Заря Востока» 3 вересня 1924 р.

«Згадав я, що я — грузин». Маяковський народився і провів свої дитячі роки в Грузії. Він добре володів грузинською мовою.

Архалук — чоловічий верхній одяг у Грузії.

Карабах — порода гірських кавказьких коней.

«Ройльс» — марка автомобіля.

Муша — грузинською мовою — носій вантажу, робітник.

Руставелі, Шота — великий грузинський поет XII століття; творець безсмертної поеми «Витязь у тигровій шкурі».

«Мхолот шен ертс рац, ром, чемтвіс моуція маглідган гмертс» — перші слова грузинської народної пісні: «Тобі одній усе, що дав мені з високості бог».

Арсен Джорджіашвілі — грузинський революціонер.

Аліханов — генерал, що в 1905 р. «втихомирював» Кавказ.

Мадчарі — молоде вино, яке ще не перешумувало.

Кінто — декласовані елементи грузинських міст.

Зурна — грузинський музичний інструмент, сопілка з дуже різким звуком.

Шаїрі — грузинська назва вірша.

ІДУ

Цей вірш і дальші з циклу «Париж» написані поетом внаслідок його подорожі до Парижа восени 1924 року. Вперше надруковано в журналі «Прожектор», № 12, 1925 року.

Етуаль — в Парижі є площа Етуаль. «Етуаль» — по-французьки «зоря», в переносному значенні — співачка в ресторані, шантані. Поет тут в грі слів використовує всі ці значення слова «етуаль».

NOTRE-DAME

Вперше надруковано в альманаху «Красная новь» № 1, 1925 року.

Notre - Dame — Собор Паризької богоматері, старовинна церква в центрі Парижа.

Василій Блаженний — церква Василія Блаженного в Москві.

Signe de Zoro— «Знак Зеро», назва популярного свого часу американського фільму.

Boulmiche — бульвар в Парижі.

Префектура — службове приміщення начальника паризької поліції.

ВЕРСАЛЬ

Вперше надруковано в журналі «Красная новь» № 6, 1925 року.

Версаль — колишня резиденція французьких королів, пишний палац і парк в 18 кілометрах од Парижа. В теперішньому вигляді побудований за царювання Людовіка XIV наприкінці 17-го віку.

Капет — так, за його давнім родовим прізвищем, французький народ прозивав короля Людовіка XVI, скинутого з трону і скараного на смерть під час французької революції.

Помпадур — прізвище однієї з коханок французького короля Людовіка XIV.

Бенуа — російський декадентський художник.

Антуанетта — Марія Антуанетта, французька королева, дружина Людовіка XVI, скарана на смерть під час революції.

Санкюлоти — «безштаньки», глумлива назва, якою аристократи називали учасників народних озброєних загонів під час французької революції.

Гільйотина — плаха і прилад для прилюдних страт під час французької революції.

ЖОРЕС

Вперше надруковано в журналі «Красная новь» №.2, 1925 року.

Жан Жорес — проводир французької соціалістичної партії, виступав проти імперіалістичної війни; підступно забитий 31 серпня 1914 року.

Пантеон — місце поховання видатних діячів Франції.

Vivents les soviets! A bas la guerre! Capitalisme á bas! — Хай живуть Ради! Геть війну! Геть капіталізм!

Крезо і Рено — назви великих металургійних та автомобільних заводів в Парижі.

ПРОЩАННЯ

Де було вперше надруковано — не встановлено.

ШІСТЬ МОНАШОК

Вірш написано на пароплаві «Еспань» під час подорожі Маяковського в 1925 р. з Франції в Мексіку. Вперше надруковано в журналі «Прожектор», 1925 р., № 16, під назвою «Монашки».

Квота — норма в'їзду емігрантів до Америки.

БЛЕК ЕНД УАЙТ

Вірш написано під час перебування Маяковського у Гавані в липні 1905 р. Вперше надруковано в журналі «Красная новь», 1926 р., № 1.

«Блек енд уайт» — чорне й біле (англ.).

Гаванна — столиця республіки Куби, головний торговельний центр і порт Вест-Індії, місто, відоме виробництвом найкращих сигар. Експортує сигари, тютюн, шоколад, цукор.

Фламінго — велика червонокрила птиця з гарними м'якими перами.

Колларіо — гаванські квіти.

Ведадо — квартал у Гавані, де живуть багатії.

«Енрі Клей енд Бок» — назва фірми.

Цент — монета в США; 1/100 долара.

Прадо — головна вулиця Гаванни.

«Ай бег юр пардон» — прошу вибачити (англ.).

МІЛКА ФІЛОСОФІЯ НА ГЛИБОКИХ МІСЦЯХ

Вірш написано на борту пароплава «Еспань» 3 липня 1925 р.; надруковано вперше в газеті «Вечерняя Москва», 14 грудня 1925 р.

СИФІЛІС

Вірш надруковано вперше в журналі «Молодая гвардия», 1926 р., № 4; окремою книжкою вийшов у виданні «Заккнига» в Тбілісі, 1926 р.

БРОДВЕЙ

Вірш написано в Нью-Йорку 6 серпня 1925 р., вперше надруковано в журналі «Красная нива», 1926 р., № 4, 24 січня.

Бродвей — головна вулиця Нью-Йорка; центр торговельного і фінансового світу.

Авеню, стріт — подовжні вулиці в Нью-Йорку звуться авеню, а поперечні — стріт.

«Мек моней?» — робиш гроші? (англ.).

Бізнес — справа.

Собвей — метро.

Елевейтор — повітряна залізниця.

Бруклінський міст — міст через річку Іст-Рівер; з'єднує Мангеттен — острів (ділову частину Нью-Йорка) з Брукліном.

Гудзон — річка в Нью-Йорку. Під річкою прокладено метро.

Кофе Максвел гуд ту ді ласт дроп» — «Кофе Максвел найкраще» (англ.).

«Гау ду ю ду» — американське привітання.

НЕБОСЯГ У РОЗРІЗІ

Вперше надруковано в журналі «Красная нива», № 1, 1926 року.

БРУКЛІНСЬКИЙ МІСТ

Вірш вперше надруковано в журналі «Прожектор», 1925 р., 31 грудня, № 24.

Кулідж, К. (1872 — 1933) — президент США в 1923 — 1929 рр.

«Юнайтед стетс оф Америка» — Американські Сполучені Штати.

Мангеттен — острів, на якому вперше почав будуватися Нью-Йорк. Центр ділового життя міста.

КЕМП «НІТ ГЕДАЙГЕ»

Вперше надруковано в журналі «Красная нива», № 2, 1926 року.

Кемп «Ніт гедайге» — кемп — табір (англ.), «ніт гедайге» — «не журіться» (єврейське). Назва робітничого селища для відпочинку робітників улітку. Це селище організувала біля Нью-Йорка єврейська комуністична газета «Фрайгайт».

Форд — американський мільярдер.

ДОДОМУ!

Вірш вперше надруковано в журналі «Молодая гвардия», 1926 р., № 1.

АМЕРИКАНЦІ ДИВУЮТЬСЯ

Вперше надруковано в «Рабочей газете» 14 вересня 1929 року.

ТОВАРИШЕВІ НЕТТЕ — ПАРОПЛАВУ І ЛЮДИНІ

Вірш вперше надруковано в газеті «Известия», 1926 р., 22 серпня.

Теодор Нетте — дипкур'єр СРСР, вбитий контрреволюційними бандитами 5 лютого 1926 р. під час нападу на доручену Нетте диппошту. Іменем Нетте названо один з пароплавів Чорноморського флоту.

Роман Якобсон — лінгвіст, літературознавець.

СЕРГІЮ ЄСЕНІНУ

Вперше надруковано в газеті «Заря Востока» (Тбілісі), 16 квітня 1926 року.

Сергій Єсенін — російський занепадницький поет, кінчив життя самогубством 27 грудня 1925 року.

Доронін — сучасний російський поет. Автор поеми «Тракторний орач», яка викликала різку оцінку з боку В. Маяковського.

«Англетер» — назва готелю в Ленінграді. В цьому готелі С. Єсенін кінчив своє життя.

Собінов Л. В. — відомий оперний співак. Одною з найпопулярніших ролей його була роль Лоенгріна в опері Вагнера «Лоенгрін».

Коган П. С. — критик і історик літератури. Був президентом Академії художніх наук. Його статті викликали гостру критику з боку В. Маяковського.

«У цьому житті сконать не трудно...» — перефразування останніх рядків передсмертного вірша Єсеніна: «В цім житті не новина — сконати, але й жити, ясно, не новіш».

РОЗМОВА З ФІНІНСПЕКТОРОМ ПРО ПОЕЗІЮ

Написано навесні 1926 року, коли В. Маяковський був особливо захоплений опрацюванням питань мистецтва, поезії, замислювався про «місце поета в робочім краю».

Вірш надруковано окремою книжкою видавництвом «Закккнига» в Тбілісі, 1926 р., і в журналі «Новый мир», 1926 р., № 10.

Декларація — в даному випадку — заява платника податку про розмір його прибутку.

Венецуела — держава у Південній Америці.

Радій — хімічний елемент; радіоактивний метал, відкритий у 1898 р. французькими вченими Марією і П'єром Кюрі.

Пегас — за грецькою міфологією крилатий кінь Зевса; вважався конем муз; образ поетичного натхнення.

Бродвейська лампіонія. Бродвей — одна з головних вулиць Нью-Йорка, залита вогнем світлових реклам; на ній скупчено багато театрів і кіно.

Багдадські небеса. Маяковський народився у селі Багдаді поблизу Кутаїсі в Грузії.

ЛЕНІН З НАМИ

Вперше надруковано в газеті «Труд», 16 квітня 1927 року. Декілька рядків в цьому вірші з'являються повторенням рядків з поеми «Володимир Ілліч Ленін». Див. примітки до цієї поеми.

НАШОМУ ЮНАЦТВУ

Вперше надруковано в журналі «Новый мир», № 2, 1927 року. Вірш написано в зв'язку з поїздкою В. Маяковського в 1927 році з прилюдними виступами у містах України та Закавказзя.

МХАТ — Московський Художній Академічний Театр.

Бодлер, Шарль (1821—1867), *Маларме, С.* (1842 — 1898) — французькі занепадницькі поети-символісти.

Піжон — франт.

КОРОНА І КЕПКА

Вірш вперше надруковано в газеті «Молодой ленинец» (орган МК ВЛКСМ), 1927 р., 12 березня.

НАЙКРАЩИЙ ВІРШ

Вперше надруковано в газеті «Труд», 23 березня 1927 р. У вірші змальовано дійсний випадок, що стався з Маяковським у м. Ярославлі під час лекційної подорожі.

КРИМ

Вірш вперше надруковано в газеті «Ленинградская правда», 21 жовтня 1928 р., під назвою «Пейзажный отдыхательный стих».

Магнолія — дерево з великими запашними квітами і вічнозеленим листям; розводиться як декоративна паркова рослина в Криму і на Чорноморському побережжі Кавказу.

Гліцінія — витка рослина, розводиться в Криму і на Кавказі, як декоративна.

Тритон — в грецькій міфології морський бог, напівлюдина, напівриба.

Наяди — в грецькій міфології німфи, богині ставків і річок, доньки Зевса.

МАРУСЯ ОТРУЇЛАСЬ

Вперше надруковано в «Комсомольской правде», 1927 р., 4 жовтня; вірш вміщений був на сторінці під загальним заголовком «Мы против снижения цен на человека»; крім вірша тут було вміщено ряд фейлетонів, присвячених побутові комсомольців.

Гаррі Піль — герой буржуазних бульварних кінокартин.

РОЗПОВІДЬ ЛИВАРНИКА ІВАНА КОЗИРЄВА

Вперше надруковано в газеті «Правда», 17 березня 1928 року.

ДЕСЯТИЛІТНЯ ПІСНЯ

Вірш написано в зв'язку з десятиріччям Червоної Армії. Надруковано 22 лютого в «Пионерской правде», 23 лютого 1928 р. одночасно в «Рабочей Москве», «Ленинградской правде» і «Смене».

ЗБРОЯ НЕПЕРЕМОЖНА

Вперше надруковано в газеті «Комсомольская правда», 1928 р., 30 вересня.

ВІРШ ПРО РАДЯНСЬКИЙ ПАСПОРТ

Вірш написано в липні 1929 р. після повернення поета з його останньої закордонної подорожі, надруковано після смерті В. Маяковського в журналі «Огонек», 1930 р., № 12, 30 квітня.

Лев англійський — на гербі Великобританії є зображення двох левів.

ОПОВІДАННЯ ПРО КУЗНЕЦЬКБУД І ПРО ЛЮДЕЙ КУЗНЕЦЬКА

Вірш був написаний з приводу розмови з одним робітником Кузнецькбуду. Надруковано вперше в журналі «Гудок», 1929 р., № 46.

МАРШ УДАРНИХ БРИГАД

Вперше надруковано в журналі «Огонек», № 4, 1930 року.

РОЗМОВА З ТОВАРИШЕМ ЛЕНІНИМ

Вперше надруковано в «Комсомольской правде», 20 січня 1929 року на річницю смерті В. І. Леніна.

НА ЗАХОДІ ВСЕ СПОКІЙНО

Вперше надруковано в «Комсомольской правде», 2 липня 1929 року.

МИ

Вперше вірш надруковано в журналі «Огонек», 1929 р., № 42.

Едісон, Т. А. (1847 — 1931) — відомий американський винахідник.

Марконі, Г. (1874—1937) — італійський інженер; присвоїв винахід бездротового телеграфу російського винахідника О. Є. Попова.

ЛЕНІНЦІ

Вперше надруковано в «Комсомольской правде», 21 січня 1930 р., № 17.

НА ВЕСЬ ГОЛОС

Поема про п'ятирічку. Цієї поеми Маяковський не закінчив. На початку 1930 р. він написав тільки вступ до поеми і вперше прочитав його на відкритті виставки в клубі письменників 1 лютого 1930 р.

Нумізмат — колекціонер монет.

Гегель (1770—1831) — видатний німецький філософ-ідеаліст.

Лета — в грецькій міфології річка забуття.

ДОБРЕ

Жовтнева поема.

Первісна назва твору була «Жовтень»; написано весною і літом 1927 р. Цій поемі Маяковський надавав великого значення, вважав її програмним твором. В Жовтневі дні 1927 р. перші вісім розділів були інсценовані Ленінградським Малим оперним театром, з пропозиції якого Маяковський почав писати поему. 18 жовтня 1927 р. Маяковський читав поему активу Московської партійної організації в Червоному залі МК ВКП(б). В жовтні 1927 р. поема вийшла окремим виданням.

Растреллі, В. В. — видатний архітектор XVIII століття. З його творів особливо відомі — палаци у Петергофі і Пушкіні під Ленінградом, Зимній палац і Смольний монастир у Ленінграді, Андріївська церква в Києві та ін.

Присяжний повірений — Керенський О. Ф.

Кускова, К. Д. — буржуазна публіцистка. Після Жовтневої революції — лютий ворог радянської влади.

Гостиниця «Селект» —на Ліговці в Петербурзі.

«Хрести» — тюрма в Петербурзі.

Олександра Федорівна — імператриця, дружина Миколи II.

Олександра Федорович — Керенський.

Мільйонна — вулиця, що прилягає до Зимнього палацу.

Павлівці — юнкера Павлівського піхотного училища.

Бочкарьовські дурепи — жіночий батальйон, що був організований при Керенському; ним командувала якась Бочкарьова.

Михайлівці, константинівці — юнкери Михайлівського та Константинівського училищ.

Тринадцять — тринадцять міністрів, членів тимчасового уряду.

«Незнайомки», «північні серпанки» — образи з ранніх віршів Олександра Блока.

«Сюрте женераль» — французька охранка.

«Інтелліdженс сервіс» — секретний відділ англійського поліційного управління; виконує ширші функції, ніж охранка; одною з головних функцій є шпигунство в іноземних державах і колоніальних країнах.

Дефензива — польська охранка.

Сигуранца — румунська охранка.

«Ітс е лонг уей» — «Довгий шлях» (англ.), перші слова популярної в англійській армії пісні.

«Фратерніте» й *«егаліте»* — братерство і рівність, лозунги французької буржуазної революції кінця XVIII століття.

«Янкі дудль...» — перші слова гімну США.

Доми кол. Стахєєва—на Луб'янському проїзді, № 3, в Москві. Належали ВРНГ (Вища Рада Народного Господарства). В квартирі № 12 жив В. Маяковський.

Філіппов — відомий московський кондитор.

Ярославський — вокзал; тепер вокзал Північної залізниці у Москві.

Волзький біль. В 1921 р. на Поволжі був голод.

«Алмаз» — корабель, на якому барон Врангель тікав після розгрому з Криму.

«Ол райт» — дуже добре (англ.).

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН

Поему написано влітку і восени 1924 р. під враженням смерті і похорон Володимира Ілліча. В ній виявлено горе, що охопило поета. 21 жовтня 1924 р. В. Маяковський читав поему активу Московської партійної організації в Червоному залі МК РКП(б). Уривки з поеми «Ленін» до роковин Жовтня в 1924 р. друкувались в газетах і журналах «ЛЕФ», «Рабочая Москва», «Рабочая га-

зета», «Вечерняя Москва», «Красная нива» тощо. Більшу частину надруковано в номерах, присвячених першим роковинам смерті В. І. Леніна (21 січня 1925 р.). Повністю поему видано вперше в 1925 р. у Ленінграді.

Сатрап — в стародавньому Ірані — повновладний намісник царя в провінції. В переносному значенні — начальник-самодур.

Тріумфаторська коляска. В стародавньому Римі полководці-переможці урочисто (тріумфально) в'їжджали в столицю колісницею.

Гужон, Бромлей — металургійні заводи в Москві.

Єлисеєв — власник гастрономічних крамниць у Москві і Петербурзі.

Патагонія — крайня південна частина Південної Америки.

Біблейська корова — тут згадується біблійна легенда про те, як єгипетському фараонові приснився сон: сім корів худих пожерли сім корів ситих.

Гросбух — головна бухгалтерська книга.

Ампір, рококо — стилі в мистецтві (особливо визначені в архітектурі і меблях).

Риторика — 1) теорія красномовства, наука про ораторське мистецтво; 2) гарні, але малозмістовні слова.

Панегірик — у стародавніх греків і римлян патріотична промова, в якій вихвалялись подвиги предків, народу, перемоги полководців тощо; взагалі — надмірне вихваляння кого-небудь.

Філантроп — добродійник.

Тьєр, А. (1797—1877) — французький політичний діяч, захисник буржуазних інтересів. Очолював боротьбу проти Паризької Комуни і криваву розправу над комунарами.

«Комунізму привид світ колише» — це перефразування перших слів з «Комуністичного маніфесту» К. Маркса і Ф. Енгельса: «Привид бродить по Європі — привид комунізму».

Володимирка — шлях, яким за часів царату гнали засланців до Сибіру.

Нерчинськ — місто в Східному Сибіру. До Жовтневої революції було центром Нерчинської каторги і заслання.

«Служив ти не довго, та вірно для щастя своєї землі» — з відомої революційної пісні «Замучен тяжелой неволей», написаної П. Л. Лавровим, яку дуже любив В. Ленін.

Експрес — особливо швидкий поїзд або пароплав, які зупиняються тільки на великих станціях чи пристанях.

Пулково — село під Ленінградом, недалеко від якого розташована головна астрономічна обсерваторія СРСР, збудована в 1839 р. Була зруйнована гітлерівцями, зараз відбудовується.

Тайфун — ураган великої руйнівної сили, що трапляється в південних і східних морях Азії від Аравії до Японії.

Дев'яте січня (кривава неділя). 9/22 січня 1905 р. царські війська розстріляли на вулицях Петербурга беззбройні маси робітників, які з робітничих околиць міста йшли до Зимнього палацу, щоб подати царю петицію про поліпшення їх життя.

Гапон, Г. А. (1873—1906) — піп-провокатор; був зв'язаний з Департаментом поліції і з його допомогою організував в 1904 р. «Общество русских фабрично-заводских рабочих». Один з організаторів «кривавої неділі».

Мукден (Фінтянь) — одно з великих міст у Манчжурії. В російсько-японську війну 1905 р. коло Мукдена російська армія, керована продажними генералами, зазнала великої поразки.

Цусіма — острів у протоці між Кореєю і островом Кю-сю. Коло Цусіми в 1905 р. відбувся відомий в історії російсько-японської війни морський бій, де російська ескадра, незважаючи на героїчний опір, зазнала поразки від значно переважаючих сил японців.

Дубасов, Ф. — в 1905—1906 рр. московський генерал-губернатор, що жорстоко придушив героїчне грудневе повстання робітників у 1905 р.

Богошукателі — реакційна релігійно-філософська течія серед буржуазії і дрібнобуржуазної інтелігенції Росії після поразки революції 1905—1907 рр.

«Пристосувалися Вови». «Вова» — буржуазний синок, герой популярного в той час (1915 — 1916 рр.) водевілю «Вова пристосувався».

Гогенцоллерн — прізвища німецьких імператорів; династія Гогенцоллернів закінчилась Вільгельмом II, якого скинуто в Німеччині 9 листопада 1918 р.

Кшесинська — балерина, коханка царя Миколи II, який подарував їй будинок. Після Лютневої революції в цьому будинку містився Центральний Комітет партії більшовиків.

«Їж ананаси, рябчиків жуй — день твій останній надходить, буржуй». В 1917 році Маяковський на мотив хвацької музики написав двовірш, який став дуже популярним. Петербурзькі газети перших днів Жовтня писали, що матроси, йдучи на штурм Зимнього палацу, наспівували: «Їж ананаси, рябчиків жуй».

«Раб збунтувався». Тут згадується контрреволюційна фраза Керенського («Взбунтовавшиеся рабы») про повсталих у липні 1917 р. петроградських робітників.

Смольний —інститут для «благородних дівиць», заснований Катериною II. Влітку 1917 р. приміщення Смольного стало центром революційних сил Петербурга; в Смольному містилася Рада робітничих депутатів. Після Жовтневої революції тут містились центральні органи радянської влади, а після переїзду радянського уряду в 1918 р. до Москви — місцеві партійні і адміністративні органи.

Завод Міхельсона. 30 серпня 1918 р. В. І. Ленін виступав на зборах робітників заводу кол. Міхельсона; виходячи з заводу, він був тяжко поранений терористкою-есеркою Каплан.

«Самі ми, наш рідний, стулили...» — з пісні П. Л. Лаврова «Замучен тяжелой неволей», яку любив В. І. Ленін.

«На Спаській стрілки» — годинник на Спаській вежі Кремля.

«З гармати стріляли, чи з тисячі...» О 4-й годині 26 січня, коли хоронили В. І. Леніна, одночасно салютували з гармат усюди по Радянському Союзу і на п'ять хвилин було зупинено роботу на всіх підприємствах.

ІСТОРІЯ ВЛАСА

Вперше надруковано в журналі «Пионер», № 1, 1927 року.

Куафер — перукар.

ПРОЧИТАЙ І КАТАЙ В ПАРИЖ І КИТАЙ

Вірш вперше надруковано в «Пионерской правде», 1928 р., 29 лютого і 3 березня. Окреме видання вийшло в 1929 р.

КИМ БУТИ?

Вірш вперше вийшов окремим виданням в 1929 р.

ЗМІСТ

1914 — 1916

1918 — 1924

ВІРШІ З ПОДОРОЖІВ

Париж

Вірші про Америку:

1926—1927

1928—1930

ПОЕМИ

ВІРШІ ДЛЯ ДІТЕЙ

Відповідальний за випуск М. Терещенко.
Техредактор О. Яхніс
Художник В. Стеценко
Коректор Г. Ткаченко

В. Маяковский. Избранное.
(На украинском языке.)

БФ 03440. Підписано до друку 15/XI 1948 р. Друков. арк. 20,75. Обл.-видавн. арк. 23,1. В друков. арк. 43 000 зн. Формат паперу $60 \times 92^{1}/_{16}$.

Надруковано в друкарнях М-114 і М-313 з матриць, виготовлених на Книжково-журнальній фабриці м. Київ.

Ціна 12 крб.